

Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens skrivelse 2001/02:166 Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter. I betänkandet behandlas vidare 46 motionsyrkanden med anledning av skrivelsen samt 86 motionsyrkanden i olika barnfrågor från den allmänna motionstiden 2001.

Utskottet avstyrker samtliga motioner, främst med hänvisning till pågående arbete och till tidigare ställningstaganden i samma frågor.

Skrivelsen läggs till handlingarna.

I ärendet har Socialdepartementet, genom bl.a. statssekreteraren Agneta Karlsson, lämnat information till utskottet om världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn i Yokohama i december 2001 samt om FN:s specialsession om barn i New York i maj 2002.

I betänkandet finns 42 reservationer och fyra särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	9
Skrivelsen i huvuddrag.....	9
Utskottets överväganden.....	10
Allmänna utgångspunkter för barnpolitiken.....	10
Utskottets ställningstagande.....	14
Genomförandet av FN:s barnkonvention i Sverige.....	15
Utskottets ställningstagande.....	20
Barn och deras familjer.....	22
Utskottets ställningstagande.....	26
Barn med funktionshinder.....	27
Utskottets ställningstagande.....	29
Barns rätt till hälsa.....	29
Utskottets ställningstagande.....	36
Barn i socialtjänsten.....	38
Utskottets ställningstagande.....	40
Barn i asylprocessen.....	41
Utskottets ställningstagande.....	44
Barns delaktighet och inflytande.....	46
Utskottets ställningstagande.....	47
Barn i skolan.....	48
Utskottets ställningstagande.....	53
Utsatta barn.....	56
Utskottets ställningstagande.....	61
Regeringens skrivelse.....	63
Reservationer.....	64
Särskilda yttranden.....	88
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	92
Skrivelsen.....	92
Följdmotioner.....	92
Motioner från allmänna motionstiden.....	95

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Inriktningen på barnpolitiken

Riksdagen avslår motion 2001/02:So51 yrkandena 2 och 3.

2. Barnfamiljernas ekonomiska situation, m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So48 yrkandena 1–6, 2001/02:So49 yrkande 2, 2001/02:So51 yrkande 9 och 2001/02:So328 yrkande 1.

Reservation 1 (m)

Reservation 2 (kd)

Reservation 3 (c)

3. En utredning om barns livssituation

Riksdagen avslår motion 2001/02:So577.

Reservation 4 (v)

4. Genomförandet av FN:s barnkonvention

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So49 yrkandena 1 och 3, 2001/02:So51 yrkande 5, 2001/02:So596, 2001/02:So599 delvis och 2001/02:So634 yrkandena 1 och 13.

Reservation 5 (c)

Reservation 6 (fp)

5. Barnperspektiv i statsbudgeten

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So49 yrkande 4, 2001/02:So51 yrkande 4 och 2001/02:So617 yrkande 3.

Reservation 7 (v, c, mp)

6. Inkorporering av barnkonventionen i svensk rätt

Riksdagen avslår motion 2001/02:So495 yrkande 24.

Reservation 8 (mp)

7. Arbetet med barnfrågor inom Regeringskansliet

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So495 yrkande 25 och 2001/02:So599 delvis.

8. Familjeminister

Riksdagen avslår motion 2001/02:So377 yrkande 3.

Reservation 9 (kd)

9. Barnpolitik som eget sakpolitiskt område

Riksdagen avslår motion 2001/02:So51 yrkande 1.

10. Stöd i föräldraskapet

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:L260 yrkande 2 delvis, 2001/02:L322 yrkande 5, 2001/02:L370 yrkande 2, 2001/02:Sf392 yrkandena 9–11 samt 2001/02:A211 yrkandena 23 delvis och 25.

Reservation 10 (kd)

11. Familjerådgivning

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So377 yrkande 1, 2001/02:L260 yrkande 2 delvis, 2001/02:L322 yrkande 4, 2001/02:Sf392 yrkande 5 och 2001/02:A211 yrkande 23 delvis.

Reservation 11 (kd)

12. Nätverksstöd m.m. till ensamstående föräldrar

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So328 yrkande 2 och 2001/02:Sf392 yrkande 3.

Reservation 12 (kd)

13. Familjecentraler

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf392 yrkande 12.

14. Växelvis boende

Riksdagen avslår motion 2001/02:So447.

15. Barns behov av sina pappor

Riksdagen avslår motion 2001/02:A393 yrkande 3.

16. Internationella adoptivbarn

Riksdagen avslår motion 2001/02:L248 yrkandena 4 och 5.

Reservation 13 (m, kd)

17. Forskning kring separationer

Riksdagen avslår motion 2001/02:So595.

18. Hjälpmedelsgaranti

Riksdagen avslår motion 2001/02:So48 yrkande 7.

Reservation 14 (m, kd, c, fp)

19. Barns rätt till färdtjänst

Riksdagen avslår motion 2001/02:So50 yrkande 3.

20. Mål för ungdomspolitiken

Riksdagen avslår motion 2001/02:So571.

21. Psykisk ohälsa

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So50 yrkande 4, 2001/02:So325 yrkande 2, 2001/02:So495 yrkandena 10 och 11, 2001/02:So513, 2001/02:So576, 2001/02:So612 yrkande 3, 2001/02:So617 yrkandena 4, 6 och 8 samt 2001/02:So634 yrkande 10.

Reservation 15 (v, fp)

Reservation 16 (kd)

22. Själv mord

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So325 yrkande 1 och 2001/02:So634 yrkande 9.

23. Övervikt

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So316 och 2001/02:So534.

24. Narkotikamissbruk

Riksdagen avslår motion 2001/02:So48 yrkande 8.

Reservation 17 (m)

25. Barnsäkerhet

Riksdagen avslår motion 2001/02:So634 yrkande 16.

26. Vård och behandling av olika sjukdomar

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So432 yrkandena 1 och 2, 2001/02:So436, 2001/02:So619 yrkande 11 och 2001/02:So634 yrkande 12.

Reservation 18 (kd)

27. Fetalt alkoholsyndrom

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So327 yrkandena 1–3 och 2001/02:So505 yrkandena 1 och 2.

28. Förutsättningar för vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So311 och 2001/02:So425 yrkande 2.

29. 4 kap. 26 § barnvårdslagen

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So48 yrkande 13 och 2001/02:So275 yrkande 5.

Reservation 19 (m)

30. Familjerådslag

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So617 yrkande 7 och 2001/02:Sf392 yrkande 13.

31. Second opinion vid vårdnadsutredningar

Riksdagen avslår motion 2001/02:So304 yrkande 2.

Reservation 20 (kd, c)

32. Barns rättigheter enligt utlänningslagstiftningen

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So49 yrkande 6 och 2001/02:So50 yrkande 5.

Reservation 21 (v, kd)

33. Ensamkommande barn

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So48 yrkande 12, 2001/02:So49 yrkandena 8 och 9 samt 2001/02:So50 yrkande 8.

Reservation 22 (m)

Reservation 23 (kd)

34. Regelverk för god mans uppdrag för ensamkommande barn

Riksdagen avslår motion 2001/02:So50 yrkande 9.

Reservation 24 (v, kd)

35. Barnombudsmannens ansvar för ensamma flyktingbarn

Riksdagen avslår motion 2001/02:So49 yrkande 7.

36. Förvarstagande av barn

Riksdagen avslår motion 2001/02:So50 yrkande 6.

Reservation 25 (v, kd)

37. Uppehållstillstånd efter inresa

Riksdagen avslår motion 2001/02:So50 yrkande 7.

Reservation 26 (v, kd)

38. Offentligt biträde och tolk i utlänningsärenden

Riksdagen avslår motion 2001/02:So50 yrkande 10.

Reservation 27 (v, kd)

39. Barns rätt att komma till tals

Riksdagen avslår motion 2001/02:So518.

40. Sänkning av rösträttsåldern

Riksdagen avslår motion 2001/02:So51 yrkande 6.

Reservation 28 (mp)

41. Maxtaxereformen

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So48 yrkande 9 och 2001/02:So50 yrkandena 1 och 2.

Reservation 29 (m, kd, c)

42. Valfrihet inom barnomsorg och skola

Riksdagen avslår motion 2001/02:So48 yrkande 10.

Reservation 30 (m)

43. Mobbning

Riksdagen avslår motion 2001/02:So48 yrkande 11.

Reservation 31 (m, kd, fp)

44. Särskolan

Riksdagen avslår motion 2001/02:So50 yrkande 11.

45. Behovet av specialskolor

Riksdagen avslår motion 2001/02:So50 yrkande 13.

Reservation 32 (kd)

46. Tydligare reglering av elevers rätt till stöd

Riksdagen avslår motion 2001/02:So49 yrkande 10.

Reservation 33 (c)

47. Elever med behov av särskilt stöd

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So50 yrkande 12 och 2001/02:So634 yrkandena 3 och 4.

Reservation 34 (m, fp)

Reservation 35 (kd)

48. Idrott i skolan

Riksdagen avslår motion 2001/02:So51 yrkande 8 delvis.

49. Kultur i skolan

Riksdagen avslår motion 2001/02:So51 yrkande 8 delvis.

50. Insatser för utsatta barn

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So271 yrkande 1, 2001/02:So403, 2001/02:So478, 2001/02:So496 yrkande 2, 2001/02:So575 och 2001/02:So617 yrkande 9.

Reservation 36 (v)

Reservation 37 (kd)

51. Barnmisshandel

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So341, 2001/02:Ju393 yrkande 1 och 2001/02:Ju397 yrkande 3.

52. Kommersiell sexuell exploatering av barn

Riksdagen avslår motion 2001/02:So532.

53. Barn i familjer där misshandel förekommer

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So51 yrkande 7, 2001/02:So342 yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:Ju396 yrkande 5.

Reservation 38 (v)

54. Barn till bl.a. missbrukare och psykiskt funktionshindrade

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So49 yrkande 5, 2001/02:So50 yrkande 14, 2001/02:So264 yrkande 5, 2001/02:So304 yrkande 3, 2001/02:So364 yrkande 1, 2001/02:So495 yrkandena 12 och 13, 2001/02:So497 yrkande 4, 2001/02:So564, 2001/02:So566 yrkande 19 och 2001/02:So617 yrkande 5.

Reservation 39 (v)

Reservation 40 (kd)

Reservation 41 (fp)

Reservation 42 (mp)

55. Regeringens skrivelse

Riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Stockholm den 16 maj 2002

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ingrid Burman (v), Chris Heister (m), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Conny Öhman (s), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Lars U Granberg (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Elisebeht Markström (s), Catherine Persson (s), Rolf Olsson (v), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp) och Lotta N Hedström (mp).

Redogörelse för ärendet

Skrivelsen i huvuddrag

I skrivelsen ges en beskrivning av arbetet med att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige. Utgångspunkten för redovisningen är den strategi för förverkligandet av barnkonventionen som riksdagen enhälligt godkände i mars 1999 (prop. 1997/98:182, bet. 1998/99:SoU6, rskr. 1998/99:171) och de utredningar och myndighetsuppdrag som aviserades där. Regeringen redovisar vad som hittills uppnåtts och vilken inriktning regeringen avser att ha i det kommande arbetet med att stärka barns och ungdomars rättigheter.

Utskottets överväganden

Allmänna utgångspunkter för barnpolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om satsningar inom det barnpolitiska området och om barnfamiljernas, bl.a. ensamstående föräldrars, ekonomiska situation. Utskottet hänvisar i huvudsak till vad regeringen anfört om inriktningen av barnpolitiken och om att stärka utsatta grupperns ekonomiska situation. Mot bakgrund av att flera myndigheter har i uppgift att samla kunskap om barns och ungdomars levnadsförhållanden bör riksdagen vidare avslå en motion om en utredning om barns livssituation.

Jämför reservationerna 1 (m), 2 (kd), 3 (c) och 4 (v).

Skrivelsen

I den förra barnskrivelsen (skr. 1999/2000:137) angavs att tyngdpunkten i regeringens barnpolitik de kommande åren ligger i förbättringar för barnfamiljerna, ökade resurser till skola, vård och omsorg, uppmärksamhet och stöd för utsatta barn samt ökade möjligheter för barns och ungdomars inflytande. Enligt regeringen ligger denna huvudsakliga inriktning fast även fortsättningsvis. Regeringen anser att det är särskilt viktigt att gå vidare i arbetet med att stärka barns och ungdomars rättigheter. Därutöver är det viktigt att uppmärksamma frågor om barns stress och föräldrars tid för barnen. Ensamföräldrarnas ekonomiska situation och dess konsekvenser för barnen är också en fråga som regeringen funnit alltmer angelägen att belysa.

För att samhället på olika nivåer skall kunna föra en politik som är bra för barn och ungdomar krävs det enligt regeringen goda kunskaper om barns situation i olika avseenden liksom om barns och ungdomars värderingar, önskemål och krav. Regeringen betonar att arbetet med kunskapsinhämtning måste gå vidare i syfte att få en tydligare helhetsbild av barns situation. Regeringen påpekar att såväl Barnombudsmannen som Ungdomsstyrelsen samlar kunskap om barns och ungdomars levnadsförhållanden och villkor i samhället samt anför att dessa kunskapsbaser kommer att utgöra ett viktigt inslag i arbetet. Regeringen nämner i sammanhanget proposition 2001/02:96 En förstärkt Barnombudsman där Barnombudsmannens uppgift att samla kunskap och sammanställa statistik föreslås bli lagfäst som en obligatorisk uppgift. (Socialutskottet har ställt sig bakom bl.a. detta förslag i betänkande 2001/02:SoU17.)

Regeringen ger också en redovisning av Statistiska centralbyråns (SCB) uppdrag att utveckla barnstatistiken. Målet att ta fram en grundläggande statistik om barn och deras familjer har i huvudsak uppnåtts. SCB har gett ut tre publikationer under åren 1998–2000. I rapporten ”Barn och deras familjer

2000” (Demografiska rapporter 2002:2) redovisas material om familjesammansättning, separation mellan föräldrar, boende, inkomster, barnomsorg och föräldrars sysselsättning. Regeringen anför att en målsättning i SCB:s fortsatta uppdrag bör vara att ge en så allsidig och heltäckande bild av barns och ungdomars situation som möjligt. Intressanta områden för fortsatt arbete är skola, barns hälsa, barn i det rättsliga systemet, barn i socialtjänsten m.m.

Enligt skrivelsen lever cirka 180 000 barn i familjer som kontinuerligt uppbär ekonomiskt bistånd till sin försörjning och där biståndet är den huvudsakliga försörjningskällan. Gruppen domineras av ensamföräldrar och familjer där föräldrarna är födda utomlands. Regeringen påpekar att det pågår ett arbete med att nedbringa antalet biståndsmottagare genom att förbättra tillgången på arbete och genom ett långsiktigt socialt arbete, vilket är viktigt också för barnen i dessa familjer. Även om de mål som finns när det gäller att minska antalet socialbidragsmottagare uppfylls, kommer ändå ett inte oväsentligt antal barn att leva i familjer som har behov av bistånd för sin försörjning också i framtiden.

Enligt regeringen är kunskapen om konsekvenserna av att under lång tid leva under knappa ekonomiska omständigheter mycket begränsade. Vad det innebär för självbild, framtidsförhoppningar, skolprestationer och ekonomisk situation för barnen är i stor utsträckning obesvarade frågor. I skrivelsen anges att det bör göras en inventering av befintlig kunskap och därefter en bedömning av ytterligare kunskapsbehov. En viktig fråga i det fortsatta arbetet inom Regeringskansliet är hur de psykologiska och pedagogiska effekterna ser ut av att under lång tid leva i en familj som är beroende av bistånd för sin försörjning. Regeringen påpekar att det inom ramen för länsstyrelsernas tillsyn av socialtjänsten pågår ett gemensamt projekt mellan Socialstyrelsen och länsstyrelserna benämnt ”Barnperspektivet i hanteringen av långvarigt socialbidragsberoende”. Projektet bedöms tillföra kunskaper som kan vara till nytta vid bedömningen av eventuellt kommande åtgärder, anför det.

Regeringen redogör vidare för Familjeutredningens slutbetänkande Ur fattigdomsfällan (SOU 2001:24). Utredningen hade i uppgift att analysera barnbidrag, underhållsstöd och bostadsbidrag till barnfamiljer. Avsikten var att förutsättningslöst pröva möjligheterna för att inom ramen för den generella välfärdspolitiken förändra och modernisera de familjeekonomiska stödsystemen. Syftet var också att pröva om det är möjligt att förändra bidragsgivningen i en riktning som innebär att marginaleffekterna minskar samtidigt som den fördelningspolitiska träffsäkerheten ökar. Utredningen har ägnat särskild uppmärksamhet åt bostadsbidragen då de står för en stor del av marginaleffekterna för barnfamiljer. Betänkandet är för närvarande under beredning inom Regeringskansliet.

Motioner

I *motion So48 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om barns och ungdomars bästa (*yrkande 1*). Regeringen

anger i skrivelsen att en viktig fråga i det fortsatta arbetet inom Regeringskansliet är hur de psykologiska och pedagogiska effekterna ser ut av att under lång tid leva i en familj som är beroende av bistånd för sin försörjning. Enligt motionärerna måste i de allra flesta fall de problem som drabbar barn ses i sitt sammanhang för att kunna lösas till barnens fördel. Att regeringen nöjer sig med att utreda när det krävs omedelbara åtgärder för att minska barnens utsatthet är anmärkningsvärt, anför det. Motionärerna begär vidare tillkännagivanden om barns utsatthet i fattiga familjer (*yrkande 2*), om att socialpolitiken skall vara ett instrument för att bryta utanförskap och bidragsberoende (*yrkande 3*), om att skatterna orsakar bidragsberoende och fattigdom (*yrkande 4*), om betydelsen av reformer för att bryta det växande utanförskapet och tudelningen av Sverige (*yrkande 5*) samt om vad i motionen anförts om handläggningstid för uppehållstillstånd (*yrkande 6*). Socialbidraget har för många blivit en permanent inkomstkälla, som enligt motionärerna låser in barn och familjer i bidragsberoende och utanförskap. Skatten är den absolut tyngsta utgiftsposten för låg- och medelinkomsttagarna. Enligt motionärerna borde en naturlig princip vara att den som betalar skatt inte samtidigt skall behöva bidrag och att den som får bidrag inte skall behöva betala skatt. För en familj som består av två föräldrar och två barn som helt lever på socialbidrag krävs att, om en av föräldrarna blir erbjuden arbete, ingångslönen är minst 19 000 kronor för att familjen skall få bättre standard än vad socialbidraget ger. Många av dem som uppbär socialbidrag är flyktingar eller invandrare som efter flera år i Sverige fortfarande inte fått fotfäste på arbetsmarknaden. Motionärerna framhåller att barn och ungdomar som växer upp i en miljö där ingen omkring dem lever på sitt eget arbete löper stor risk att ärva det sociala utanförskapet från sin omgivning. Motionärernas politik för arbete och egenmakt bygger på fyra steg, varav de tre första syftar till att skapa förutsättningar för människor att stå på egna ben: Var och en som så önskar skall kunna få ett arbete. Resultatet av arbete skall trygga den egna försörjningen i stället för att förvinna i en rundgång av skatter och bidrag. Förutsättningar och stimulans skall finnas så att man genom utbildning kan förbättra sin situation. Framgång på dessa tre områden innebär att de som är i behov av det fjärde steget – den egentliga socialpolitiken – minimeras. Enligt motionärerna måste handläggningstiden för uppehållstillstånd kortas och invandrare ges möjlighet till snabb etablering på arbetsmarknaden. Det måste vara möjligt att få arbete eller starta företag utan att drunkna i regelverk och byråkrati, anför det.

I motion So328 av Ragnwi Marcelind och Maria Larsson (kd) yrkas att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till en handlingsplan för att åtgärda de ensamstående föräldrarnas situation (*yrkande 1*). Ensamståendes ansträngda ekonomi med psykisk press och känsla av otillräcklighet riskerar att påverka barnen, anför det.

I motion So49 av Kenneth Johansson m.fl. (c) yrkas att riksdagen hos regeringen skall begära förslag om analys av siffrorna om barnfattigdom för att förhindra att barn diskrimineras på grund av föräldrarnas ekonomiska situation (*yrkande 2*). Enligt en studie från Rädda Barnen lever vart femte barn i en

familj som antingen har låg inkomststandard eller är beroende av socialbidrag. Enligt barnkonventionen har alla barn lika värde. Motionärerna anser att ingen skall behöva riskera att bli diskriminerad till följd av det utanförskap som familjens bristande ekonomiska resurser kan skapa.

I *motion So51 av Lotta N Hedström m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om att om vi gör en kraftsamling på barn redan i dag, får vi igen pengarna senare, fast kanske på ett annat konto (*yrkande 2*). Motionärerna anför att satsningar på mindre barngrupper och mer personal inom förskolan, insatser för barn med psykiska besvär samt tidiga ingripanden mot barn- och ungdomsbrottslingar visserligen kostar pengar men att man får igen satsningarna i ett senare skede. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om att man inte kan prioritera mellan de områden inom barnpolitiken som skrivelsen tar upp (*yrkande 3*). Motionärerna anser att alla områden är viktiga. Slutligen begärs i *yrkande 9* ett tillkännagivande om att socialförsäkringar och löner måste anpassas så att det går att leva som ensam förälder med barn.

I *motion So577 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om behovet av att tillsätta en utredning om barns livssituation i Sverige. Motionärerna tar bl.a. upp det minskade barnafödandet, trångboddhet, barns hälsa, barns möjligheter att påverka, situationen inom skolan och förskolan, föräldraförsäkringen samt den nya tekniken.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade motioner i olika barnfrågor senast i det av riksdagen godkända *betänkandet 2000/01:SoU7 Barn – här och nu*. Under avsnittet om allmänna utgångspunkter för barnpolitiken anförde utskottet bl.a. följande:

Barn och ungdomars verklighet förändras hela tiden i takt med de förändringar som sker i omvärlden. För att ge barn så goda och trygga uppväxtförhållanden som möjligt bör samhällets barnpolitik i så stor utsträckning som möjligt anpassas till dessa nya förhållanden. Enligt socialutskottet är det givetvis en viktig uppgift för den fortsatta politiken att förbättra för alla barn. Den förbättrade ekonomiska situationen möjliggör ökade insatser för barn och ungdomar. Genom kraftigt ökade statsbidrag och växande skatteintäkter kan vidare kommuner och landsting öka insatserna för barn inom vård, skola och omsorg.

Socialutskottet noterar med tillfredsställelse att tyngdpunkten i barnpolitiken under de kommande åren kommer att ligga i förbättringar för barnfamiljerna, ökade resurser till skola, vård och omsorg, uppmärksamhet och stöd för utsatta barn, ökade möjligheter för barns och ungdomars inflytande samt uppföljning av regeringens strategi för arbetet med FN:s barnkonvention.

Socialutskottet anser att det krävs en generell familjepolitik som ger goda villkor för föräldraskap, en aktiv politik mot diskriminering och segregering och en fördelning av resurser till verksamheter för barn och unga, så att de som behöver mera stöd än andra för att ha samma chans i livet också kan få det. Vidare krävs att flickor och pojkar får lika mycket utrymme och stöd i förhållande till sina behov och förutsättningar. Att barn och ungdomar får ett reellt inflytande i samhällets beslutsfattande krävs också (s. 11 f.; res. m).

I det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:SoU11 Socialtjänstfrågor* behandlade utskottet senast motioner om utgångspunkterna för socialpolitiken. Utskottet avstyrkte bl.a. ett yrkande liknande de här aktuella yrkandena 2–5 i motion So48 (m) (s. 8 f.; res. m) samt motioner om stöd till ensamstående mödrar (s. 34; res. v, kd).

Socialförsäkringsutskottet behandlade senast frågan om långa handläggningstider i utlänningsärenden i det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:SfU8 Migration och asylpolitik*. Utskottet avstyrkte yrkandena med hänvisning till att riksdagen hösten 2001 gjort ett tillkännagivande om att regeringen snarast bör återkomma med ett förslag till ny instans- och processordning i utlänningsärenden (bet. 2001/02:SfU2).

Utskottets ställningstagande

Barns och ungdomars verklighet förändras hela tiden i takt med de förändringar som sker i omvärlden. För att ge barn så goda och trygga uppväxtförhållanden som möjligt bör samhällets barnpolitik i så stor utsträckning som möjligt anpassas till dessa nya förhållanden. Utskottet vidhåller att det givetvis är en viktig uppgift för den fortsatta politiken att förbättra för alla barn. Utskottet delar uppfattningen i motion So51 att satsningar inom hela det barnpolitiska området är en god investering även för framtiden. Utskottet instämmer dock med regeringen att tyngdpunkten i barnpolitiken även fortsättningsvis bör ligga i förbättringar för barnfamiljerna, ökade resurser till skola, vård och omsorg, uppmärksamhet och stöd för utsatta barn samt ökade möjligheter för barns och ungdomars inflytande. Motion So51 (mp) yrkandena 2 och 3 avstyrks därmed.

Många barnfamiljer har svårt att få vardagen att gå ihop ekonomiskt. Ensamföräldrarnas ekonomiska situation och dess konsekvenser för barnen är en fråga som enligt skrivelsen blivit alltmer angelägen för regeringen att belysa. I årets ekonomiska vårproposition betonar regeringen att det förutom en tillväxtfrämjande ekonomisk politik även krävs en aktiv rättvisepolitik för att minska klyftorna i samhället. Regeringen påtalar bl.a. vikten av att minska marginaleffekterna, vilka är högst bland ensamhushåll med ett eller flera barn och med låga inkomster. Familjeutredningens slutbetänkande, som rör dessa frågor, är under beredning inom Regeringskansliet. Utskottet kan vidare konstatera att ett antal förändringar har gjorts sedan 1999 för att förbättra barnfamiljernas ekonomiska situation, bl.a. höjningarna av barnbidraget och flerbarnstillägget samt införandet av maxtaxan inom barnomsorgen. När det gäller barn i familjer som uppbär ekonomiskt bistånd för sin försörjning kan utskottet konstatera att regeringen har ställt upp som mål att halvera antalet socialbidragstagare mellan åren 1999 och 2004, vilket mål riksdagen ställt sig bakom. Utgångspunkten i detta arbete är att skapa trygghet och rättvisa samtidigt som fattigdomsfällor och marginaleffekter görs så små som möjligt. Ytterst handlar det om att alla i arbetsför ålder skall ges möjligheter till en egen försörjning. Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motionerna

So48 (m) yrkandena 1–5, So49 (c) yrkande 2, So51 (mp) yrkande 9 och So328 (kd) yrkande 1. Riksdagen bör även avslå motion So48 (m) yrkande 6.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det krävs goda kunskaper om barns situation i olika avseenden för att kunna föra en politik som är bra för barn och ungdomar. Bland annat Barnombudsmannen, Ungdomsstyrelsen och Statistiska centralbyrån har i uppgift att samla kunskap om barns och ungdomars levnadsförhållanden och villkor. En särskild utredning om barns livssituation i Sverige behövs enligt utskottets mening inte. Motion So577 (s) avstyrks därmed.

Genomförandet av FN:s barnkonvention i Sverige

Utskottets förslag i korthet

Mot bakgrund främst av det arbete som pågår för att genomföra barnkonventionen i Sverige bör riksdagen avslå motioner om att skydda barn mot diskriminering, om att införliva barnkonventionen i svensk rätt, om att utreda hur olika samhällsbeslut påverkar barns situation samt om att höja kunskapsnivån om barn och ungdomar i olika verksamheter. Riksdagen bör vidare avslå motioner om en barnbilaga till statsbudgeten och om att inkorporera barnkonventionen i svensk lagstiftning. Utskottet hänvisar till tidigare uttalanden i dessa frågor. Riksdagen bör slutligen avslå motioner om hur arbetet med barnfrågor inom Regeringskansliet bör organiseras.

Jämför reservationerna 5 (c), 6 (fp), 7 (v, c, mp), 8 (mp) och 9 (kd).

Skrivelsen

Sverige ratificerade FN:s konvention om barnets rättigheter – barnkonventionen – efter ett beslut i riksdagen den 12 juni 1990 utan att reservera sig på någon punkt. Genom detta har Sverige åtagit sig att följa konventionens bestämmelser.

Barnkonventionen innehåller bestämmelser om barns medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt om barns rätt till skydd mot övergrepp och utnyttjande. Barnkonventionen utgår från fyra grundläggande principer som skall vara styrande för tolkningen av övriga artiklar, men som också har en självständig betydelse. Det är principen om icke-diskriminering (artikel 2), principen om barnets bästa (artikel 3), rätten till liv och utveckling (artikel 6) samt rätten att få komma till tals och bli respekterad (artikel 12).

Barnkonventionen är en bindande överenskommelse mellan de stater som har ratificerat den. Staterna är förpliktigade att vidta alla lämpliga åtgärder för att genomföra konventionen. Staten är ansvarig för att förpliktelserna fullföljs och svarar för tillkortakommanden i landet i förhållande till konventionen. För att säkerställa barnets rättigheter krävs enligt regeringen en kombination av åtgärder i form av lagstiftning, opinionsbildning och upplysning. Såväl

domstolar och myndigheter som kommuner och landsting skall ta hänsyn till de rättigheter som fastslås i barnkonventionen. Det handlar dels om att beakta barnkonventionens intentioner i olika verksamheters beslut, dels om att tillämpa den lagstiftning som har förändrats i enlighet med barnkonventionens krav.

Regeringen framhåller att förverkligandet av barnkonventionen i Sverige är en ständigt pågående process som måste hållas levande. Arbetet med att förankra det synsätt som genomsyrar konventionen är långsiktigt.

Utgångspunkten för den strategi för att förverkliga barnkonventionen som riksdagen godkände i mars 1999 är att konventionens anda och intentioner skall beaktas i allt beslutsfattande som rör barn. Regeringen uttalar i strategin att barnkonventionen är ett viktigt instrument för att ta till vara barns och ungdomars rättigheter och intressen. Att sprida kunskap och medvetenhet om konventionen är just nu det viktigaste inslaget i förverkligandet av barnkonventionen i Sverige. Konventionen skall i första hand nå beslutsfattare vars verksamhet påverkar barns vardag, vuxna som arbetar med barn samt barn och ungdomar själva.

Strategin innehåller följande moment:

- Barnkonventionen skall vara ett aktivt instrument och genomsyra allt beslutsfattande inom Regeringskansliet som rör barn.
- Barnperspektivet skall i lämplig omfattning finnas med i utredningsdirektiv.
- Barnkonventionen bör på olika sätt tas upp i utbildningar för de yrkesgrupper som skall arbeta med barn.
- Statligt anställda vars arbete har konsekvenser för barn och ungdomar skall erbjudas fortbildning för att kunna stärka sin barnkompetens och sina kunskaper om barnkonventionen.
- Kommuner och landsting bör på samma sätt erbjuda sin personal fortbildning.
- Kommuner och landsting bör inrätta system för att kunna följa hur barnets bästa förverkligas i det kommunala arbetet.
- Barnkonsekvensanalyser skall göras vid statliga beslut som rör barn.
- Barns och ungdomars inflytande och delaktighet i samhälls- och trafikplaneringen skall utvecklas.
- Barnombudsmannens verksamhet och organisation skall ses över i syfte att stärka dess roll vid genomförandet av barnkonventionen i Sverige.
- Barnstatistiken skall utvecklas.

Regeringen har sedan budgetpropositionen för år 1999 till och med år 2001 avsatt sammanlagt 32,5 miljoner kronor till insatser för att förverkliga barnkonventionen i Sverige. För innevarande år har 12,5 miljoner kronor avsatts.

För att få genomslag för arbetet med att genomföra strategin och stärka barnets rättigheter har enligt skrivelsen en samordningsfunktion med egen huvudman inrättats inom Regeringskansliet, med placering i Socialdepartementet. Samordningsfunktionens uppgift är att utveckla arbetet med barnkon-

ventionen genom att vara såväl pådrivande som stödjande. En viktig uppgift för samordningsfunktionen är att delta i den gemensamma beredningen och att granska regeringens beslut ur ett barnkonventionsperspektiv. Det gäller propositioner, direktiv, uppdrag och andra dokument som lämnar Regeringskansliet. En annan viktig uppgift är att uppmärksamma, samordna och ta initiativ i frågor avseende barn och ungdomar som rör flera departement eller där inte något departement har ett tydligt ansvar.

Till följd av den ovannämnda strategin tillkom budgetåret 2001 ett nytt politikområde, barnpolitik. Politikområdet innefattar insatser för att förverkliga barnkonventionen. Till politikområdet hör Barnombudsmannen och Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA). Det övergripande målet för barnpolitiken är att alla barn skall växa upp under goda och trygga förhållanden. Politikområdet är huvudsakligen ett s.k. mainstreamingområde, dvs. inriktningen på politiken är att få andra politikområden att anlägga ett barnperspektiv när det handlar om frågor som rör barn. I skrivelsen anges att det inom Regeringskansliet pågår ett arbete med att omformulera målet för barnpolitiken så att det än bättre skall återspegla barnkonventionens budskap.

Regeringen har givit Barnombudsmannen en nyckelroll i strategiarbetet genom myndighetens uppgift att påbörja och samordna insatser för att genomföra barnkonventionen nationellt och för att bevaka barns och ungdomars intressen i olika sammanhang. Barnombudsmannen har ett treårigt uppdrag kopplat till strategin, vilket skall rapporteras senast den 1 juni 2002.

I Barnombudsmannens strategiuppdrag ingår att sätta i gång program för fortbildning av statlig personal om barnkonventionen samt att på olika sätt erbjuda fortbildning om barnkonventionen till kommuner och landsting. Myndigheten skall även utveckla modeller för och sprida goda exempel på hur barnkonventionen kan genomföras, t.ex. genom barnplaner, barnkonsekvensanalyser och utvärderingsmodeller. I uppdraget ingår även att ta fram modeller för barnkonsekvensanalyser inom statliga myndigheter i samarbete med Ekonomistyrningsverket (ESV). I skrivelsen redovisas det arbete med strategin som Barnombudsmannen utfört hittills samt anförs att myndigheten senare under innevarande år kommer att lämna en fullständig rapport till regeringen.

Regeringen anför att arbetet med att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige har rönt stor framgång inom ett flertal områden, medan det inom andra återstår mycket att göra för att barns och ungdomars rättigheter och intressen skall beaktas och bli tillgodosedda. Under de år som strategiarbetet har pågått har också nya kunskaper och erfarenheter vunnits. Regeringen anser att det därför finns skäl att se över strategin för att ytterligare förstärka arbetet med genomförandet av barnkonventionen i Sverige. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i denna fråga våren 2003 samt att därefter göra en uppdatering av strategin vart femte år.

I skrivelsen anges vidare att regeringen har som målsättning att statsbudgeten om några år skall ha ett tydligt barnperspektiv. Avsikten är därför att tillföra

ett barnperspektiv på nya områden och fördjupa redan befintliga barnperspektiv i budgetpropositionen.

Motioner

I *motion So617 av Rosita Runegrund m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om barnkonsekvensanalys (*yrkande 3*). Motionärerna välkomnar att regeringen avser att tydliggöra barnperspektivet i budgetpropositionen.

I *motion So377 av Mikael Oscarsson och Stefan Attefall (kd)* begärs ett tillkännagivande om att inrätta en familjeminister med övergripande ansvar för frågor som rör familjen (*yrkande 3*).

I *motion So49 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om att den nya diskrimineringsutredningen skall inkludera skydd för barn mot alla former av diskriminering (*yrkande 1*). Genom att ratificera FN:s konvention om barnets rättigheter har staten tagit på sig ansvaret att tillförsäkra alla barn i Sverige samma rättigheter utan diskriminering. Motionärerna anser att alla barn bör omfattas av ett lagligt skydd mot diskriminering. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om att barnkonventionens införlivande i svensk lagstiftning måste ytterligare harmoniseras, fördjupas och förstärkas (*yrkande 3*). Det begärs också ett tillkännagivande om en barnbilaga till statsbudgeten (*yrkande 4*). I barnbilagan skall samtliga departement tydligt markera vilka utgifter som är riktade till barn och unga samt regeringens barnpolitiska ambitioner och prioriteringar tydligt framgå. Barnkonventionen skall alltid efterlevas, och alla relevanta politiska beslut analyseras utifrån hur de påverkar barnets situation, anför det.

I *motion So596 av Rigmor Stenmark (c)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om lagändringar som medför att barns rättigheter tas till vara i enlighet med FN:s barnkonvention. Motionären anser att barnkonventionen på ett tydligt sätt måste införlivas i svenska lagar.

I *motion So634 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om att genomföra FN:s barnkonvention i Sverige (*yrkande 1*). Barnkonventionen skall genomsyra allt arbete som direkt eller indirekt rör barn, på såväl det nationella som det internationella planet. Av detta följer att alla barn skall ha rätt till en god tillsyn, omsorg och utbildning, anför det i motionen. I motionen begärs även ett tillkännagivande om en utredning om hur olika samhällsbeslut sammantaget påverkar barns situation (*yrkande 13*). Enligt motionärerna behövs en översyn av hur barnen påverkas av alla sammantagna transaktioner, parallella system m.m. som berör barnfamiljerna.

I *motion So51 av Lotta N Hedström m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om att barn- och ungdomspolitik bör vara ett eget sakpolitiskt område, som dessutom bör genomsyra all annan politik (*yrkande 1*). Motionärerna påpekar att det finns andra s.k. mainstreamingområden som är egna sakpolitiska områden, t.ex. jämställdhet och integration. Motionärerna begär också ett tillkännagivande om att statsbudgeten varje år bör följas av en barnbilaga (*yrkande*

4). I barnbilagan skall det tydligt redovisas vilka områden i statsbudgeten som har koppling till barn, hur stor del av samhällets resurser som går till barnen samt hur de föreslagna budgetposterna förväntas påverka barnen. I *yrkande 5* begärs ett tillkännagivande om att kunskapsnivån om barn och ungdomar måste höjas i alla verksamheter som har med barn och ungdomar att göra, t.ex. socialtjänst, barnvårdscentraler och skolor.

I *motion So495 av Matz Hammarström m.fl. (mp)* yrkas att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till sådan lagändring att FN:s barnkonvention ingår i den svenska lagstiftningen (*yrkande 24*). Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om att en särskild barnenhet bör bildas inom Regeringskansliet (*yrkande 25*). Enheten skall föra in barnperspektivet genom s.k. mainstreaming, anser motionärerna.

I *motion So599 av Marina Pettersson och Torgny Danielsson (s)* begärs ett tillkännagivande om insatser för barnens bästa. Motionärerna anför att barnkonventionen skall genomsyra allt beslutsfattande som rör barn. De framhåller bl.a. vikten av barnkonsekvensanalyser, ökad barnkunskap inom socialtjänsten samt en samordning av barnpolitiken. Frågan om att inrätta ett särskilt departement med ansvar för barn- och ungdomsfrågor bör utredas närmare, anför det.

Bakgrund och tidigare behandling

I *betänkande 2000/01:SoU7 Barn – här och nu* behandlade utskottet motionsyrkanden om en barnbilaga till statsbudgeten och om att inkorporera barnkonventionen i den svenska lagstiftningen. Utskottet behandlade även motionsyrkanden liknande de här aktuella yrkandena 1 och 13 i motion So634 (fp). Samtliga motionsyrkanden avstyrktes (s. 46; res. kd+c, fp respektive mp).

Socialutskottet har, som tidigare nämnts, nyligen behandlat regeringens proposition 2001/02:96 En förstärkt Barnombudsman (*betänkande 2001/02:SoU17*). Utskottet ansåg bl.a. att Barnombudsmannen skall vara pådrivande gentemot myndigheter, kommuner och landsting när det gäller genomförandet av barnkonventionen i alla delar av samhället. Utskottet ställde sig därför bakom förslaget att lagfästa den pådrivande roll som Barnombudsmannen har haft genom strategiuppdraget (s. 9).

Finansutskottet behandlade motionsyrkanden om en barnbilaga till statsbudgeten senast i det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:FiU1 Utgiftsramar och beräkning av statsinkomsterna, m.m.* Finansutskottet avstyrkte yrkandena med motiveringen att kravet på att redovisa barnfrågorna i en särskild bilaga måste anses underordnat kravet på en så aktuell och genomarbetad redovisning som möjligt (s. 304; res. kd, c respektive mp).

I *regeringens skrivelse 2001/02:83 En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna* presenteras en treårig nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna. Handlingsplanen skall lägga grunden för ett mer samlat

synsätt på mänskliga rättigheter i Sverige. Det främsta syftet med handlingsplanen är att främja och skydda de mänskliga rättigheterna, men den syftar också till att skapa ökad medvetenhet kring frågor om mänskliga rättigheter, främja samordningen av arbete med mänskliga rättigheter inom främst statlig förvaltning och förbättra utbildningen om mänskliga rättigheter. Enligt skrivelsen ser regeringen det som särskilt angeläget att barn, utan att diskrimineras, kan åtnjuta sina mänskliga rättigheter på lika villkor. Barnets rätt till grundläggande välfärd skall garanteras oberoende av vilken del av landet barnet bor i och oberoende av barnets föräldrar, anför det (s. 72).

Konstitutionsutskottet behandlade skrivelsen i det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:KU15*. Utskottet avstyrkte motioner bl.a. om en barnbilaga till statsbudgeten (s. 51; res. mp).

Regeringen har nyligen tillsatt en *parlamentarisk kommitté* med uppdrag att bl.a. överväga en gemensam lagstiftning som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden (dir. 2002:11). Därvid skall bl.a. övervägas om skyddet mot missgynnande av personer med funktionshinder på grund av bristande tillgänglighet bör utökas. Vidare skall övervägas om ett skydd mot diskriminering av s.k. transpersoner bör införas. Utredningen skall även i vissa avseenden se över bestämmelserna om aktiva åtgärder och positiv särbehandling på utbildningsområdet och i arbetslivet. Kommittén skall redovisa uppdraget senast den 1 december 2004.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har godkänt en strategi för att förverkliga FN:s barnkonvention i Sverige. Målsättningen med strategin är att konventionen och dess intentioner skall finnas med i allt offentligt beslutsfattande som rör barn. Utskottet vidhåller att det är utomordentligt angeläget att barnkonventionen tillämpas och får genomslag på alla nivåer i samhället. Förverkligandet av barnkonventionen är en långsiktig och ständigt pågående process som måste hållas levande. Utskottet kan med glädje konstatera att arbetet har rönt stor framgång på flera områden. Utskottet ser positivt såväl på den särskilda samordningsfunktion som inrättats inom Regeringskansliet som på den aviserade översynen av strategin i syfte att ytterligare stärka arbetet med genomförandet av barnkonventionen. Vidare lagfästs Barnombudsmannens viktiga uppgift att driva på genomförandet och bevaka efterlevnaden av barnkonventionen fr.o.m. den 1 juli 2002. I motionerna So49 (c) yrkandena 1 och 3, So51 (mp) yrkande 5, So596 (c), So599 (s) delvis och So634 (fp) yrkandena 1 och 13 begärs tillkännagivanden bl.a. om att skydda barn mot diskriminering, om att införliva barnkonventionen i svensk lagstiftning, om att utreda hur olika samhällsbeslut påverkar barns situation samt om att höja kunskapsnivån om barn och ungdomar i olika verksamheter. Motionsyrkandena ryms väl inom den ram som barnkonventionen och den antagna strategin för konventionens förverkligande ställer upp. Enligt utskottet kan även den nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna ha betydelse för att främja och skydda barnens rättig-

heter. Utskottet vidhåller att det finns anledning att anta att barnkonventionen alltmer kommer att genomsyra allt arbete hos myndigheter, kommuner och landsting som direkt eller indirekt rör barn. Några tillkännagivanden med anledning av motionerna kan enligt utskottets mening därför inte anses erforderliga. Motionerna avstyrks.

Utskottet ser positivt på regeringens målsättning att statsbudgeten inom några år skall ha ett tydligt barnperspektiv. När det gäller frågan om en särskild barnbilaga till statsbudgeten vill utskottet dock åter hänvisa till den allmänna strävan inom Regeringskansliet att undvika bilagor till budgetpropositionen. Utskottet instämmer vidare i finansutskottets bedömning (bet. 2001/02:FiU1) att kravet på att barnfrågorna skall redovisas i en särskild bilaga till budgetpropositionen måste anses underordnat kravet på att redovisningen blir så aktuell och genomarbetad som möjligt. Motionerna So49 (c) yrkande 4 och So51 (mp) yrkande 4 avstyrks därmed. Motion So617 (kd) yrkande 3 får anses tillgodosedd.

Såväl konstitutionsutskottet som socialutskottet har vid ett flertal tillfällen behandlat motionsyrkanden om att inkorporera barnkonventionen i svensk lagstiftning, dvs. att det i författning föreskrivs att konventionens bestämmelser direkt gäller i Sverige. Konstitutionsutskottet uttalade i yttrande 1998/99:KU2y att barnkonventionen i stället bör införlivas i svensk rätt genom transformering, dvs. genom att konventionen eller delar av den omarbetas till svensk författningstext. En inkorporering skulle innebära att tolkningsansvaret skulle läggas på svenska domstolar och myndigheter. Barnkonventionen innehåller många relativt vaga formuleringar och ett icke obetydligt inslag av målsättningsartiklar som siktar till ett gradvist genomförande och som är svåra att direkt tolka av domstolar eller myndigheter. Konstitutionsutskottet ansåg att tolkningen av barnkonventionen bör göras av riksdagen för att rättigheterna i konventionen skall slå igenom på ett sätt som ger barnen det bästa skyddet. Socialutskottet delar fortfarande denna bedömning och avstyrker därmed motion So495 (mp) yrkande 24.

Utskottet kan konstatera att en samordningsfunktion med egen huvudman har inrättats inom Regeringskansliet, med placering inom Socialdepartementet. Samordningsfunktionen har i uppgift att delta i gemensam beredning och granskning av regeringens beslut och att i övrigt driva på och utveckla arbetet med barnfrågorna inom Regeringskansliet. Motionerna So495 (mp) yrkande 25 och So599 (s) delvis får därmed anses i huvudsak tillgodosedda.

I motion So377 (kd) yrkande 3 begärs att en särskild familjeminister skall tillsättas. Hur Regeringskansliets inre organisation skall utformas är inte en fråga för riksdagen. Utskottet avstyrker därmed motionen.

Det nya politikområdet barnpolitik är huvudsakligen ett s.k. mainstreamingområde, dvs. inriktningen är att få andra politikområden att anlägga ett barnperspektiv när det handlar om frågor som rör barn. Utskottet finner inte anledning att ändra på detta förhållande och avstyrker därmed motion So51 (mp) yrkande 1.

Barn och deras familjer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om stöd i föräldraskapet och om familjerådgivning. Utskottet anser att resultatet av pågående arbete bör avvaktas. Riksdagen bör vidare avslå motioner om stöd till ensamstående föräldrar, om familjecentraler, om forskning kring separationer och om barns behov av sina fäder. Utskottet avstyrker även en motion om växelvis boende eftersom en kommande utredning i frågan inte bör föregripas. Slutligen bör riksdagen avslå en motion om att utreda adoptivbarnens situation. Utskottet hänvisar därvid till att forskning redan pågår samt till att en utredning på området bör avvaktas.

Jämför reservationerna 10 (kd), 11 (kd), 12 (kd) och 13 (m, kd).

Skrivelsen

Regeringen anför i skrivelsen att familjen och familjens förhållanden är grundläggande för barnens välfärd och att det därför är av stor betydelse att ge barn goda uppväxtvillkor och föräldrar stöd i deras fostrarroll. Samhällets stöd till barn och familjer är en av de grundläggande förutsättningarna för såväl välfärd som social trygghet, anför det.

Regeringen påpekar att trots nedskärningarna under 1990-talet har nya initiativ för samverkan mellan kommuner och landsting vuxit fram. Ett sådant exempel är familjecentraler, där det ofta handlar om att samlokalisera mödra- och barnvårdscentraler, öppen förskola och socialtjänst. Enligt regeringen ger familjecentralerna unika förutsättningar för samverkan och gör det lättare att påbörja ett stödjande arbete i en familj i ett tidigt skede. Regeringen anför att det finns skäl att fortsätta och fördjupa detta arbetssätt och har för avsikt att ta upp diskussioner härom med Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet. Inriktningen på verksamheten bör vara att utveckla kunskaper, metoder och samverkan när det gäller barn som av olika skäl befinner sig i riskzonen. Regeringen anför att föräldrarnas stöd i föräldrarollen bör stärkas, att det sociala nätverket kring familjen bör tas till vara och vid behov byggas ut samt att konflikter inom eller med familjen bör lösas.

Regeringen har givit Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att samla in, analysera och sprida kunskap om hur föräldrastöd av olika slag kan utformas för att göra verklig nytta. Bakgrunden till uppdraget är Föräldrautredningens betänkande Stöd i föräldraskapet (SOU 1997:161). I betänkandet pekades på behovet av att föräldrastödet stärks inom kommuner och landsting, att frivilligorganisationer får stöd i sitt arbete med att informera föräldrar och att gränserna mellan olika huvudmän blir klarare.

Statens folkhälsoinstitut skall belysa hur olika slags föräldrastöd och föräldrautbildning påverkar barnens situation i familjen. Att tillgodose barnets rätt till respekt för sin person och rätt att bli hörd i frågor som berör det är en

viktig metodfråga. En annan fråga att studera är hur barn och föräldrar kan få vara med och bestämma om åtgärder som berör barnet och familjen inom barnomsorg, skola och andra verksamheter där barnen finns. Vidare anges i uppdraget att det är viktigt att befintlig verksamhet utvärderas så att det står klart att de metoder som används är bra och effektiva. Hur barnen påverkas av verksamheterna skall också belysas. Institutet skall ställa samman beskrivningar och analysera verksamhet som bedrivs på lokal nivå. Arbetet skall ske i samverkan med Barnombudsmannen, Socialstyrelsen, Skolverket, Ungdomsstyrelsen, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet.

Arbetet skall bedrivas i projektform och pågå fram till den 30 juni 2004. Institutet skall fortlöpande lämna redovisning till regeringen om hur arbetet fortskrider och slutredovisa uppdraget den 31 december 2004.

Motionerna

I *motion Sf392 av Alf Svensson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om nätverksstöd för ensamstående föräldrar (*yrkande 3*). Att få tillfällig hjälp i hemmet när man själv eller barnet är sjukt kan vara särskilt betydelsefullt för ensamstående föräldrar utan släktingar eller något annat nätverk. Motionärerna anser att samhället bör kunna erbjuda nätverksstöd genom en stödperson eller stödfamilj. Jourhavande dagmamma/dagpappa eller barnvakt kan vara en lösning eller någon form av nätverksgrupper i bostadsområdet. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om familjerådgivning (*yrkande 5*). Motionärerna anför att det är oerhört viktigt att så tidigt som möjligt när behov uppstår få stöd och hjälp för att om möjligt kunna undvika en skilsmässa eller separation. Motionärerna anser att de många gånger långa väntetiderna för stöd och samtal hos familjerådgivningen måste ses över. Motionärerna yrkar vidare att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om åtgärder för ett utvecklat stöd i föräldraskapet (*yrkande 9*). Enligt motionärerna finns många goda uppslag i Föräldrastödsutredningens betänkande SOU 1997:161. I motionen begärs också ett tillkännagivande om information om föräldrastödjande verksamhet (*yrkande 10*). Motionärerna anför att det finns behov av att sammanställa det utbud av intressant studiematerial som kan fungera som stöd för föräldragrupper och studiecirklar så att det blir tillgängligt för fler. Bristen på överblick gör det svårt för dem som vill starta föräldracirklar. Det begärs även ett tillkännagivande om föräldrautbildning (*yrkande 11*). Motionärerna anser att par som skall gifta sig eller flytta ihop bör erbjudas utbildning om hur man ger förhållandet en bra start, om övergången mellan olika livsfaser och om hur man undviker att låta kriser leda till splittring. Mödravården är en självklar plats för föräldrautbildning. Andra viktiga platser kan vara vårdcentraler, kyrkor och samfund, studieförbund och folkrörelser. Slutligen begärs i motionen ett tillkännagivande om familjecentraler (*yrkande 12*). I dessa arbetar socialtjänst, skola, öppen förskola, kyrkor, föreningar och vårdcentraler utifrån en gemensam målsättning och med barnets bästa i centrum. En familjecentral organiseras utifrån lokala förutsättningar och behov och utgör

en viktig förebyggande och stödjande verksamhet ute i kommunerna, anför det.

I *motion So328 av Ragnwi Marcelind och Maria Larsson (kd)* begärs ett tillkännagivande om kommunala projekt och utvecklingsinsatser för att stödja ensamstående föräldrar med anledning av kommunernas skyldigheter att efterleva barnkonventionen (*yrkande 2*). Enligt motionärerna har många ensamstående föräldrar ett stort behov av sociala kontakter.

I *motion So377 av Mikael Oscarsson och Stefan Attefall (kd)* begärs ett tillkännagivande om att anta ett familjeprogram för hur familjen skall stödjas (*yrkande 1*). Motionärerna hänvisar till ett program som den brittiska labour-regeringen har formulerat. Alla regeringsbeslut skall konsekvensbeskrivas utifrån hur familjerna drabbas. Alla familjer skall ha tillgång till familjerådgivning, barnfattigdomen skall bekämpas, äktenskapen skall stärkas och allvarliga familjeproblem skall hanteras på ett effektivt sätt.

I *motion L322 av Kjell Eldensjö m.fl. (kd)* begärs tillkännagivanden om behovet av att förstärka familjerådgivningen (*yrkande 4*) samt om att obligatorisk föräldrautbildning bör övervägas (*yrkande 5*). Motionärerna påpekar att ett ökande antal barn mår dåligt och att drygt hälften av de cirka 35 000 äktenskap som ingås varje år spricker.

I *motion A211 av Maria Larsson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om familjerådgivning och föräldrautbildning (*yrkande 23*). Motionärerna vill ha en väl utbyggd och kostnadsfri familjerådgivning som även bör ha resurser att arbeta förebyggande, inte bara i krissituationer. Föräldrautbildning bör inte bara erbjudas under småbarnsåren utan även under senare år. Motionärerna framhåller vikten av att även papporna deltar i föräldrautbildningen. I motionen begärs även ett tillkännagivande om att regeringen bör initiera försöksverksamhet med stödprogram för pappor (*yrkande 25*). Stödprogrammet skulle hjälpa pappor att bibehålla kontakten med sina barn efter en skilsmässa och kunna organiseras via familjecentrum eller socialtjänsten.

I *motion L260 av Tuve Skånberg (kd)* begärs ett tillkännagivande om åtgärder för att förebygga separationer (*yrkande 2*). Motionären anser att samlevnadsundervisning bör tas upp i barnhälsovårdens föräldrautbildning samt att det måste finnas lättillgänglig familjerådgivning.

Även i *motion L370 av samme motionär* begärs ett tillkännagivande om föräldrautbildning (*yrkande 2*).

I *motion So595 av samme motionär* begärs ett tillkännagivande om att tillsätta en utredning om forskningen kring separationer. Utredningen bör sammanställa aktuella forskningsrön om separationernas stora mänskliga och ekonomiska kostnader samt utvärdera metoder och insatser för att minska antalet separationer.

I *motion So447 av Berit Adolfsson (m) och Amanda Agestav (kd)* yrkas att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till tilläggsdirektiv för att utreda alternativ till barns växelvisa boende efter det att föräldrarna beslutat

att separera. Motionärerna förordar en lösning som innebär att barnen bor kvar i ursprungshemmet och att det är föräldrarna som växlar boende.

I *motion A393 av Lars Ångström m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om barns behov av sina pappor (*yrkande 3*). Motionärerna anför att även barn som växer upp med båda sina föräldrar ser alldeles för lite av sina pappor. Karriären, fritidsintressen och annat går före tiden med barnen.

I *motion L248 av Sten Tolgfors (m)* yrkas att riksdagen begär att regeringen utreder situationen för internationella adoptivbarn som adopterats av ensamstående respektive par (*yrkande 4*). Motionären anför att barn adopterade av ensamstående i än högre grad än barn som är adopterade av par är överrepresenterade i den barnpsykiatriska vården. Vidare begärs i motionen ett tillkännagivande om behovet av forskning om adoptivbarns utveckling och hur det gått för de adoptivbarn som hittills kommit till Sverige (*yrkande 5*).

Bakgrund och tidigare behandling

I *betänkande 2000/01:SoU7 Barn – här och nu* behandlades motionsyrkanden om växelvis boende, föräldrautbildning och familjerådgivning (s. 37 f.). Samtliga yrkanden avstyrktes (res. kd respektive mp). Utskottet avstyrkte även motionsyrkanden om adoptivbarns levnadsförhållanden (s. 40; res. m respektive c).

Av *budgetpropositionen för år 2002* (utg.omr. 9, s. 75, 120) framgår att *Statens folkhälsoinstitut* skall stödja projekt inom området föräldrautbildning där metodutveckling behövs. Inom ramen för de resurser som avsätts för att förverkliga FN:s barnkonvention avses 1,5 miljoner kronor gå till detta ändamål.

I slutbetänkandet från *Kommittén mot barnmisshandel* (Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda, SOU 2001:72) föreslås att en myndighet får i uppdrag att utreda frågan om möjligheten att öppna "föräldrastödsmyndigheter". Till dessa verksamheter skall föräldrar som har problem med sina barn kunna vända sig för att få råd och stöd. Mottagningarna skall ses som komplement till befintlig verksamhet och bör ha ett nära samarbete med socialtjänsten.

I regeringens skrivelse *Utvecklingen inom den kommunala sektorn* (skr. 2001/02:102) anges att det i hög grad saknas uppgifter om hur familjerådgivningen påverkats av kommunaliseringen år 1995 och om hur rådgivningen bedrivs i kommunerna. Eftersom det saknas offentlig statistik över familjerådgivningen i landet har *Socialstyrelsen* i regleringsbrevet för år 2002 fått i uppdrag att redovisa uppgifter om kommunernas familjerådgivning.

I mars 1999 gav riksdagen, med anledning av en motion, regeringen till känna att studier snarast bör genomföras beträffande hur små barn påverkas vid s.k. växelvis boende (bet. 1998/99:SoU6, rskr. 1998/99:171).

Med anledning av tillkännagivandet gav regeringen *Socialstyrelsen* i uppdrag att undersöka hur små barn påverkas vid växelvis boende. Undersökningen redovisas i en rapport som lämnades till regeringen i april 2001. I rapporten konstateras att växelvis boende kan vara ett bra alternativ som ger

barnet möjlighet till god kontakt med båda sina föräldrar. Det förutsätter dock att föräldrarna kan samarbeta, att de bor nära varandra samt att de är flexibla och lyhörda inför barnets behov.

Våren 1999 gav riksdagen regeringen till känna att en utvärdering av 1998 års föräldrabalksreform bör göras såvitt avser gemensam vårdnad mot en förälders vilja och barnets boende (bet. 1999/2000:LU15, rskr. 1999/2000:176). Enligt uppgift från Justitiedepartementet kommer direktiv till utvärderingen att beslutas under våren 2002.

Laguskottet avstyrkte senast motioner om växelvis boende i det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:LU9 Faderskap, vårdnad och umgänge, m.m.* Laguskottet hänvisade därvid till den förestående utvärderingen av föräldrabalksreformen (s. 19).

Utredningen om internationella adoptioner m.m. (dir. 2001:93) har i uppdrag att bl.a. beskriva den internationella adoptionsverksamheten, pröva om det går att stärka barnets rätt i adoptionsprocessen, anvisa former för att förbättra hemutredningarna i syfte att tillförsäkra adoptivbarnen så goda förhållanden som möjligt i det nya hemmet, pröva om det nuvarande systemet för psykosocialt stöd och rådgivning tillgodoser adoptivfamiljernas behov samt föreslå författningsändringar eller andra åtgärder som utredningens arbete föranleder. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 15 december 2002.

Enligt uppgift från *Socialstyrelsen* arbetar styrelsen löpande med studier kring adopterade barn. Sedan våren 2001 pågår studier av adopterade barns och fosterbarns hälsa och sociala anpassning. De första delarbetena kommer att publiceras i olika vetenskapliga tidskrifter under de närmaste månaderna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar uppfattningen att familjen och familjens förhållanden är av grundläggande betydelse för barnens välfärd samt att det därför är mycket angeläget att ge barn goda uppväxtvillkor och föräldrar stöd i deras fostrarroll. Utskottet vill åter betona vikten av att det inom mödra- och barnhälsovården finns utrymme för ett förebyggande arbete, för kunskapsöverföring och nätverksbygge samt för ett riktat stöd till de föräldrar som behöver extra tid, omtanke och råd. Det kan noteras att Kommittén mot barnmisshandel har föreslagit att möjligheten att öppna s.k. föräldrastödmottagningar utreds. En proposition med slutbetänkandet som grund är aviserad till hösten 2002. Utskottet ser även positivt på det uppdrag som Statens folkhälsoinstitut har fått på området, nämligen att samla in, analysera och sprida kunskap om hur föräldrastöd av olika slag kan utformas för att göra verklig nytta. Vidare har medel avsatts till institutet för stöd till föräldrautbildningsprojekt. I avvaktan på resultatet av pågående arbete på området bör något tillkännagivande till regeringen inte göras. Utskottet avstyrker motionerna L260 (kd) yrkande 2 (delvis), L322 (kd) yrkande 5, L370 (kd) yrkande 2, Sf392 (kd) yrkandena 9–11 samt A211 (kd) yrkandena 23 (delvis) och 25.

Enligt 5 kap. 3 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453) skall kommunen sörja för att familjerådgivning genom kommunens försorg eller annars genom lämplig yrkesmässig rådgivare kan erbjudas dem som begär det. Utskottet anser att det är önskvärt att kommunerna inom rimlig tid kan erbjuda familjerådgivning till dem som så önskar. Socialstyrelsens uppdrag att se över frågor med anknytning till kommunal familjerådgivning bör dock avvaktas. Motionerna So377 (kd) yrkande 1, L260 (kd) yrkande 2 (delvis), L322 (kd) yrkande 4, Sf392 (kd) yrkande 5 och A211 (kd) yrkande 23 (delvis) avstyrks.

Enligt utskottets mening ankommer det på den enskilda kommunen att avgöra huruvida nätverksstöd eller liknande verksamheter riktade till ensamstående föräldrar bör organiseras genom samhällets försorg. Motionerna So328 (kd) yrkande 2 och Sf392 (kd) yrkande 3 bör därmed avslås.

Utskottet delar regeringens bedömning att familjecentralerna dels ger unika förutsättningar för samverkan mellan olika verksamheter, dels underlättar tidiga insatser i familjer med behov av stöd. Utskottet kan konstatera att regeringen avser att diskutera frågan om fortsatt samverkan i form av familjecentraler med Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet. Motion Sf392 (kd) yrkande 12 får därmed anses i huvudsak tillgodosedd.

När det gäller s.k. växelvis boende kan konstateras att Socialstyrelsen lämnat en rapport på området samt att direktiv till en utvärdering av 1998 års föräldrabalksreform är under utarbetande. Utvärderingen skall bl.a. avse frågan om barns boende. Riksdagen bör inte föregripa resultatet av detta arbete. Mot bakgrund härav avstyrks motion So447 (m, kd).

Utskottet instämmer självfallet i uppfattningen i motion A393 (mp) yrkande 3 att barn har behov av sina pappor. Utskottet finner dock ingen anledning för riksdagen att rikta ett tillkännagivande till regeringen med denna innebörd.

De adopterade barnens levnadsförhållanden har på olika sätt belysts i befintlig forskning. Vidare bedriver bl.a. Socialstyrelsen för närvarande forskning på området. En utredning har i uppdrag att se över vissa frågor om internationella adoptioner, bl.a. det nuvarande systemet för psykosocialt stöd och rådgivning till familjerna. Kommande förslag från utredningen bör avvaktas. Mot bakgrund av det anförda bör enligt utskottets mening något tillkännagivande med anledning av motion L248 (m) yrkandena 4 och 5 inte göras.

Utskottet kan inte ställa sig bakom kravet i motion So595 (kd) att tillsätta en utredning om forskningen kring separationer. Motionen avstyrks.

Barn med funktionshinder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om hjälpmedelsgaranti för funktionshindrade. Utskottet vidhåller att en sådan garanti är orealistisk. Riksdagen bör även avslå en motion om barns rätt till färdtjänst då

frågan är under beredning i Regeringskansliet.
Jämför reservation 14 (m, kd, c, fp).

Skrivelsen

Regeringen upplyser om att en särskild utredare tillsatts för att se över vissa hjälpmedelsfrågor samt vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). En av uppgifterna är att analysera hjälpmedelsförsörjningen inom förskolan och övriga skolväsendet. Förtydligandena vad gäller LSS avser bl.a. reglering av insatsen rådgivning och annat personligt stöd där innebörden och gränsdragningen till andra insatser är oklar. Utredningen skall vara klar senast den 15 september 2003.

Motioner

I *motion So48 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om hjälpmedelsgaranti för funktionshindrade (*yrkande 7*). Motionärerna anför att väntan på hjälpmedel riskerar att försvåra invaliditet och funktionshinder. Det gäller särskilt barn och ungdomar som dessutom riskerar att försenas i utvecklingen om de inte ges rätt förutsättningar. Motionärerna föreslår en statlig hjälpmedelsgaranti som ökar valfriheten för den enskilde.

I *motion So50 av Rosita Runegrund m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om funktionshindrade barns rätt till färdtjänst (*yrkande 3*). Enligt motionärerna framgår det av en rapport från Vägverket att den nya lagen om färdtjänst inneburit försämringar för barn med funktionshinder. Barn som tidigare fick färdtjänst beviljad får numera avslag på sin ansökan. Vidare tillämpar kommunerna lagen olika. Motionärerna anser att de förslag till lösning på problemet som Barnombudsmannen presenterat kan tas som utgångspunkt för en förbättring av färdtjänstlagen.

Bakgrund och tidigare behandling

I det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:SoU7 Handikappolitik* behandlade utskottet senast motionsyrkanden om att införa en hjälpmedelsgaranti. Utskottet vidhöll sin tidigare intagna ståndpunkt och avstyrkte motionerna (s. 16; res. m, kd, c, fp).

Vägverket med flera myndigheter har på regeringens uppdrag genomfört en utvärdering av handikappolitiken inom transportområdet. Uppdragstagarna redovisar ett antal förslag som de anser att regeringen bör överväga. I *Vägverkets preliminära slutrapport över färdtjänstens tillstånd och utveckling samt behov av tillsynsmyndighet* (publikation 2001:95), som lämnades hösten 2001, belyses bl.a. konsekvenserna av lagen (1997:736) om färdtjänst för barn med funktionshinder och deras familjer. Det framgår att den nya lagen i flera avseenden har inneburit försämringar för barn. Ett flertal kommuner har bestämmelser som innebär att färdtjänst över huvud taget inte beviljas till

barn eller endast beviljas om särskilda eller synnerliga skäl föreligger. I rapporten föreslås att en paragraf om barnets bästa, liknande den som finns i socialtjänstlagen, införs i färdtjänstlagen. Syftet är att stärka barns rätt till färdtjänst. Vidare bör lagstiftningen klarläggas och förtydligas så att en enhetlig tillämpning sker. Enligt Vägverket finns det också ett behov av att klargöra det inbördes sambandet mellan olika lagar som berör barn med funktionshinder, t.ex. bestämmelserna om föräldraansvar i föräldrabalken, socialtjänstlagen och LSS.

Enligt *Barnombudsmannens rapport till regeringen 2002 (Många syns inte men finns ändå)* har BO i ett yttrande till Näringsdepartementet påtalat vikten av att problemen med färdtjänst för barn och ungdomar med funktionshinder löses på ett sådant sätt att de inte missgynnas i framtiden. Reglerna om färdtjänst bör enligt BO utformas i enlighet med Vägverkets förslag.

Från *Näringsdepartementet* har upplysts att Vägverkets rapport har remissbehandlats och att bl.a. frågan om barns behov av färdtjänst är under fortsatt beredning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin tidigare intagna ståndpunkt att det inte finns realistiska förutsättningar att införa en hjälpmedelsgaranti. Motion So48 (m) yrkande 7 avstyrks därmed.

Barnombudsmannen och Vägverket har i sina respektive rapporter till regeringen föreslagit vissa ändringar och förtydliganden av lagen (1997:736) om färdtjänst. Enligt utskottets mening bör den beredning av frågan om barns rätt till färdtjänst som redan pågår i Regeringskansliet avvaktas. Motion So50 (kd) yrkande 3 avstyrks.

Barns rätt till hälsa

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå diverse motioner om barns och ungdomars fysiska och psykiska hälsa, bl.a. om psykisk problematik, självmord, fetalt alkoholsyndrom, övervikt, narkotikamissbruk och barnsäkerhet. Utskottet hänvisar till pågående arbete samt sin tidigare redovisade inställning i olika frågor.

Jämför reservationerna 15 (v, fp), 16 (kd), 17 (m) och 18 (kd).

Skrivelsen

I skrivelsen anförts att stor uppmärksamhet behöver ges åt barns och ungdomars hälsoutveckling, särskilt när det gäller psykisk ohälsa och barns och ungdomars levnadsvanor. Under hösten 2002 kommer regeringen att redovisa mål och inriktning för det samlade folkhälsoarbetet där trygga och goda upp-

växtvillkor är en viktig del. Nästan hälften av all ohälsa hos barn kan härledas från de omständigheter under vilka familjen lever, påpekas det.

När det gäller barns psykiska ohälsa delar regeringen Barnpsykiatrikommitténs bedömning att det är ytterst angeläget att förbättra omhändertagandet av barn och ungdomar med psykisk ohälsa. Regeringen har därför slutit ett avtal med Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet i vilket parterna enats om insatser inom bl.a. psykiatriområdet. Detta avtal om utvecklingsinsatser redovisas i propositionen Nationell handlingsplan för utveckling av hälso- och sjukvården (prop. 1999/2000:149). I avtalet ingår att landsting och kommuner får ett resurstillskott på sammanlagt 9 miljarder kronor under åren 2002–2004. Parterna har kommit överens om att landstingen skall svara för att barn och ungdomar som visar tecken på psykiska problem erbjuds tidigt och adekvat stöd. Regeringen anser att det är viktigt att arbeta i förebyggande syfte för att förhindra att nedstämdhet, trötthet, sömnstörningar, oro, ångestkänslor m.m. bland barn och ungdomar fördjupas och leder till utvecklandet av allvarlig psykisk ohälsa.

Regeringen påpekar att Institutet för Psykosocial Medicin (IPM) enligt regleringsbrevet för år 2002 skall ge barn- och ungdomsforskning i relation till stress och psykisk/psykosomatisk hälsa en bredare inriktning jämfört med tidigare år. Vidare har Socialstyrelsen under år 2001 bl.a. fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för återkommande mätningar av barns och ungdomars psykiska hälsa.

I skrivelsen redovisas vidare det tillkännagivande som riksdagen gjorde hösten 2000 med anledning av motioner om barn och självmord (bet. 2000/01:SoU7, rskr. 2000/01:135). Tillkännagivandet gick ut på att de riktlinjer som WHO har utarbetat om hur självmordsförebyggande arbete bör bedrivas snarast bör omsättas till svenska förhållanden.

I skrivelsen framhålls att IPM enligt regleringsbrevet för år 2002 skall redovisa hur man beaktat riksdagsbeslutet att föra ut WHO:s riktlinjer om självmordsförebyggande arbete i skolan. För skolorna finns självmordsförebyggande program framtagna i samverkan mellan Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut och IPM. Målet är att visa att det går att göra något åt problemen och att ungdomar skall veta var man kan få hjälp. Regeringen anser självmordsprevention som mycket angeläget. Orsakerna till självmord behöver angripas på olika nivåer genom prevention av olika slag och genom stabila vuxenkontakter under uppväxtåren. Det gäller att skapa stödjande miljöer och att träna bl.a. skolpersonal i konflikthantering och i att uppmärksamma signaler hos de elever som har destruktiva familjeförhållanden.

I skrivelsen anförs att Socialstyrelsen haft regeringens uppdrag att ta fram underlag som beskriver vilken barnkompetens som bör säkerställas bland den hälso- och sjukvårdspersonal som arbetar med barn och ungdomar. I uppdraget ingick även att undersöka möjligheterna att ta fram en gemensam standard för att värna om barns rättigheter när de vistas på sjukhus med utgångspunkt i de kvalitetskrav som Nordisk standard för omsorg om barn och ungdomar som vistas på sjukhus (NOBAB) har formulerat. Uppdraget redovisades den

30 oktober 2001. Socialstyrelsen framhåller bl.a. att det är viktigt med en bred barn- och ungdomskompetens inom primärvården samt att samverkan sker mellan verksamheter. Styrelsen betonar också vikten av att vidareutveckla metoder och rutiner att ta hand om barn och ungdomar i sjukhussituationen. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen beslutade hösten 2001 att tillsätta en barnsäkerhetsdelegation med uppgift att brett se över barnsäkerhetsfrågorna samt att utreda vilken myndighet som fortsättningsvis bör ha det övergripande samordningsansvaret inom området (dir. 2001:79). Under övergångstiden ligger samordningsansvaret på delegationen. Delegationen skall i övrigt öka medvetenheten kring barnsäkerhetsfrågorna, lämna förslag till hur kunskaperna inom området kan förbättras, visa metoder för hur barn och ungdomar i högre grad kan involveras i säkerhetsarbetet samt föreslå de lagändringar och andra åtgärder som behövs för att minska antalet dödsfall och skador bland barn och ungdomar till följd av olycksfall. Delegationen skall i januari 2003 lämna förslag till ny samordningsmyndighet. Arbetet i sin helhet skall vara avslutat vid utgången av år 2003.

Regeringen upplyser vidare om att Socialstyrelsen i regleringsbrevet för år 2001 fått i uppdrag att kartlägga på vilket sätt landstingens barn- och ungdomshabiliteringar är tillgängliga för barn och ungdomar med olika funktionshinder. Kartläggningen skall även omfatta samverkan med andra verksamheter kring utformningen och innehållet i insatserna till barnen och ungdomarna samt deras familjer. Uppdraget skall redovisas senast den 31 mars 2003.

Motionerna

I *motion So571 av Ann-Kristine Johansson och Helena Zakariasén (s)* begärs ett tillkännagivande om att ett nytt mål i den svenska ungdomspolitiken bör ta upp barns och ungdomars hälsa.

Åtta motioner rör barns psykiska hälsa.

I *motion So612 av Lars Gustafsson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om familjens betydelse för barns hälsa (*yrkande 3*). Enligt motionärerna kan en familjepolitik som siktar på att barnen skall få en trygg och harmonisk uppväxt där föräldrar och barn får mer tid för varandra motverka stressymptom hos barn.

I *motion So50 av Rosita Runegrund m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om behov av barnkompetens på vårdcentraler, inom skolhälsovården och i det mångprofessionella vårdteamet (*yrkande 4*). Om psykologisk expertis finns tillgänglig där kan man tidigt upptäcka ungdomar med psykiska problem och därigenom minska trycket på BUP-mottagningarna, anför det.

I *motion So617 av Rosita Runegrund m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om generella insatser för barn och ungdomar med psykiska problem (*yrkande 4*). Enligt motionärerna bör situationen för dessa barn ses ur ett folkhälsoperspektiv där de förebyggande insatserna ges hög prioritet. Generella insatser

som når alla barn och ungdomar är mer effektiva än riktade insatser till små specifika grupper. I motionen begärs även ett tillkännagivande om vikten av att barn som drabbats av sorg erbjuds resurs i form av stödperson eller stödfamilj (*yrkande 6*). Slutligen begärs ett tillkännagivande om barns situation vid katastrofhändelser (*yrkande 8*). Frågan bör lyftas fram, kunskapen om hur en traumatisk händelse påverkar barnen bör förstärkas och samverkan mellan olika samhällssektorer behöver ses över, anför det.

I *motion So325 av Ragnwi Marcelind och Maria Larsson (kd)* begärs ett tillkännagivande om att vidta åtgärder för att intensifiera stödet till barn som förlorat en förälder genom självmord (*yrkande 2*).

I *motion So634 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om barnpsykiatri (*yrkande 10*). Motionärerna anser att regeringen snarast bör förelägga riksdagen en proposition med anledning av Barnpsykiatrikommitténs betänkande.

I *motion So495 av Matz Hammarström m.fl. (mp)* begärs tillkännagivanden om att arbetet för att förebygga barns och ungdomars psykiska ohälsa prioriteras i berörda myndigheters regleringsbrev (*yrkande 10*) samt om att barns och ungdomars psykiska ohälsa skall ses som ett folkhälsoproblem (*yrkande 11*).

I *motion So513 av Mona Berglund Nilsson och Marianne Carlström (s)* begärs ett tillkännagivande om betydelsen av barns psykosociala välbefinnande och hälsa. Motionärerna framhåller vikten av tillgång till skolpsykologer och skolkuratorer.

I *motion So576 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om behovet av en strategi för att ge barn och ungdomar en bättre psykisk hälsa.

I två motioner tas självmord bland barn upp.

I *motion So325 av Ragnwi Marcelind och Maria Larsson (kd)* begärs ett tillkännagivande om att genomföra en utvärdering av självmordsstatistiken bland unga och vilka orsaker som ligger bakom självmorden (*yrkande 1*).

I *motion So634 (fp)* begärs ett tillkännagivande om barn och självmord (*yrkande 9*). WHO:s riktlinjer för hur självmordsförebyggande arbete kan genomföras i skolorna bör enligt motionärerna snarast omsättas till svenska förhållanden.

Fetalt alkoholsyndrom m.m. berörs i fyra motioner.

I *motion So327 av Ragnwi Marcelind och Fanny Rizell (kd)* begärs tillkännagivanden om behovet av informationsinsatser om fetalt alkoholsyndrom (*yrkande 1*), om behovet av en utvärdering av informationsinsatserna till gravida vid mödravårdscentralerna (*yrkande 2*) samt om behovet av ett intensifierat samarbete mellan barnavårdscentraler, vårdcentraler och socialtjänsten i arbetet med att förebygga fetalt alkoholsyndrom (*yrkande 3*).

I *motion So505 av Tuve Skånberg och Holger Gustafsson (kd)* begärs ett tillkännagivande om åtgärder mot fetalt alkoholsyndrom (FAS) (*yrkande 1*). Motionärerna efterlyser bättre information till kvinnor om alkoholens skador samt bättre vård och behandling av kvinnliga missbrukare. Motionärerna

begär vidare ett tillkännagivande om behovet av kraftfulla insatser för att stödja familjer med alkoholproblem (*yrkande 2*).

I *motion So311 av Maria Larsson (kd)* begärs ett tillkännagivande om att LVM bör ändras så att tvångsomhändertagande av gravida kvinnor kan ske då barnets möjligheter till friskt liv är i fara.

Även i *motion So425 av Helena Hillar Rosenqvist m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om att ändra LVM så att det väntade barnet får ett skydd (*yrkande 2*).

Två motioner tar upp problemet med övervikt hos unga.

I *motion So534 av Britt-Marie Danestig (v)* yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att komma med förslag på förebyggande åtgärder för att motverka den ökande övervikten hos barn och ungdomar.

I *motion So316 av Ingemar Vänerlov (kd)* begärs ett tillkännagivande om behovet av åtgärder för att komma till rätta med överviktsproblem hos barn och ungdomar.

I flera motioner tas andra hälsofrågor upp.

I *motion So48 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om åtgärder mot barns och ungdomars narkotikamissbruk (*yrkande 8*). Det ökande missbruket av narkotika kräver enligt motionärerna snabba och effektiva åtgärder. Motionärerna anser bl.a. att antalet poliser bör öka, att specialiserade narkotikaenheter skall finnas i varje län samt gatulangnings- och ungdomsgrupper i större städer, att provtagning på ungdomar över tolv år skall tillåtas vid misstänkt missbruk, att ANT-utbildningen i skolan för elever, lärare och skolpersonal bör tillföras ytterligare resurser samt att den behandling som ges vid Maria ungdom i Stockholm bör kunna ges även till ungdomar på andra platser i landet.

I *motion So432 av Désirée Pethrus Engström (kd)* begärs ett tillkännagivande om att Statens folkhälsoinstitut bör få i uppdrag att driva en upplysningskampanj om barn och migrän (*yrkande 1*). Motionären anför att det bland både lärare, skolsköterskor och föräldrar finns för lite kunskap om att barn kan drabbas av migrän och om hur de drabbade skall tas om hand. I motionen begärs också ett tillkännagivande om att rikta särskilda medel till forskning om barns migrän (*yrkande 2*).

I *motion So619 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om hjärnskadade barns behov av rehabilitering (*yrkande 11*). Enligt motionärerna är det endast en mycket liten andel av alla hjärnskadade barn som får någon rehabilitering.

I *motion So436 av Gunnel Wallin och Birgitta Sellén (c)* begärs ett tillkännagivande om att möjligheter bör ges att använda den sensomotoriska metoden för att hjälpa fler barn. Sensomotorisk mognad har enligt motionärerna betydelse för barns koncentrations- och inlärningsmöjligheter.

I *motion So634 (fp)* begärs ett tillkännagivande om barnsäkerhet (*yrkande 16*). Motionärerna anser att barnsäkerhetskraven i stort sett är tillgodosedda i

lagstiftningen men att tillämpningen brister. Motionärerna framhåller bl.a. vikten av informationsinsatser kring riskerna för barn att råka ut för olyckor. Slutligen begärs ett tillkännagivande om smärtbehandling av barn (*yrkande 12*). Motionärerna efterlyser ökad utbildning om smärtbehandling, regelbunden användning av smärtanalys, regelbundna kontakter med smärtbehandlingsteam samt ökad information till barn och föräldrar om smärta och smärtbehandling.

Bakgrund och tidigare behandling

I *betänkande 2000/01:SoU7 Barn – här och nu* behandlades också motioner om barns hälsa, bl.a. om psykisk ohälsa, självmord, rehabilitering av hjärnskadade, smärtbehandling och barnsäkerhet. Som nämnts ovan föreslog utskottet ett tillkännagivande om självmordsförebyggande arbete men avstyrkte övriga yrkanden (s. 24 f.; res. kd respektive fp).

Frågan om att förebygga fetalt alkoholsyndrom behandlade utskottet senast i det av riksdagen godkända *betänkandet 2000/01:SoU8 Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador*. En motion härom avstyrktes med hänvisning till att den fick anses i huvudsak tillgodosedd (s. 41; res. kd).

I det av riksdagen godkända *betänkandet 2000/01:SoU18 Ny socialtjänstlag m.m.* behandlades ett motionsyrkande om att ändra lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) i syfte att skydda fostret vid missbruk. Yrkandet avstyrktes (s. 79).

Riksdagen har nyligen godkänt regeringens förslag till *nationell handlingsplan mot narkotika* (prop. 2001/02:91, bet. 2001/02:SoU15, rskr. 2001/02:193). I handlingsplanen anges huvudinriktningen för den kommande narkotikapolitiken. Målet är att minska nyrekryteringen till missbruk, förmå missbrukare att upphöra med sitt missbruk samt att minska tillgången på narkotika i samhället. Utskottet avstyrkte bl.a. motionsyrkanden med samma innehåll som här aktuella yrkande 8 i motion So48 (m) (res. m).

I *budgetpropositionen för 2002* (prop. 2001/02:1; utg.omr. 9) anförs bl.a. följande:

Psykisk ohälsa och stressrelaterad ohälsa är problem som ökar i samhället. Regeringen har gett Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att arbeta för barns och ungdomars psykiska hälsa. För att få bättre kunskap om barns och ungdomars psykiska besvär har regeringen gett Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram en modell för återkommande mätningar av barns och ungdomars psykiska hälsa. Dessutom arbetar även Institutet för Psykosocial Medicin (IPM) med att främja hälsa såväl för barn och ungdomar som vuxna och med vissa områden som särskilt fokuseras i institutets verksamhet. IPM har under föregående år gett ut ett trettioåttal originalpublikationer fördelade på samtliga fem verksamhetsgrenar. Kunskapsutbredning sker även via publikationer avsedda för allmänheten, personalvård, företagshälsovård, studerande inom vårddyrken och liknande mottagare för att sprida kunskapen externt om genomförda studier. Institutet har även medverkat med föreläsningar vid kurser och konferenser för exempelvis olika högskolor, landsting och kommunförbund. Medver-

kan har också skett vid en del akademiska grundutbildningar för att få en tillämpning och användning av den kunskap som tagits fram inom IPM. Vid IPM drivs även Centrum för suicidforskning och prevention i samarbete med Stockholms läns landsting. Inom ramen för arbetet har bl.a. ett utbildningsmaterial till skolor om självmordsprevention tagits fram. - - -

Tillförlitliga och representativa data om *kost och fysisk aktivitet* i befolkningen saknas idag. Statens folkhälsoinstitut har därför, tillsammans med Socialstyrelsen och Livsmedelsverket, inlett ett arbete med att utveckla enkätfrågor om levnadsvanor inom området. Det är särskilt angeläget att få ett bättre kunskapsunderlag om barns och ungdomars kostvanor och fysiska aktivitet. Livsmedelsverket har dessutom arbetat fram en ny rekommendation gällande intag av frukt och grönsaker. Statens folkhälsoinstitut arbetar för närvarande med att ta fram strategier för att öka konsumtionen av frukt och grönt i befolkningen. - - -

Riksdagen godkände hösten 1999 tre nya *mål för ungdomspolitiken* (bet. 1999/2000:KrU4). Med utgångspunkt i dessa mål har regeringen beslutat om 41 delmål. I november 2001 reviderades en del av dessa. Under målet att ungdomar skall ha goda förutsättningar att leva ett självständigt liv finns delmål om ungdomars hälsa. Ett av delmålen är att andelen ungdomar som upplever sig ha psykisk ohälsa skall minska. Andra delmål handlar om att minska droganvändningen bland ungdomar.

Nationella folkhälsokommittén har i sitt slutbetänkande *Hälsa på lika villkor – nationella mål för folkhälsan* (SOU 2000:91) lämnat förslag till nationella folkhälsomål och strategier. Som folkhälsomål 1 anges ”Stark solidaritet och samhällsgemenskap”, som mål 2 ”Stödjande sociala miljöer för individen”, som mål 3 ”Trygga och jämlika uppväxtvillkor”, som mål 7 ”Sunda inne- och utemiljöer”, som mål 8 ”Skadesäkra miljöer och produkter”, som mål 9 ”Ökad fysisk rörelse”, som mål 10 ”Goda matvanor”, som mål 13 ”Minskat skadligt alkoholbruk” samt som mål 14 ”Ett narkotikafritt samhälle”. Kommittén har bl.a. lyft fram psykisk ohälsa som det mest angelägna folkhälso-problemet att angripa på bred front.

Alkoholkommittén, som har i uppdrag att genomföra den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador (dir. 2001:22), har enligt handlingsplanen och sina direktiv som ett särskilt prioriterat delmål att ingen alkohol skall förekomma under graviditet.

Statens folkhälsoinstitut fick i regleringsbrevet för år 2002 i uppdrag att i samverkan med *Socialstyrelsen* ta fram underlag till fortbildning för personal inom mödrahälsovården när det gäller sambandet mellan alkoholkonsumtion och fosterskador. Uppdraget redovisades i april 2002. I redovisningen ges förslag till hur fortbildning kan genomföras samt anföras att fortbildningen bör ha följande syften: *att* öka kunskapen hos mödrahälsovårdens personal om sambandet mellan alkoholkonsumtion under graviditet och fosterskador samt alkoholrelaterade risker vid amning, *att* visa på metoder att föra ut denna kunskap till de blivande föräldrarna *samt att* öka kompetensen för att tidigt upptäcka gravida alkoholmissbrukare och därmed förebygga att barn föds med fosterskador förorsakade av alkohol.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning att stor uppmärksamhet behöver ägnas åt hälsoutvecklingen bland barn och ungdomar. Utskottet ser dock ingen anledning att nu ändra de nyligen reviderade målen för ungdomspolitik. Motion So571 (s) avstyrks.

Utskottet vill åter framhålla att den ökade förekomsten av psykisk ohälsa hos barn och ungdomar är oroande och måste föranleda kraftsamlingar både centralt och lokalt i de verksamheter som möter barn och ungdomar. Utskottet noterar att regeringen också är av den uppfattningen att det är ytterst angeläget att förbättra omhändertagandet av barn och ungdomar med psykisk ohälsa. Stora satsningar har gjorts i enlighet med det förslag om inriktning och åtgärder för att förbättra stödet till barn och ungdomar med psykisk ohälsa som riksdagen ställde sig bakom hösten 2000 (bet. 2000/01:SoU5). Statens folkhälsoinstitut har i uppdrag att arbeta för barns och ungdomars psykiska hälsa. Regeringen har vidare gett Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram en modell för återkommande mätningar av barns och ungdomars psykiska hälsa. I sin redovisning av uppdraget rörande barnkompetens inom hälso- och sjukvården m.m. framhåller Socialstyrelsen vikten av att barnkompetensen stärks inom bl.a. barnhälsovården och elevhälsovården. I begreppet barnkompetens måste enligt styrelsen inkluderas kunskap om barnfamiljernas belägenhet i dagens samhälle, med stress och andra faktorer som medför risk för psykiska problem hos barnen. Socialstyrelsen betonar därför behovet av psykologisk och psykosocial kompetens inom primärvården samt anför att samverkan mellan t.ex. hälso- och sjukvården, skolan och socialtjänsten är nödvändig för att kunna ge barnen och deras familjer bästa möjliga stöd och hjälp. Rapporten är under beredning inom Regeringskansliet. Utskottet utgår vidare från att barns och ungdomars psykiska ohälsa kommer att ingå som en viktig del i regeringens kommande redovisning av mål och inriktning för det samlade folkhälsoarbetet. Med det anförda får motionerna So50 (kd) yrkande 4, So325 (kd) yrkande 2, So495 (mp) yrkandena 10 och 11, So513 (s), So576 (s), So612 (kd) yrkande 3, So617 (kd) yrkandena 4, 6 och 8 samt So634 (fp) yrkande 10 anses åtminstone delvis tillgodosedda.

Utskottet står givetvis bakom regeringens uttalande att självmordsprevention bland barn och ungdomar är mycket angeläget. Forskning på området bedrivs bl.a. av Centrum för suicidforskning och prevention, som har i uppdrag att förebygga självmord och självmordsförsök. Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut och Institutet för Psykosocial Medicin (IPM) har tagit fram självmordsförebyggande program för skolorna. Utskottet konstaterar vidare att IPM har i uppdrag att föra ut WHO:s riktlinjer om självmordsförebyggande arbete i skolan samt redovisa för regeringen hur riksdagsbeslutet på området beaktats (bet. 2000/01:SoU7). Något nytt tillkännagivande från riksdagen behövs inte. Enligt utskottets mening får motionerna So325 (kd) yrkande 1 och So634 (fp) yrkande 9 anses i huvudsak tillgodosedda.

Utskottet ser med oro på ökningen av antalet överviktiga barn och ungdomar. Nationella folkhälsokommittén har formulerat mål såväl om ökad fysisk aktivitet som om goda matvanor. Utskottet utgår från att minskad övervikt hos bl.a. barn och ungdomar behandlas i regeringens aviserade förslag på folkhälsoområdet. I avvaktan härpå bör något tillkännagivande till regeringen inte göras. Motionerna So316 (kd) och So534 (v) avstyrks därför.

När det gäller åtgärder mot barns och ungdomars narkotikamissbruk har utskottet inte ändrat inställning till de förslag som läggs fram i motion So48 (m) yrkande 8 och som riksdagen nyligen avslagit. Motionsyrkandet avstyrks därmed.

Utskottet ser positivt på regeringens beslut att tillsätta en barnsäkerhetsdelegation. Delegationen har bl.a. i uppgift att öka medvetenheten kring barnsäkerhetsfrågorna, lämna förslag till hur kunskaperna inom området kan förbättras samt ge förslag till hur barnolycksfallen kan minska. Motion So634 (fp) yrkande 16 får därmed anses i huvudsak tillgodosedd.

Utskottet vidhåller sin regelmässigt uttalade inställning att det i första hand är en fråga för sjukvårdshuvudmännen att bedöma huruvida satsningar bör göras på enskilda sjukdomar eller hur vården av dessa sjukdomar bör organiseras. Utskottet har inte heller ändrat sin uppfattning att riktlinjerna för prioriteringar inom hälso- och sjukvården inte låter sig förenas med en "lista" där vissa sjukdomar generellt prioriteras före andra. Vidare kan det inte anses vara en fråga för riksdagen att initiera forskning kring en särskild sjukdom. Med det sagda avstyrker utskottet motionerna So432 (kd) yrkandena 1 och 2, So436 (c), So619 (kd) yrkande 11 samt So634 (fp) yrkande 12.

Utskottet vidhåller att det är ytterst angeläget att informera om riskerna med att använda alkohol och andra droger under graviditeten. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att Statens folkhälsoinstitut och Socialstyrelsen nyligen presenterat ett underlag till fortbildning för personal inom mödrahälsovården när det gäller sambandet mellan alkoholkonsumtion och fosterskador. Vidare har Alkoholkommittén som en särskilt prioriterad uppgift att verka för att kvinnor undviker alkohol under graviditeten. Kommittén skall bl.a. stimulera ökad samverkan mellan olika lokala aktörer samt arbeta för att få till stånd stödinsatser för riskgrupper, vård- och behandlingsinsatser, information och opinionsbildning. Motionerna So327 (kd) yrkandena 1–3 samt So505 (kd) yrkandena 1 och 2 får därmed anses i huvudsak tillgodosedda.

I motionerna So311 (kd) och So425 (mp) yrkande 2 begärs en ändring av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) i syfte att kunna tvångsomhänderta en gravid kvinna till skydd för fostret. Utskottet delar motionärernas omsorg om fostrets hälsa men vidhåller att det inte finns skäl att ändra de grundläggande förutsättningarna för när vård skall beredas med stöd av lagen. Motionerna avstyrks.

Barn i socialtjänsten

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om att återinföra 4 kap. 26 § 1960 års barnavårdslag samt om s.k. second opinion vid vårdnadsutredningar. Utskottet vidhåller sin tidigare redovisade inställning i dessa frågor. Riksdagen bör även avslå motioner om familjerådslag eftersom något nytt tillkännagivande på området inte kan anses erforderligt.

Jämför reservationerna 19 (m) och 20 (kd, c).

Skrivelsen

Den 1 januari 1998 infördes principen om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals i alla frågor som rör barnets i socialtjänstlagen. I den nya socialtjänstlagen, som trädde i kraft den 1 januari 2002, har bestämmelsen om barnets bästa fått en egen paragraf (1 kap. 2 §) och det har förtydligats att med barn avses varje människa under 18 år.

Enligt regeringen har länsstyrelserna i regleringsbrev för åren 1998–2000 haft i uppdrag att följa och redovisa hur bestämmelserna om barnets bästa fått genomslag i socialtjänstens verksamhet. Vidare har Socialstyrelsen haft i uppdrag att öka kunskaperna i kommunerna om barnets bästa och att medverka till att kommunernas socialtjänst förbättrar sina insatser för barn och ungdomar. I skrivelsen anförs att sammanställningen av resultatet av den sociala tillsynen för år 2000 redovisar positiva effekter av lagändringarna. Barnen och barnets bästa har fått en starkare ställning i socialtjänstens arbete. Det är vanligare med riktlinjer för hur barnets bästa skall tas till vara och det har blivit vanligare att utredare även talar med barnen. Ändå är det inte ovanligt att barnets behov inte framgår av barnavårdsutredningarna. Det förekommer även alltför ofta att det saknas ett barnperspektiv i socialbidragsärenden. Det har framkommit att det i stor utsträckning saknas en samsyn om innebörden av begreppen barnets bästa och barnperspektiv, vilket enligt regeringen försvårar arbetet med att stärka barnens ställning i socialt arbete. Begreppen behöver därför definieras och konkretiseras, anförs det. Enligt regleringsbrevet för år 2002 skall Socialstyrelsen redovisa sina insatser för att hänsynen till barnets bästa skall beaktas inom socialtjänstens verksamheter samt göra en bedömning av effekterna av insatserna.

Regeringen redogör för det tillkännagivande som riksdagen gjorde hösten 2000 om familjerådslag (bet. 2000/01:SoU7, rskr. 2000/01:135). Socialutskottet uttalade med anledning av en motion att det bör vara en självklar rättighet för familjer att vara delaktiga när beslut skall tas om sociala ingripanden eller om stödåtgärder. Om familjen så önskar bör den därför ha rätt till ett familjerådslag eller annan arbetsmodell som i likhet med familjerådslag tar till vara de närståendes resurser. Enligt tillkännagivandet borde regeringen i lämpligt sammanhang återkomma till riksdagen med en redovisning.

Regeringen anför i skrivelsen att familjerådslag introducerades i mitten av 1990-talet som en metod att arbeta med barn och familjer. Med stöd från regeringen genomförde Svenska Kommunförbundet ett projekt under åren 1995–1998 för att utveckla en svensk modell för familjerådslag. Tanken bakom familjerådslag är att familj, släkt, vänner och grannar har en kunskap om det enskilda barnet som myndighetspersoner saknar och som gör dem bättre rustade att fatta beslut om och ta ansvar för barnet. Projektet har utvärderats (Familjerådslag i Sverige, FoU-rapport 1999:1). Enligt regeringen visar utvärderingen att de svenska familjerådslagen i huvudsak har genomförts enligt modellen samt att rådslaget har utnyttjat den möjlighet till inflytande som modellen innebär. Återaktualisering för ny utredning var ungefär lika vanlig bland barn som varit föremål för familjerådslag som bland dem som utretts traditionellt. Hälften av barnen var fortfarande aktuella för någon form av bistånd, och detta var vanligare vid familjerådslag. Det var lika vanligt att barn placerades utanför hemmet efter familjerådslag som efter traditionella utredningar. De flesta av familjerådslagsbarnen placerades hos släktingar, medan detta var ovanligt bland dem som utretts på traditionellt sätt. Föräldrar som medverkat i familjerådslag var i stor utsträckning positiva till att medverka i ytterligare familjerådslag. Under perioden november 1996 t.o.m. oktober 1997 användes familjerådslag i ungefär tio procent av alla pågående utredningar i de tio kommuner som ingick i det svenska projektet. Två år efter det att det första familjerådslaget genomfördes hade fem av kommunerna så gott som upphört med att använda familjerådslag. Fyra fortsatte i begränsad omfattning och endast en kommun använde det regelbundet. En viktig förklaring till den låga graden av användande är att åtta av tio föräldrar tackade nej till erbjudandet om familjerådslag.

Regeringen redovisar sin avsikt att lämna en proposition till riksdagen om medling med anledning av brott. Medling och familjerådslag är metoder som enligt regeringens bedömning kan komplettera varandra.

Regeringen anför slutligen att det inte är lämpligt att lagstifta om vissa specifika metoder för det sociala arbetet. Däremot är det angeläget att det utvecklas nya metoder och att socialarbetare har tillgång till väl beprövade metoder för att med stor flexibilitet kunna anpassa sitt arbete till den enskilda familjens behov. Regeringen betonar Socialstyrelsens uppdrag på området, dels som nationell expert och tillsynsmyndighet, dels för genomföra en samlad strategi för kunskapsutveckling inom socialtjänsten.

Motionerna

I *motion So48 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om att 26 § i den gamla barnavårdslagen bör införas i socialtjänstlagen (*yrkande 13*). Paragrafen innebar att sociala myndigheter i samverkan med familjen och på ett tidigt stadium kunde inrikta sitt arbete på att hjälpa och stötta, ofta i förebyggande syfte. Åtgärder vidtogs sedan stegvis i samråd med familjen och först som en sista utväg kunde övervakning och ett omhändertagande bli

aktuellt. I dag kommer dessvärre socialnämndens åtgärder ofta överraskande och ofta för sent.

Ett yrkande om att paragrafen bör införas i LVU framförs i *motion So275 av Chris Heister m.fl. (m)* (yrkande 5).

I *motion Sf392 av Alf Svensson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om familjerådslag (yrkande 13). Motionärerna anser att arbetsmodellen bör spridas till fler kommuner samt att regeringen bör återkomma till riksdagen med en redovisning av hur systemet med familjerådslag fungerar.

I *motion So617 av Rosita Runegrund m.fl. (kd)* framställs ett likartat yrkande (yrkande 7).

I *motion So304 av Agne Hansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om en utredning för kvalitetssäkring av vårdnadsutredning genom s.k. second opinion (yrkande 2). Motionärerna påpekar att det förekommer fall där det döms till delad vårdnad om ett barn trots att det är klart olämpligt. Motionärerna anser att en väg att kvalitetssäkra vårdnadsutredningarna är att införa en möjlighet till ytterligare en social prövning om endera parten anser sig missbedömd. Frågan bör utredas, anförs det.

Bakgrund och tidigare behandling

I *betänkande 2000/01:SoU18 Ny socialtjänstlag m.m.* behandlade utskottet motionsyrkanden om att i socialtjänstlagen införa 26 § barnavårdslagen samt om kvalitetssäkring av vårdnadsutredningar genom s.k. second opinion. Yrkandena avstyrktes (s. 41 respektive 49; res. m respektive c).

Regeringen har nyligen överlämnat *proposition 2001/02:126 Medling med anledning av brott* till riksdagen. Den nya lagen om medling skall avse medlingsverksamhet som anordnas av stat eller kommun, dvs. främst av socialtjänsten, kriminalvården eller polisen. Med medling avses i lagen att en gärningsman och ett brottsoffer möts inför en opartisk medlare för att tala om brottet. Medlingen skall vara frivillig för båda parter. I propositionen anförs att medling och familjerådslag är metoder som kan komplettera varandra. Ett medlingsmöte kan även ha inslag av familjerådslag genom att andra personer än vårdnadshavare kan närvara, om det är lämpligt och förenligt med syftet med medlingen. Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill åter framhålla att de åtgärder som var möjliga att vidta enligt 4 kap. 26 § i den gamla barnavårdslagen hade kommit att sakna betydelse långt innan lagen upphörde att gälla 1982. Utskottet vidhåller vidare att de möjligheter till förebyggande åtgärder som lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) ger får anses tillräckliga. Utskottet avstyrker således motionerna So48 (m) yrkande 13 och So275 (m) yrkande 5.

Riksdagen gjorde hösten 2000 ett tillkännagivande till regeringen om att familjerådslag eller annan arbetsmodell bör vara en självklar rättighet för

familjen i samband med beslut om sociala ingripanden eller stödåtgärder samt att regeringen bör återkomma med en redovisning. I den här behandlade skrivelsen gör regeringen sin redovisning på området. Utskottet delar regeringens bedömning att det inte är lämpligt att lagstifta om vissa specifika metoder för det sociala arbetet men att det är angeläget att socialtjänsten anpassar sitt arbete till den enskilda familjens behov. Utskottet konstaterar att det står kommunerna fritt att arbeta med familjerådslag eller andra liknande modeller som tar de närståendes resurser till vara, t.ex. medling vid brott. Enligt utskottets mening får motionerna So617 (kd) yrkande 7 och Sf392 (kd) yrkande 13 anses i huvudsak tillgodosedda. Något nytt tillkännagivande i frågan är inte erforderligt. Motionerna avstyrks därmed.

När det gäller frågan om s.k. second opinion vid vårdnadsutredningar vill utskottet framhålla Socialstyrelsens arbete med att genomföra den strategi för kunskapsutveckling inom socialtjänsten som finns redovisad i proposition 2000/01:80 med förslag till ny socialtjänstlag. Utskottet vill åter understryka vikten av hög kvalitet och kompetens i socialtjänstens verksamhet men anser att utfallet av den nämnda satsningen bör avvaktas. Med det anförda avstyrks motion So304 (c) yrkande 2.

Barn i asylprocessen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om barns rättigheter enligt utlänningslagstiftningen, om ensamkommande barn, om förvarstagande av barn, om uppehållstillstånd efter inresa och om offentligt biträde och tolk i utlänningsärenden. Socialutskottet hänvisar i huvudsak till de uttalanden som socialförsäkringsutskottet nyligen gjort med anledning av likartade motionsyrkanden.

Jämför reservationerna 21 (v, kd), 22 (m), 23 (kd), 24 (v, kd), 25 (v, kd), 26 (v, kd) och 27 (v, kd).

Skrivelsen

I skrivelsen anges att landstingen sedan den 1 januari 1997 är ansvariga för att samtliga asylsökande m.fl. erhåller akut sjukvård och tandvård samt sjukvård och tandvård som inte kan anstå. Därutöver ges viss annan vård, exempelvis mödra- och förlossningsvård. Asylsökande barn har rätt till i princip samma hälso- och sjukvård samt tandvård som andra i Sverige bosatta barn. Asylsökande skall även erbjudas hälsoundersökning enligt riktlinjer i allmänna råd från Socialstyrelsen. För denna vård lämnar staten ersättning till landstingen.

Sedan den 1 januari år 2002 har asylsökande barn och barn som beviljats tidsbegränsat uppehållstillstånd med stöd av 2 kap. 4 a § utlänningslagen (1989:529) (s.k. massflyktingar) tillgång till utbildning inom det offentliga skolväsendet, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg på i huvudsak samma villkor som gäller för barn som är bosatta i Sverige. Detsamma gäller för barn

som av andra skäl ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och getts rätt att vistas här medan ansökan prövas. Statlig ersättning lämnas till kommunerna.

Regeringen anför att de flesta utländska barn som kommer till Sverige gör det tillsammans med sina föräldrar. År 2001 kom dock 461 barn utan förälder eller annan vårdnadshavare. Enligt regeringen befinner sig dessa barn i en särskilt utsatt situation.

Regeringen upplyser att Migrationsverket och Socialstyrelsen nyligen fått i uppdrag att senast den 31 maj 2002 gemensamt och i samråd med Integrationsverket och Barnombudsmannen förbättra mottagandet av ensamkommande barn. Uppdraget skall genomföras i samverkan med Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet och andra berörda organisationer. Uppdraget innebär för det första att kartlägga och analysera bakgrunden till att barn kommer ensamma till Sverige, i vilken omfattning det sker och vilka förebyggande åtgärder som kan vidtas. Vidare skall samverkan förbättras mellan myndigheter för att de barn som kommer ensamma till Sverige skall ges samma skydd och stöd som svenska barn och för att barnets bästa alltid skall komma i främsta rummet. Uppdraget innefattar även att utreda i vad mån det finns oklarheter i lagstiftningen och vid behov föreslå författningsändringar. Slutligen skall myndigheterna lämna förslag om hur en samlad information om mottagandet av ensamkommande barn skall spridas.

Migrationsverket presenterade i februari 2001 rapporten Barn i utlänningsärenden. Slutsatser som dras i rapporten är bl.a. att samverkan internt inom Migrationsverket och i förhållande till externa aktörer behöver öka samt att utbildning av personal bör prioriteras. Det föreslås också särskilda interna riktlinjer för samtal med barn under asylutredningen.

Motioner

I *motion So48 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om flyktbarnens situation (*yrkande 12*). Motionärerna efterlyser ett fungerande samarbete mellan Migrationsverket, kommuner och landsting när det gäller barn som anländer ensamma till Sverige. Ytterst är det dock regeringens ansvar att se till att dessa barn inte far illa och att de ges samma möjligheter till utbildning och vård som andra barn.

I *motion So50 av Rosita Runegrund m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om de asylsökande barnens rätt att höras (*yrkande 5*). Motionärerna anser det anmärkningsvärt att Migrationsverket, i strid både mot utlänningslagen och barnkonventionen, underlåter att höra barn som uttryckligen framfört önskemål om detta. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om att utreda alternativ till förvarstagande av barn (*yrkande 6*). Motionärerna anser att barn endast bör kunna tas i förvar i yttersta undantagsfall och då endast i några timmar. Ett alternativ till förvarstagande av barn kunde vara placering hos en jourfamilj eller liknande, anför det. Det begärs vidare ett tillkännagivande om undantag från huvudprincipen om att uppehållstillstånd skall beviljas före inresa (*yrkande 7*). Enligt motionärerna bör undantag göras när utlännigen

har barn i Sverige eller kvinnan i förhållandet väntar barn eller om sökanden med all sannolikhet skulle få sin ansökan beviljad om den getts in i sökandens hemland. Motionärerna begär även ett tillkännagivande om mottagandet av ensamkommande flyktingbarn (*yrkande 8*). De enda instruktioner som Migrationsverkets olika grupper har är att barnen skall ha mat och tak över huvudet. Enligt motionärerna krävs det emellertid personal med hög kompetens och förståelse för dessa barn. Situationen skulle kunna förbättras genom att överlåta handhavandet av frågan till exempelvis kommuner och frivilligorganisationer. Vidare begärs ett tillkännagivande om vikten av att skapa regelverk för det uppdrag gode män utför åt ensamma flyktingbarn (*yrkande 9*). Enligt motionärerna arbetar alla på sitt eget sätt och med en viss vägledning av andra gode män som arbetar med vuxna människor. Slutligen begärs ett tillkännagivande om tolkar och advokater (*yrkande 10*). Motionärerna anser att barn bör ges rätt att byta tolk och advokat om kommunikationen inte fungerar samt att barnet skall kunna få tolk och advokat av samma kön som det egna.

I *motion So49 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att förtydliga utlänningslagen så att den innehåller särskilda rättigheter för barn (*yrkande 6*). Motionärerna anser att de myndighetspersoner som dagligen arbetar med dessa barn måste vidareutbildas i barnperspektivet, så att allt arbete utgår från det enskilda barnets bästa. Motionärerna begär även ett tillkännagivande om att Barnombudsmannens roll måste förtydligas vad gäller gruppen ensamma flyktingbarn (*yrkande 7*). I motionen yrkas vidare att riksdagen skall begära att regeringen lägger fram förslag om att socialtjänsten skall vara ansvarig för ensamkommande flyktingbarns boende (*yrkande 8*) samt om att ensamma flyktingbarn skall anmälas till utredning enligt socialtjänstlagen (*yrkande 9*). Motionärerna anser att ensammas asylsökande barn skall ha rätt till en kontaktfamilj eller fosterfamilj.

Tidigare behandling

Socialförsäkringsutskottet har i det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:SfU8 Migration och asylpolitik* behandlat liknande motionsyrkanden som här är aktuella. Motioner om mottagandet av ensamkommande barn avstyrktes med hänvisning till det ovannämnda uppdrag som Migrationsverket och Socialstyrelsen fått. Utskottet förutsatte att myndigheterna därvid analyserar innebörden av begreppet vistelsekommun i socialtjänstlagen i förevarande situationer samt underströk vikten av att mottagandet av ensamkommande barn snarast förbättras (s. 80 f., res. kd, c, fp, mp). Avseende speciella regelverk för god man för ensamkommande barn ansåg utskottet det angeläget att denna fråga uppmärksammas men avstyrkte en motion härom (s. 82; res. v, kd, c, mp). Vidare framhöll socialförsäkringsutskottet att det är av stor vikt att bestämmelsen om barns rätt att höras får genomslag så att de asylsökande barnen verkligen får komma till tals i processen och så att berörda myndigheter kan klarlägga vad barnet har att anföra. En motion härom

avstyrktes dock (s. 79; res. kd, fp, mp). En motion om att utlänningslagen bör innehålla särskilda rättigheter för barn avstyrktes med hänvisning till att det pågår ett väl utvecklat arbete som syftar till att sätta barn och deras särskilda behov i fokus i asylprocessen (s. 79 f.). Socialförsäkringsutskottet avstyrkte vidare ett motionsyrkande om förvarstagande av barn. Utskottet anförde att ett barn kan tas i förvar endast under starkt begränsade förutsättningar och då inte får skiljas från sin vårdnadshavare. Utskottet konstaterade att det, sedan reglerna på området skärptes 1993, vid ytterst få tillfällen har förekommit att barn har tagits i förvar (s. 72 f.; res. v, kd, c, fp, mp). Likaså avstyrkte socialförsäkringsutskottet en motion om undantag från huvudprincipen om att uppehållstillstånd i anknytningsfall skall beviljas före inresa. Utskottet konstaterade att det finns en undantagsbestämmelse i utlänningslagen och att det mot bakgrund av denna saknas skäl att i lagen närmare ange i vilka situationer undantag kan göras (s. 33; res. v, kd).

I det av riksdagen godkända *betänkandet 2000/01:SfU9 Migration och asylpolitik* avstyrkte socialförsäkringsutskottet en motion om rätten till offentligt biträde och tolk av samma kön samt om rätten att byta biträde och tolk. Utskottet redogjorde bl.a. för förslagen från Kommittén om ny instans- och processordning i utlänningsärenden samt anförde att rätten till offentligt biträde är en väsentlig del av en rättssäker asylprocess. Utskottet utgick vidare från att en asylsökande vid behov får en tolk av samma kön (s. 47; res. kd, c).

Utskottets ställningstagande

När det gäller barns rättigheter i asylprocessen kan det först konstateras att det vid bedömningen av frågor om tillstånd enligt utlänningslagen skall klarläggas vad barn som berörs av ett beslut i ärendet har att anföra (11 kap. 1 a § utlänningslagen [1989:529]). Socialutskottet instämmer med socialförsäkringsutskottet (bet. 2001/02:SfU8) att det är av stor vikt att denna bestämmelse får genomslag så att de asylsökande barnen verkligen får komma till tals i processen och så att berörda myndigheter kan klarlägga vad barnet har att anföra i ärendet. En förutsättning härför är att de som hör barn har tillräcklig kompetens härför. Utskottet kan konstatera att Migrationsverket har beslutat att genomföra en utbildning om bl.a. barnkonventionen och dess betydelse i utlänningsrätten, om samtalsmetodik och om hur barn påverkas av en utredningssituation. Vidare har Utlänningsnämnden en särskild handläggare som bevakar tillämpningen av barnkonventionen och den särskilda bestämmelsen om barnets bästa i utlänningslagen. Socialutskottet står bakom socialförsäkringsutskottets uttalande att det är särskilt viktigt att barnkonventionen står i blickpunkten för myndigheternas agerande när det gäller asylsökande barn eftersom dessa på olika sätt kan ha varit utsatta för svåra trauman och andra umbäranden. Mot bakgrund av att det pågår ett väl utvecklat arbete som syftar till att sätta barn och deras särskilda behov i fokus i asylprocessen bör motionerna So49 (c) yrkande 6 och So50 (kd) yrkande 5 avslås.

Migrationsverket och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att gemensamt och i samråd med Integrationsverket och Barnombudsmannen förbättra mottagandet av ensamkommande barn. Uppdraget skall vara slutfört senast den 31 maj 2002. I likhet med socialförsäkringsutskottet (bet. 2001/02:SfU8) förutsätter socialutskottet att myndigheterna därvid analyserar innebörden av begreppet vistelsekommun i socialtjänstlagen i förevarande situationer. Socialutskottet delar också socialförsäkringsutskottets uppfattning att det är viktigt att mottagandet av ensamkommande barn snarast förbättras. Mot bakgrund av det anförda avstyrks motionerna So48 (m) yrkande 12, So49 (c) yrkandena 8 och 9 samt So50 (kd) yrkande 8.

Socialutskottet delar också socialförsäkringsutskottets inställning (bet. 2001/02:SfU8) att det är angeläget att uppmärksamma frågan om speciella regelverk för god mans uppdrag för ensamkommande barn men att riksdagen inte bör ta något initiativ på området. Motion So50 (kd) yrkande 9 avstyrks därmed.

I proposition 2001/02:96 En förstärkt Barnombudsman anförs att Barnombudsmannens grundläggande uppgift är att företräda barns och ungdomars rättigheter och intressen mot bakgrund av Sveriges åtaganden enligt barnkonventionen. Det betonas att Barnombudsmannen utifrån icke-diskrimineringsprincipen har ett särskilt ansvar för barn och ungdomar i utsatta situationer och att det är viktigt att myndigheten ägnar särskild uppmärksamhet åt bl.a. asylsökande barn. Motion So49 (c) yrkande 7 får därmed anses i huvudsak tillgodosedd.

Ett barn kan enligt 6 kap. 3 § utlänningslagen tas i förvar endast under starkt begränsade förutsättningar och får då inte skiljas från sin vårdnadshavare. Barnet får hållas i förvar i högst 72 timmar och om det finns synnerliga skäl i ytterligare 72 timmar. Är det tillräckligt att barnet ställs under uppsikt får förvar inte tillgripas. Socialförsäkringsutskottet har nyligen konstaterat (bet. 2001/02:SfU8) att barn har tagits i förvar vid endast ytterst få tillfällen sedan nuvarande regler infördes 1993. Mot bakgrund av vad som anförts avstyrks motion So50 (kd) yrkande 6.

Som ett led i att upprätthålla den reglerade invandringen finns i utlänningslagen regler om att uppehållstillstånd i anknytningsfall skall utverkas före inresan till Sverige. Undantag kan dock göras om utlänningen har stark anknytning till en person som är bosatt i Sverige och det inte skäligen kan krävas att utlänningen återvänder till ett annat land för att ge in ansökan där. Socialutskottet delar socialförsäkringsutskottets bedömning (bet. 2001/02:SfU8) att det saknas skäl att i lagen närmare ange i vilka situationer undantag från huvudregeln kan göras. Motion So50 (kd) yrkande 7 bör avslås.

Inom Regeringskansliet bereds för närvarande förslag till en ny instans- och processordning i utlänningsärenden. En proposition kommer enligt uppgift att föreläggas riksdagen under hösten 2002. I avvaktan härpå bör riksdagen inte ta något initiativ när det gäller rätten till offentligt biträde och tolk. Motion So50 (kd) yrkande 10 avstyrks därmed.

Barns delaktighet och inflytande

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om barns rätt att komma till tals mot bakgrund av det arbete som pågår för att öka barns inflytande i samhället. Riksdagen bör även avslå ett motionsyrkande om att sänka rösträttsåldern. Socialutskottet delar därvid konstitutionsutskottets tidigare bedömning i frågan.

Jämför reservation 28 (mp).

Skrivelsen

Enligt regeringen har det stor betydelse för en ung människas utveckling att få vara delaktig och ha inflytande. I en demokrati är det emellertid också en rättighet att delta i utformningen av samhället. Regeringen anser att det är en kärnfråga för alla politikområden, men i synnerhet för barn-, ungdoms- och demokratipolitiken, att öka och stärka barns och ungdomars inflytande. I dag är också medvetenheten stor om behovet av insatser för den demokratiska återväxten, anförs det. En viktig förutsättning för att demokratin skall vara hållbar är att den förankras bland barn och ungdomar samt att deras deltagande i samhället utvecklas och uppmuntras. En prioriterad fråga framöver är således att utveckla metoder för att ta till vara och uppmuntra barns och ungdomars engagemang. Särskild tyngd bör också läggas vid att utveckla metoder för att förankra ett demokratiskt medvetande bland barn och ungdomar.

Regeringen redogör för propositionen Demokrati för det nya seklet (prop. 2001/02:80, bet. 2001/02:KU14, rskr. 2001/02:190) vari bl.a. föreslås en medborgerlig förslagsrätt. Kommuner och landsting skall få möjlighet att låta den som är folkbokförd i kommunen eller landstinget, dvs. även barn och ungdomar, väcka förslag till fullmäktige. Genom initiativrätten kan barn och ungdomar göras mera delaktiga i den kommunala demokratin. En initiativrätt bidrar enligt regeringen även till att barn och ungdomar får bättre kunskaper om hur den kommunala politiken och förvaltningen fungerar. Lagändringen träder i kraft den 1 juli 2002.

Regeringen anser att det är viktigt att skolan förmedlar goda kunskaper om samtliga samhällsnivåer samt främjar politisk verksamhet och debatt i skolan. Skolverket bör få i uppdrag att se över vilka hinder som finns för de politiska partierna och deras ungdomsförbund att få informera om sin verksamhet i skolan samt ge exempel på hur sådan verksamhet kan underlättas, anförs det.

I skrivelsen redovisas olika projekt m.m. med syfte att öka barns och ungdomars delaktighet och inflytande. Regeringen redogör bl.a. för utvecklingsarbetet Tid för Demokrati, vari ärenden om bidrag till demokratiutvecklingsprojekt bereds. Det redogörs också för den referensgrupp till barnministern som bildats i syfte att fördjupa kunskaperna om barns och ungdomars livssituation och för att göra dem delaktiga i frågor som rör dem. I skrivelsen beskrivs även det uppdrag som Boverket m.fl. myndigheter haft med uppgift att

utveckla metoder för hur barns och ungdomars inflytande skall förverkligas i kommunerna i frågor som rör samhälls- och trafikplanering.

Motioner

I *motion So51 av Lotta N Hedström m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om att rösträttsåldern skall sänkas till 16 år (*yrkande 6*). Motionärerna anför att det är viktigt att ungdomars politiska engagemang uppmuntras och att deras inflytande blir reellt.

I *motion So518 av Anne Ludvigsson m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om barnens rätt och möjligheter att komma till tals och myndigheters ansvar för att detta fullföljs. Motionärerna anser att den speciella kunskap som behövs för att ge barn rätt och möjlighet att få uttrycka sin mening, höras och respekteras utifrån barnkonventionen skall finnas hos alla berörda myndigheter.

Bakgrund och tidigare behandling

Konstitutionsutskottet behandlade senast i det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:KU13 Författningsfrågor, m.m.* en motion om att sänka rösträttsåldern till 16 år. Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning att sambandet mellan rösträttsålder och myndighetsålder bör behållas och avstyrkte motionen (s. 29; res. mp).

Socialutskottet anförde i *betänkande 2001/02:SoU17 En förstärkt Barnombudsman* att tyngdpunkten i Barnombudsmannens verksamhet bör vara att skapa möjligheter för barn och ungdomar att själva komma till tals, få framföra sina åsikter direkt till aktuella beslutsfattare och få sina åsikter respekterade. Barnombudsmannen har en viktig uppgift i att skapa metoder för att barn och ungdomar skall tillförsäkras inflytande och delaktighet samt få beslutsfattare och andra att inse att det också blir bättre kvalitet på verksamheterna om barns och ungdomars egna synpunkter tas till vara, anfördes det (s. 9).

Utskottets ställningstagande

Barns rätt att få komma till tals är en av de grundläggande principerna i barnkonventionen. I den av riksdagen antagna strategin ingår att sprida kunskap och medvetenhet om konventionen bl.a. på myndighetsnivå. Vidare framgår av den här behandlade skrivelsen att det ingår som en prioriterad fråga i regeringens barnpolitik att öka möjligheterna för barns och ungdomars inflytande. Olika projekt med detta syfte pågår redan. Den föreslagna medborgerliga förslagsrätten kommer att göra barn och ungdomar mer delaktiga i den kommunala demokratin. Vidare har Barnombudsmannen en viktig uppgift att bl.a. skapa möjligheter för barn och ungdomar att själva komma till tals. Enligt utskottets mening får motion So518 (s) med det anförda anses i huvudsak tillgodosedd.

Konstitutionsutskottet har vid flera tillfällen uttryckt att sambandet mellan rösträttsålder och myndighetsålder bör behållas. Socialutskottet ställer sig bakom denna bedömning och avstyrker därför motion So51 (mp) yrkande 6.

Barn i skolan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om maxtaxan, fri etableringsrätt inom barnomsorgen, nationell skolpeng, mobbning, särskolan, behovet av specialskolor för funktionshindrade barn, tydligare reglering av elevers rätt till stöd, stöd till elever med dyslexi, stamning och s.k. bokstavsdiagnoser samt om idrott och kultur i skolan. Utskottet hänvisar bl.a. till den bedömning som utbildningsutskottet nyligen gjort i flera av frågorna samt till pågående arbete på området.

Jämför reservationerna 29 (m, kd, c), 30 (m), 31 (m, kd, fp), 32 (kd), 33 (c), 34 (m, fp) och 35 (kd).

Skrivelsen

Den 1 januari i år infördes maxtaxa inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Förslaget motiverades med att inget barn skall behöva avstå från förskola på grund av höga avgifter eller av ett regelsystem som utesluter barn till arbetslösa eller barn till föräldralediga. Maxtaxan innebär att ett tak sätts för hur stora avgifter föräldrarna maximalt får betala för barnomsorgen, vilket medför minskade barnomsorgskostnader för de allra flesta barnfamiljer liksom lägre marginaleffekter. Enligt Skolverket hade alla kommuner utom två infört maxtaxa i januari 2002.

Regeringen påpekar vidare att en allmän avgiftsfri förskola kommer att införas för fyra- och femåringarna fr.o.m. den 1 januari 2003. På så vis vill regeringen ge alla barn, oberoende av bakgrund, möjlighet till en bra start i livet, anför det i skrivelsen.

Enligt regeringen har det på handikappområdet under de senaste åren pågått ett genomgripande reformarbete som bl.a. har inneburit att resurser samordnats i två myndigheter: Specialskolemyndigheten och Specialpedagogiska institutet. Specialskolemyndigheten, SPM, ansvarar för undervisningen vid specialskolorna för döva och hörselskadade, döva och hörselskadade med utvecklingsstörning samt dövblindfödda barn och ungdomar i åldern 7–17 år. Specialpedagogiska institutet har till uppgift att stödja skolhuvudmännen, i de flesta fall kommunerna, att fullt ut ta sitt ansvar för att erbjuda utbildning av god kvalitet anpassad efter elevernas behov. Regeringen påpekar att Specialpedagogiska institutet har erhållit medel för riktad kompetensutveckling av personal som arbetar med dels gravt tal- och språkstörda elever, dels elever med synskada och ytterligare funktionshinder. Dessutom har Skolverket fått medel för att stimulera och stödja pedagogisk forskning inom området elever

med funktionshinder. Regeringen har vidare tillsatt en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av statens engagemang för framställning och anpassning av läromedel och studiematerial för barn, elever och vuxna med funktionshinder i förskola, skola och vuxenutbildning.

I skrivelsen redovisas regeringens åtgärder avseende utbildning och kompetensutveckling av lärare när det gäller elever med behov av särskilt stöd. Det anges också att kommunerna under en femårsperiod tillförs 17,5 miljarder kronor för att öka personaltätheten i skolor och på fritidshem.

Slutligen anförs att regeringen har tillsatt en parlamentarisk kommitté som har i uppdrag att göra en översyn av den obligatoriska särskolan, gymnasie-särskolan och särvox. Regeringen anser det vara viktigt att utveckla principen om en skola för alla när det gäller barn och ungdomar med utvecklingsstörning.

Motioner

I *motion So48 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om maxtaxans effekter på kvalitet och alternativ i barnomsorgen (*yrkande 9*). Motionärerna anför att föräldrakooperativ ser sin verksamhet hotad, samtidigt som trycket på de kommunala daghemmen ökar med köer och större barngrupper som följd. Kvaliteten försämras drastiskt för både barn och personal. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om rätten att välja barnomsorg och skola (*yrkande 10*). Enligt motionärerna måste det finnas utrymme för många olika barnomsorgsalternativ, vilket bara kan garanteras genom att fri etableringsrätt råder för ny barnomsorg. Vidare måste det enligt motionärerna finnas många kommunala eller fristående skolor med olika inriktningar. Motionärerna anser att den skola som eleven väljer skall få en skolpeng direkt från staten. Slutligen begärs ett tillkännagivande om mobbning i skolan (*yrkande 11*). När en ung person gör sig skyldig till upprepade förseelser eller en allvarligare gärning som skulle varit straffbar om han eller hon varit över femton år gammal, bör enligt motionärerna åtgärder vidtas enligt tre steg. Först görs anmälan till rektor för samtal med vårdnadshavare. Därefter sker hänskjutande till elevvårdskonferens med obligatorisk närvaro av socialtjänsten. Socialtjänstens åtgärdsgaranti faller ut. Slutligen tas eleven ur skolan under en 14-dagarsperiod och får göra praktik i lagmiljö. Motionärerna anser att grundskole- och gymnasieförordningarna bör skärpas i detta syfte.

I *motion So50 av Rosita Runegrund m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om kvalitetsförsämringarna inom barnomsorgen (*yrkande 1*). Enligt motionärerna har kvaliteten i förskolan försämrats ännu mer sedan maxtaxan infördes, bl.a. genom att barngrupperna är för stora på många håll. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om maxtaxans effekter i form av brist på mångfald (*yrkande 2*). Motionärerna anför att många föräldrakooperativ och privata förskolor kommer att få slå igen sin verksamhet eftersom möjligheten att erbjuda mindre barngrupper och små enheter, men något högre avgifter, inte längre finns kvar. Även familjedaghemmen och de öppna förskolorna är i riskzonen i

många kommuner, anför det. Motionärerna begär även ett tillkännagivande om att placering av barn i särskola aldrig får styras av vilka resurser som finns (*yrkande 11*). Motionärerna framhåller vikten av att särskolan får förbli en skolform för barn och ungdomar med utvecklingsstörning och inte för alla andra barn som av olika anledningar har det svårt i skolan, t.ex. de s.k. bokstavsbarne. Kommunerna måste se till att det finns tillräckliga resurser för att möta dessa barns behov i grundskolan. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om att utveckla metoder för att möta de s.k. bokstavsbarne behov (*yrkande 12*). Enligt motionärerna borde Institutet för handikappvetenskap vid Linköpings och Örebro universitet kunna utveckla former för utbildning för dessa barn. Ett tillkännagivande om behoven av specialskolor för funktionshindrade barn begärs i *yrkande 13*. Motionärerna befarar att vissa kommuner inte kommer att klara av att erbjuda barn och ungdomar med funktionshinder anpassad utbildning i sin hemkommun. Vidare har exempelvis gravt hörsel- eller synskadade barn svårt att bli socialt integrerade i vanliga klasser.

I *motion So49 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om en översyn av skollagen, syftande till en tydligare reglering av den enskildes rätt till utbildning (*yrkande 10*). Lagstiftningen är tydlig när det gäller skolans skyldighet att stödja barn med svårigheter i skolan. Det framgår dock inte vad som ingår i rätten till stöd, och det finns ingen faktisk möjlighet att utkräva denna rätt.

I *motion So634 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om att berörda personalgrupper bör få adekvat utbildning om dyslexi (*yrkande 3*). För att hjälp skall kunna sättas in redan på förskolenivå krävs enligt motionärerna att förskole- och specialpedagogerna har fått en gedigen utbildning om dyslexi, om habiliteringsmetoder och om åtgärdsprogram. I motionen begärs även ett tillkännagivande om behovet av fler logopeder samt om kompetensutveckling av berörda personalgrupper om stamningens orsaker och behandlingsmöjligheter (*yrkande 4*).

I *motion So51 av Lotta N Hedström m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om att barn måste ha tillgång till idrott och kultur i skolan (*yrkande 8*).

Bakgrund och tidigare behandling

Utbildningsutskottet behandlade i det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:UbU13 Elever med funktionshinder* motionsyrkanden med i huvudsak samma innehåll som de här aktuella. När det gäller frågan om att ge elever med funktionshinder ett fullvärdigt stöd redogjorde utskottet för den nya samordnade organisationen för statens stöd i specialpedagogiska frågor, Specialpedagogiska institutet. Utskottet konstaterade bl.a. att institutet har tillförts extra medel för kompetensutveckling av lärare som arbetar i det offentliga skolväsendet. Utskottet hänvisade vidare till ett kommande uppdrag till institutet att kartlägga och analysera kommunernas ekonomiska och kompetensmässiga förutsättningar att ta sitt ansvar för synskadade flerhandikappade

elevers och språkstörda elevers skolgång. Motionerna avstyrktes (s. 12 f.; res. mp). Utbildningsutskottet behandlade vidare ett yrkande om att se över skolagen i syfte att tydligare reglera den enskilda elevens rätt till stöd. Utskottet hänvisade till att 1999 års skollagskommitté har i uppdrag att bl.a. överväga frågan om att stärka den enskilde elevens rätt till stöd. Yrkandena avstyrktes (s. 14). Ett motionsyrkande om att särskolan måste förbli en skolform för barn med intellektuell utvecklingsstörning avstyrktes också, med motiveringen att en parlamentariskt sammansatt kommitté skall se över utbildningen för bl.a. barn och ungdomar med utvecklingsstörning (dir. 2001:100) (s. 18 f.; res. m resp. kd).

Utbildningsutskottet behandlade ett yrkande om att Institutet för handikappvetenskap bör utveckla metoder för utbildning av de s.k. bokstavsbarnen i det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:UbU1 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning*. Yrkandet avstyrktes utan närmare motivering (res. kd).

I det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:UbU10 Skolan, m.m.* avstyrkte utskottet en motion om att följa upp maxtaxans effekter. Utskottet erinrade bl.a. om att Skolverket fått i uppdrag av regeringen att följa upp reformen om maxtaxa, medlen för kvalitetssäkring m.m. samt att avrapportering skall ske första gången senast den 1 mars 2003 (s. 16; res. m, kd). Utskottet avstyrkte även motioner om att utöka antalet idrottstimmar i skolan. Utskottet delade motionärernas uppfattning att det är angeläget att uppmärksamma barns och ungdomars hälsomässiga utveckling i såväl fysisk som psykisk mening och att skolan här har en viktig uppgift.

Motioner om mobbning har utbildningsutskottet nyligen avstyrkt i det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:UbU6 Hälsa, lärande och trygghet*. Inledningsvis framhöll utskottet med bestämdhet att varje form av kränkande behandling är otillåten och i strid med de grundläggande värden som gäller för skolan. Utskottet behandlade frågan om elever som mobbar skall kunna flyttas från skolan där den mobbade går. Utskottet redogjorde därvid bl.a. för gällande bestämmelser om disciplinära åtgärder för elevers tillrättaförande. Utskottet ansåg det viktigt att avstängning som en ren repressiv åtgärd mot en elev som inte bättrat sig genom de åtgärder som elevvårdskonferensen beslutat inte bör få förekomma. En eventuell flyttning av en elev skall vara en del i en väl genomtänkt plan för att få eleven att bättra sig (s. 22 f.; res. m och fp).

Motioner om en nationell skolpeng har avstyrkts vid ett flertal tidigare tillfällen, senast i det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:UbU1 Utbildning och universitetsforskning*. Utskottet anförde bl.a. att en schablonberäknad nationell skolpeng inte ger de grundläggande förutsättningarna för att kraven på en likvärdig skola av hög kvalitet för alla elever skall kunna uppfyllas. Enligt utskottets mening skall resurser till skolans verksamhet fördelas med utgångspunkt i behov som enskilda elever, olika grupper av elever och skolor faktiskt har (s. 25; res. m).

Utbildningsutskottet behandlade frågan om att återinföra etableringsfriheten inom barnomsorgen i det av riksdagen godkända *betänkandet 2000/01:*

UbU5 Maxtaxa och allmän förskola m.m. Utskottet vidhöll sin tidigare redovisade uppfattning att enskild barnomsorg kan berika barnomsorgen och bidra till en positiv utveckling men att det inte finns anledning att ändra reglerna om att det är kommunen som avgör om bidrag kan lämnas till enskild förskoleverksamhet. Motionerna avstyrktes (s. 13 f.; res. m, kd, c, fp).

I det av riksdagen godkända *betänkandet 2000/01:UbU13 Skolan* behandlades en motion om kulturens roll i skolan. Utskottet konstaterade att det framgår av de kursplaner som gäller för såväl grundskola som gymnasieskola att olika kulturaspekter skall behandlas inom i princip samtliga ämnen. Det närmare tillvägagångssättet för att uppnå de angivna målen och ansvaret för utformningen av skolmiljön i dess helhet är dock en kommunal angelägenhet. Yrkandet avstyrktes (s. 24; res. kd).

Till maxtaxan inom förskoleverksamheten och skolbarnomsorgen är två statsbidrag kopplade. Det ena bidraget, totalt 500 miljoner kronor per år, skall användas till kvalitetshöjande åtgärder, t.ex. anställning av mer personal eller kompetensutveckling. Det andra bidraget, totalt 3,4 miljarder kronor per år, är en ersättning till kommunerna för det inkomstbortfall som de sänkta avgifterna ger upphov till.

Skolverket skall följa upp och utvärdera effekterna av statsbidragen. Verket har även fått i uppdrag att göra en bred uppföljning av hela reformen, dvs. maxtaxan, förskoleverksamheten för arbetslösa och föräldralösa barn samt allmän förskola för 4- och 5-åringar. Skolverket skall bl.a. studera vistelsetider, förändrad efterfrågan, kommunal avgiftspolitik, kvalitetsfrågor samt effekter på kommunalekonomi, sysselsättning och arbetskraftsutbud i samband med reformerna på området. Skolverket kommer att lämna en rapport till regeringen senast den 1 mars varje år fram till 2007. Den första rapporten kommer att lämnas den 1 mars 2003.

Till följd av det stora intresset för reformen kommer enligt uppgift från *Utbildningsdepartementet* en lägesrapport att lämnas redan under hösten 2002 med det material som då finns framtaget. Uppdraget att lämna lägesrapporten kommer troligen att ges till Skolverket.

Riksdagen har ställt sig bakom den handikappolitiska principen att barn och ungdomar med funktionshinder så långt det är möjligt skall erbjudas en anpassad utbildning i sin hemkommun och därmed ha rätt och möjlighet att bo hemma med sina föräldrar. I enlighet med denna princip beslutade riksdagen hösten 1999 att elever med synskada respektive grav språkstörning inte längre skall tillhöra den statliga specialskolans målgrupp (prop. 1998/99:105, bet. 1999/2000:UbU4, rskr. 1999/2000:14). Ändringar i skollagen med denna innebörd trädde i huvudsak i kraft den 1 juli 2000. För döva, dövblinda eller hörselskadade elever finns den statliga specialskolan kvar medan kommunerna har det fulla ansvaret för synskadade och gravt språkstörda elever. I syfte att stödja kommunerna när det gäller elever med funktionshinder skapades det ovan nämnda Specialpedagogiska institutet. Vidare har i skollagen införts en bestämmelse om att barn som är synskadade eller gravt språkstörda får full-

göra sin skolplikt i särskilda resurscenter. Utbildningen skall med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskolan respektive särskolan.

För elever med synskada och ytterligare funktionshinder samt för gravt tal- och språkstörda elever finns vidare möjlighet till s.k. visstidsplacering vid två resurscenter, Resurscenter syn i Örebro (Ekeskolan) och Resurscenter tal och språk i Sigtuna. En särskild utredare har fått regeringens uppdrag att vidareutveckla formerna för visstidsplaceringar vid dessa resurscenter samt redovisa uppdraget senast den 31 oktober 2002. I direktiven framhålls att staten även fortsättningsvis har ett stort ansvar för de nämnda elevgrupperna. Utredaren skall utgå från att en visstidsplacering även bör kunna innebära, om elevens behov och förutsättningar så kräver, att elevens hela skolgång förläggs till resurscentret.

Utbildning av barn och ungdomar med utvecklingsstörning sker i huvudsak i särskolan. Särskolan vänder sig också till elever som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, samt till elever med autism eller autismliknande tillstånd.

Regeringen beslutade i december 2001 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt *kommitté för att se över utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning* (dir. 2001:100). Som grund för översynen ligger bl.a. en rapport från Skolverket vari redovisas en markant ökning av antalet elever i särskolan och en förändring av elevgruppens sammansättning till att omfatta även elever utanför särskolans personkrets. Kommittén skall slutredovisa sitt uppdrag senast den 1 oktober 2004.

Utskottets ställningstagande

Maxtaxereformen inom förskolan och skolbarnsomsorgen har nyligen trätt i kraft. En lägesrapport kommer att lämnas under hösten 2002 och en första rapport från utvärderingen av reformen den 1 mars 2003. Enligt utskottets mening bör riksdagen inte ta några initiativ på området i avvaktan på dessa rapporter. Motionerna So48 (m) yrkande 9 och So50 (kd) yrkandena 1 och 2 avstyrks därmed.

När det gäller frågan om fri etableringsrätt inom barnomsorgen har utbildningsutskottet uttalat (bet. 2000/01:UbU5) att enskild barnomsorg kan berika barnomsorgen och bidra till en positiv utveckling men att det inte finns anledning att ändra reglerna om att det är kommunen som avgör om bidrag kan lämnas till enskild förskoleverksamhet. Vidare anförde utbildningsutskottet i betänkande 2001/02:UbU1 att en schablonberäknad nationell skolpeng inte ger de grundläggande förutsättningarna för att kraven på en likvärdig skola av hög kvalitet för alla elever skall kunna uppfyllas. Resurser till skolans verksamhet skall fördelas med utgångspunkt i elevernas och skolornas faktiska behov. Socialutskottet ser ingen anledning att göra någon annan bedömning än utbildningsutskottet och avstyrker därför motion So48 (m) yrkande 10.

Utbildningsutskottet har i betänkande 2001/02:UbU6 uttalat att varje form av kränkande behandling är otillåten och i strid med de grundläggande värden som gäller för skolan samt att skolans arbete skall präglas av en nolltolerans mot mobbing. När det gäller disciplinära åtgärder konstaterade utbildningsutskottet att bestämmelser om avstängning av elev från undervisningen endast finns vad gäller gymnasieskolans elever. För en elev i grundskolan som gjort sig skyldig till upprepade förseelser eller en allvarigare förseelse gäller enligt grundskoleförordningen att saken dels skall anmälas till rektorn, dels hänskjutas till elevvårdskonferensen. Konferensen skall efter kontakt med elevens vårdnadshavare försöka få eleven att bättra sig genom åtgärder som är avpassade till elevens individuella förhållanden. Om detta inte hjälper skall elevvårdskonferensen anmäla förhållandet till styrelsen för övervägande om lämplig åtgärd. Utbildningsutskottet ansåg att avstängning inte bör få förekomma som en ren repressiv åtgärd mot en elev som inte bättrat sig genom de åtgärder som elevvårdskonferensen beslutat. En eventuell flyttning av en elev skall vara en del i en väl genomtänkt plan för att få eleven att bättra sig och inte utsätta kamrater eller lärare för mobbing, övergrepp eller fara. Utbildningsutskottet framförde också att rutiner för t.ex. rapporteringsskyldigheten till rektor om förekomst av mobbing, rutiner för kontakter med föräldrar, vilka metoder som en skola vill använda för att bekämpa mobbing samt huruvida man vill ha stöd från någon utanför den egna skolan i arbetet mot mobbing bör beslutas lokalt på respektive skola i samband med utarbetandet av handlingsprogrammet mot mobbing. Socialutskottet, som inte har någon annan uppfattning än utbildningsutskottet, avstyrker mot bakgrund av det anförda motion So48 (m) yrkande 11.

En kommitté har i uppdrag att se över utbildningen för bl.a. barn och ungdomar med utvecklingsstörning. Resultatet av detta arbete bör enligt utskottets mening avvaktas. Motion So50 (kd) yrkande 11 avstyrks därför.

I motion So50 (kd) yrkande 13 begärs ett tillkännagivande om behovet av specialskolor för funktionshindrade barn. Utskottet kan konstatera att den statliga specialskolan finns kvar för döva, dövblinda eller hörselskadade elever. När det gäller synskadade och gravt språkstörda elever har kommunerna numera det fulla ansvaret. Den nya samordnade stödorganisationen, Specialpedagogiska institutet, skall dock tillhandahålla information och kunskap för att kunna erbjuda barn och ungdomar med funktionshinder förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg respektive utbildning likvärdig den som andra barn får. Skolförvaltning, lärare, övrig personal och vårdnadshavare skall erbjudas information och fortbildning. Liksom utbildningsutskottet (bet. 2001/02:UbU13) kan socialutskottet konstatera att Specialpedagogiska institutet har tillförts extra medel – 12 miljoner kronor för andra halvåret 2001 och 15 miljoner kronor för år 2002 – för att kunna bygga upp och utveckla verksamheten. Dessutom har institutet erhållit medel för riktad kompetensutveckling av personal som arbetar med dels gravt tal- och språkstörda elever, dels elever med synskada och ytterligare funktionshinder. Vidare har en särskild utredare fått i uppdrag att utveckla formerna för visstidsplaceringar för dessa

elevgrupper. Slutligen kan nämnas att Specialpedagogiska institutet kommer att få i uppdrag att kartlägga och analysera kommunernas ekonomiska och kompetensmässiga förutsättningar att kunna ta sitt ansvar för synskadade flerhandikappades och språkstörda elevers skolgång. Mot bakgrund av vad som anförts får enligt utskottets mening motion So50 (kd) yrkande 13 anses åtminstone delvis tillgodosedd.

I uppdraget till 1999 års Skollagskommitté (dir. 1999:15) ingår att utreda och föreslå hur en ökad rättssäkerhet för eleverna kan åstadkommas. Kommittén har bl.a. att överväga frågan om att stärka den enskilda elevens rätt till stöd genom att införa en möjlighet att överklaga såväl offentliga som fristående skolors beslut att inte ta emot en elev. Kommittén skall också utreda om statens sanktionsmöjligheter gentemot kommunerna behöver stärkas. Socialutskottet delar utbildningsutskottets bedömning i betänkande 2001/02:UbU13 att kommitténs ställningstaganden, som skall redovisas i december 2002, bör avvaktas. Motion So49 (c) yrkande 10 bör avslås.

När det gäller elever med dyslexi, stamning och s.k. bokstavsdiagnoser kan för det första konstateras att Specialpedagogiska institutets verksamhet omfattar dessa elevgrupper. Institutet skall bl.a. ge skolhuvudmännen stöd och råd samt sprida kunskap genom kompetensutveckling och informationsinsatser. Bestämmelserna om åtgärdsprogram för elever med behov av särskilt stöd har förstärkts och gäller i alla skolformer i den obligatoriska skolan och i gymnasieskolan. Liksom utbildningsutskottet (bet. 2001/02:UbU13) utgår socialutskottet från att kommunerna och skolorna tar sitt ansvar för att underlätta för elever med läs- och skrivsvårigheter. Det kan också noteras att den nya lärarutbildningen, som riksdagen beslutade om hösten 2000, betonar vikten av specialpedagogisk kompetens hos alla lärare och vikten av att lärare kan identifiera problem där det kan vara aktuellt med särskilt stöd. I statsbudgeten har under åren 2000–2002 avsatts särskilda medel för kompetensutveckling av lärare, där det specialpedagogiska området är särskilt prioriterat. Slutligen konstateras att regeringen har tillsatt en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av statens engagemang för framställning och anpassning av läromedel och studiematerial för bl.a. barn med funktionshinder i förskola och skola. Med hänvisning till vad som anförts avstyrker socialutskottet motionerna So50 (kd) yrkande 12 och So634 (fp) yrkandena 3 och 4.

Socialutskottet delar utbildningsutskottets uppfattning (bet. 2001/02:UbU10) att såväl föräldrar som skola har en viktig roll som främjare av en god livsstil och ett långtgående ansvar vad gäller att motverka fysisk inaktivitet och en osund kosthållning hos barnen respektive eleverna. Såsom utbildningsutskottet påpekade (s. 42) är barns och ungdomars rörelsebehov större än vad som normalt kan tillgodoses inom ramen för skolans verksamhet, varför det är viktigt att skolan uppmuntrar elevernas fysiska aktivitet även på fritiden. Enligt socialutskottets mening bör riksdagen inte göra något tillkännagivande med anledning av motion So51 (mp) yrkande 8 (delvis).

Av kursplanerna för grundskolan och gymnasieskolan framgår det att olika kulturaspekter skall behandlas inom i princip samtliga ämnen. Socialutskottet ställer sig dock bakom utbildningsutskottets ställningstagande i betänkande 2000/01:UbU13 att det närmare preciserade tillvägagångssättet för att uppnå de angivna målen och ansvaret för utformningen av skolmiljön i dess helhet är en kommunal angelägenhet. Motion So51 (mp) yrkande 8 avstyrks därmed även i denna del.

Utsatta barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om insatser för utsatta barn, barnmisshandel, kommersiell sexuell exploatering av barn, barn i familjer där misshandel förekommer samt barn till missbrukare, psykiskt funktionshindrade m.fl. Utskottet hänvisar bl.a. till vidtagna och pågående åtgärder för att stärka skyddet för utsatta barn och ungdomar samt till en kommande proposition med anledning av slutbetänkandet från Kommittén mot barnmisshandel.

Jämför reservationerna 36 (v), 37 (kd), 38 (v), 39 (v), 40 (kd), 41 (fp) och 42 (mp).

Skrivelsen

I skrivelsen redogör regeringen för lagändringar m.fl. åtgärder som vidtagits på det straffrättsliga området under de senaste åren i syfte att förstärka skyddet för barn och ungdomar mot övergrepp av olika slag.

Den 1 juli 1998 infördes det nya brottet grov fridskränkning i brottsbalken. Den som utsätter en närstående person, såsom ett barn, för till exempel upprepad misshandel kan dömas för grov fridskränkning. Brottet är en särskild markering av allvaret i brottslighet som riktar sig mot närstående och gör det enligt regeringen möjligt för domstolarna att väsentligt höja straffet för systematiskt våld riktat mot ett barn.

Den 1 januari 1999 genomgick straffbestämmelsen om barnpornografibrott en omfattande förändring som innebär att i princip all befattning med barnpornografi, även innehav samt in- och utförelse, numera är kriminaliserad. Det har också införts ett grovt brott med en särskild straffskala.

Regeringen påpekar vidare att förordningen (1988:691) om tillämpning av lagen (1988:688) om besöksförbud har kompletterats med en ny bestämmelse, 4 a §. Av denna följer att när en domstol eller åklagare fattar beslut om besöksförbud skall socialnämnden genast underrättas om den som beslutet avser att skydda och den som beslutet avser har gemensamma barn under arton år.

I propositionen Stöd till brottsoffer presenteras en strategi för det fortsatta arbetet med brottsoffer (prop. 2000/01:79, bet. 2000/01:JuU20, rskr. 2000/01:205). Enligt strategin är barn en av de grupper som regeringen be-

dömer som viktigast att prioritera i sitt fortsatta arbete med att förstärka skyddet för och stödet till brottsoffer.

I departementspromemorian Ytterligare åtgärder för att motverka våld i nära relationer (Ds 2001:73) föreslås bl.a. att besöksförbud skall kunna omfatta den egna bostaden och att förbudet skall kunna omfatta ett större geografiskt område än i dag.

Vidare redovisar regeringen det breda uppdrag som Kommittén mot barnmisshandel har haft. I sitt utåtriktade arbete vände sig kommittén bl.a. till yrkesgrupper som arbetar med barn upp till 10 års ålder. Syftet var att informera om tecken på barnmisshandel och om anmälningsskyldigheten enligt socialtjänstlagen. Kommittén föreslog i sitt delbetänkande Barnmisshandel – Polisens och åklagarnas handläggningstider och arbetsmetoder (SOU 2000:42) flera åtgärder för att förstärka barnperspektivet och förbättra handläggningen av barnmisshandelsärendena. Enligt regeringen har Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren tagit fasta på dessa förslag. Förordningsändringar som innebär att större krav kommer att ställas på den som leder förhör med barn och på hur förundersökningen skall bedrivas trädde i kraft den 1 november 2001. I sitt huvudbetänkande Barnmisshandel – att förebygga och åtgärda (SOU 2001:72) föreslår kommittén hur samverkan mellan berörda aktörer kan förbättras. Bland annat bör socialtjänsten få ett lagstadgat ansvar för att samverkan kommer till stånd. Vidare föreslås att det i relevanta lagar skall finnas en referens till anmälningsskyldigheten enligt socialtjänstlagen för att höja benägenheten att anmäla till socialtjänsten. Kompetens- och kvalitetshöjande åtgärder inom socialtjänsten, förskolan, skolan och fritidshemmet samt inom hälso- och sjukvården är andra förslag. Tonvikt läggs på förebyggande åtgärder, och kommittén föreslår att möjligheterna att inrätta ett nationellt riskbarncentrum utreds. Betänkandet är enligt skrivelsen under beredning i Regeringskansliet, och en proposition planeras till hösten 2002.

Regeringen påpekar vidare att 1998 års Sexualbrottskommitté i sitt slutbetänkande Sexualbrotten – Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor (SOU 2001:14) bl.a. föreslår särskilda bestämmelser om straffansvar för handel med vuxna människor respektive med barn för sexuella ändamål. Kommittén föreslår också en skärpning av förbudet mot köp av sexuella tjänster av underåriga samt ett stärkt skydd för ungdomar mot att användas för sexuell posering. Enligt skrivelsen planerar regeringen en proposition med förslag till ny straffbestämmelse om människohandel under våren 2002.

När det gäller myndighetsuppdrag upplyser regeringen bl.a. att Rikspolisstyrelsen enligt regleringsbrevet för 2002 skall redovisa det brottsbekämpande arbete som har bedrivits när det gäller våld mot kvinnor och barn, inklusive barn som inte själva misshandlas men på annat sätt tvingas uppleva våld i sin familj. Redovisningen skall innehålla en sammanhållen nationell beskrivning och analys av hur verksamheten har utvecklats och dess resultat. Av redovisningen skall framgå bl.a. vilka åtgärder som vidtagits för att vidareutveckla polisens bemötande och stöd till brottsoffer och vittnen.

Riksåklagaren skall enligt regleringsbrevet för 2002 redovisa åklagarinsatser som genomförts när det gäller bekämpning av bl.a. våld mot kvinnor och barn.

Socialstyrelsen fick i juni 2001 regeringens uppdrag att bedriva ett utvecklingsarbete till stöd för socialtjänsten i dess arbete med brottsofferfrågor. Socialstyrelsen kommer inom ramen för sitt uppdrag att särskilt fokusera på barn som brottsoffer och vilket stöd socialtjänsten kan ge i olika situationer.

I juni 2001 gav regeringen också i uppdrag till Brottsoffermyndigheten att förbereda, utforma och genomföra ett program för brottsofferforskning. I uppdraget framhålls att bl.a. forskning om utsatta barns handlingsmönster är angelägen. Det kan ge personal inom barnomsorg och i skola den kunskap som är nödvändig för att tidigt upptäcka om barn far illa. Vidare anges att det är av central betydelse att det bedrivs forskning om hur man bäst förhör barn och hur man skall tolka barns vittnesmål. Dessutom bör forskningen om barn som lever i socialt utsatta miljöer med bl.a. drogmissbruk, fysisk och psykisk misshandel utökas och fördjupas.

Regeringen gör även en redovisning av satsningen inom ramen för att förverkliga den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador (prop. 2000/01:20, bet. 2000/01:SoU8, rskr. 2000/01:144). Särskilda resurser är avsedda för insatser för barn till missbrukare och barn i familjer där våld och övergrepp mellan vuxna förekommer. På nationell nivå skall Socialstyrelsen tillsammans med Statens folkhälsoinstitut följa upp och utvärdera hur anvisade medel används.

I december 2001 ägde den andra världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn rum i Yokohama, Japan. Syftet var bl.a. att följa upp utvecklingen sedan kongressen i Stockholm 1996. I den svenska handlingsplanen mot kommersiell sexuell exploatering av barn, som uppdaterades inför kongressen i Yokohama, åtar sig regeringen att förbättra arbetet på området. Det finns endast ett fåtal uppgifter att tillgå när det gäller förekomsten av kommersiell sexuell exploatering av barn i Sverige. Regeringen anser det därför angeläget att ta reda på mer om hur situationen ser ut här. Det finns uppgifter om att yngre flickor och pojkar förekommer i mindre synliga former av prostitution. Ett växande antal barn som kommer till Sverige utan legal vårdnadshavare kan vara en särskilt utsatt grupp att uppmärksamma, anför det.

Regeringen har nyligen tillsatt en arbetsgrupp med uppdrag att göra en nationell inventering av kunskaper om sexuell exploatering av barn i Sverige. Vidare skall olika aktörer identifieras i syfte att bygga nätverk för utbyte av erfarenhet och kunskap och för samverkan. Gruppen skall också följa upp den svenska handlingsplanen samt överväga behovet av ytterligare åtgärder från regeringens sida. Arbetsgruppen skall lämna delrapporter och slutredovisa uppdraget till Socialdepartementet senast den 27 februari 2004.

Motionerna

I en rad motioner framställs synpunkter när det gäller arbetet för utsatta barn i allmänhet.

I *motion So478 av Berit Adolfsson (m)* begärs ett tillkännagivande om ökad forskning, kunskap och information angående barn. Motionären anser att riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att undersöka barns behov av trygghet, harmoni och vuxenkontakter och vad avsaknad av detta kan förorsaka barnens uppväxt och vuxenliv, att starta en informations- och upplysningskampanj om vad som krävs för att barn skall utvecklas fysiskt och psykiskt samt att förändra socialtjänstens rutiner så att misshälligheter och farliga eller miserabla miljöer där barn vistas undanröjs.

I *motion So496 av Ingrid Burman m.fl. (v)* begärs ett tillkännagivande om fortbildning för personal som möter barn (*yrkande 2*). Motionärerna anser att exempelvis lärare och förskollärare bör ges möjlighet till fortbildning om utsatta barn och om personalens anmälningsplikt.

I *motion So271 av Margareta Andersson och Gunnel Wallin (c)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om en informationsförstärkning av myndigheters skyldighet att stödja barn i familjer med problem (*yrkande 1*). Motionären anför att många av dessa barn inte får det stöd de har rätt till enligt bl.a. socialtjänstlagen utan hamnar mellan stolarna.

I *motion So617 av Rosita Runegrund m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om behovet av analys och förslag på insatser för barn i riskzon (*yrkande 9*).

I *motion So403 av Christina Pettersson m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om vikten av att särskilt uppmärksamma barnens situation i storstäderna.

I *motion So575 av Lars Lilja och Carin Lundberg (s)* begärs ett tillkännagivande om barn och ungdomar som far illa. Motionärerna anser bl.a. att de som arbetar med barn måste ha förmåga att upptäcka när barn far illa liksom kunskap om vilka möjligheter till skydd av barnet som finns. De efterlyser vidare bl.a. bättre samarbete och samverkan mellan olika yrkesgrupper och huvudmän.

Tre motioner rör barnmisshandel m.m.

I *motion So341 av Birgitta Carlsson m.fl. (c, s, m, v, kd, fp, mp)* begärs ett tillkännagivande om ökad forskning, kunskap och information angående barnmisshandel. Motionärerna anser det angeläget att öka forskningsinsatserna, göra samlad analys och genomföra gemensamma insatser för att hjälpa utsatta barn. Det är också nödvändigt att alla som arbetar med och kommer i kontakt med barn får goda kunskaper såväl om hur man upptäcker att ett barn far illa som om anmälningsskyldigheten.

I *motion Ju397 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* yrkas att riksdagen beslutar att andra meningen i 8 a § socialtjänstlagen (1980:620) skall lyda: Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnor, barn och ungdomar som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation (*yrkande 3*).

I *motion Ju393 av Annelie Enochson (kd)* begärs ett tillkännagivande om att kunskapscentrum bör inrättas för hjälp till barn som utsatts för brott eller försummelse samt att dessa centrum bör ha ett samordningsansvar och tillgång till juridisk och psykologisk kompetens (*yrkande 1*).

En motion handlar om kommersiell sexuell exploatering av barn.

I *motion So532 av andre vice talmannen Eva Zetterberg m.fl. (v, kd, mp)* yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en kommission med syfte att kartlägga den kommersiella barnsexhandeln och föreslå åtgärder mot denna. Motionärerna hänvisar till ECPAT:s studie Kommersiell sexuell exploatering av barn i Sverige, vilken visar att verksamheten här är mer omfattande än man tidigare trott.

Barn i familjer där misshandel förekommer berörs i tre motioner.

I *motion So342 av Birgitta Carlsson m.fl. (c, s, m, v, kd, fp, mp)* begärs ett tillkännagivande om att barn i familjer där misshandel förekommer måste synliggöras genom förbättrade rutiner mellan polis, socialtjänst och barnpsykiatri (*yrkande 1*). Det begärs vidare ett tillkännagivande om att polisen måste få utbildning i hur man hanterar barn i familjer där misshandel förekommer (*yrkande 2*).

I *motion Ju396 av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförs om en stödperson till barn i familjer där kvinnomisshandel förekommer (*yrkande 5*). Att hjälpa barnen att bearbeta sina upplevelser är enligt motionärerna en viktig brottsförebyggande insats.

I *motion So51 av Lotta N Hedström m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om att barn som bevittnar våld också är brottsoffer och att de behöver mycket stöd (*yrkande 7*).

I tio motioner begärs tillkännagivanden kring barn till bl.a. psykiskt sjuka och missbrukare.

I *motion So264 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om situationen för barn till psykiskt funktionshindrade ur ett nationellt perspektiv (*yrkande 5*).

I *motion So566 av Alf Svensson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om en lagändring om information och stöd till barn med psykiskt sjuka föräldrar (*yrkande 19*). Motionärerna hänvisar till förslaget från Barnpsykiatrikommittén att införa en bestämmelse i hälso- och sjukvårdslagen om att sjukvården skall uppmärksamma barns behov av information och stöd när föräldrarna har allvarliga sjukdomstillstånd.

I *motion So564 av Per Landgren (kd)* begärs ett liknande tillkännagivande.

I *motion So50 av Rosita Runegrund m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om situationen för barn till psykiskt sjuka föräldrar (*yrkande 14*). Motionärerna anser det viktigt att etablera samarbete över gränserna inom hälso- och sjukvården liksom med socialtjänsten på ett tidigt stadium.

I *motion So617 av Rosita Runegrund m.fl. (kd)* finns ett liknande yrkande (*yrkande 5*).

I *motion So364 av Rosita Runegrund (kd)* begärs ett tillkännagivande om hälso- och sjukvårdens ansvar för patientens minderåriga barn (*yrkande 1*).

Motionärerna framhåller vikten av att vårdpersonalen tillgodoser behovet av stöd hos barn till exempelvis psykiskt sjuka, missbrukare eller föräldrar som försökt ta sitt liv eller blivit allvarligt skadade i olyckor.

I *motion So49 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ytterligare åtgärder för att ge vård och stöd till barn till missbrukare, intagna inom kriminalvården och psykiskt sjuka (*yrkande 5*). Dessa barn far ofta illa, och det är enligt motionärerna av yttersta vikt att de sociala myndigheterna på ett tidigt stadium får kontakt med dem och erbjuder dem hjälp. Vuxenpsykiatrimottagningarna bör regelbundet ta reda på om en patient har barn under 18 år och kontakta socialtjänsten om så är fallet.

I *motion So304 av Agne Hansson m.fl. (c)* finns ett likartat yrkande (*yrkande 3*).

I *motion So497 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om barn till missbrukare (*yrkande 4*). Motionärerna anser att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att tillsammans med Statens folkhälsoinstitut initiera hur arbetet med barn till missbrukare kan implementeras i olika ordinarie verksamheter inom socialtjänsten, skolan samt hälso- och sjukvården. Utbildning av olika personalgrupper om dessa barns behov måste komma till stånd, anförs det.

I *motion So495 av Matz Hammarström m.fl. (mp)* begärs tillkännagivanden om stöd och hjälp dels till barn till missbrukare eller till psykiskt eller svårt kroppsligt sjuka (*yrkande 12*), dels till barn till utvecklingsstörda (*yrkande 13*).

Tidigare behandling

I *betänkande 2000/01:SoU7 Barn – här och nu* avstyrkte utskottet olika motionsyrkanden om utsatta barn, bl.a. om sexuell exploatering av barn (s. 31; res. kd, mp), om barn till psykiskt sjuka och till missbrukare (s. 32; res. c), om barn som bevittnar familjevåld (s. 32; res. mp) samt om socialtjänstens arbetssätt och behovet av samverkan bl.a. när det gäller barnmisshandel (s. 33; res. mp).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller att det är viktigt att utsatta barn tidigt uppmärksammas och erhåller stöd. I skrivelsen betonar regeringen vikten av breda, generella och förebyggande insatser. Det är nödvändigt att de personalgrupper som kommer i kontakt med barn har kunskap om hur man upptäcker barn i riskzon och om anmälningsskyldigheten enligt socialtjänstlagen. Utskottet vill vidare åter framhålla att en fungerande samverkan mellan de personalgrupper som kommer i kontakt med barn som far illa är av största värde. Utskottet ser positivt på Socialstyrelsens arbete med kunskapsutveckling inom socialtjänsten. Utskottet kan också konstatera att omfattande åtgärder har vidtagits och fortfarande pågår på det straffrättsliga området när det gäller att stärka skyddet för

barn och ungdomar mot olika slags övergrepp. Utskottet noterar vidare att Kommittén mot barnmisshandel ger förslag rörande samverkan mellan olika aktörer, anmälningsskyldigheten samt kompetens- och kvalitetshöjande åtgärder inom exempelvis socialtjänsten, skolan samt hälso- och sjukvården. En proposition med förslag till åtgärder för att barn skall skyddas mot att misshandlas eller fara illa på något annat sätt samt förslag till förebyggande åtgärder på området kommer att presenteras under hösten 2002. Mot bakgrund av vad som anförts saknas det enligt utskottets mening anledning för riksdagen att göra något tillkännagivande med anledning av motionerna So271 (c) yrkande 1, So403 (s), So478 (m), So496 (v) yrkande 2, So575 (s) och So617 (kd) yrkande 9.

Kommittén mot barnmisshandel har i sitt slutbetänkande föreslagit åtgärder som syftar till att skapa bättre förutsättningar för att förhindra att barn misshandlas, utökad samverkan mellan de verksamheter som skall utreda och åtgärda barnmisshandel, förbättrad kunskap hos berörda yrkesgrupper samt ökade möjligheter till stöd och hjälp till berörda. Kommittén föreslår även att möjligheten att inrätta ett nationellt riskbarncentrum för forskning kring barn som far illa eller riskerar att fara illa utreds. Enligt utskottets mening bör inte regeringens kommande proposition på området föregripas. Motionerna So341 (c, s, m, v, kd, fp, mp), Ju393 (kd) yrkande 1 och Ju397 (m) yrkande 3 avstyrks därmed.

Regeringen har nyligen tillsatt en arbetsgrupp inom Regeringskansliet med uppgift att bl.a. inventera kunskaper om sexuell exploatering av barn och åtgärder mot företeelsen, bygga nätverk mellan berörda aktörer, följa upp den svenska handlingsplanen på området samt överväga behovet av ytterligare åtgärder från regeringens sida. Utskottet anser att motion So532 (v, kd, mp) därmed i huvudsak är tillgodosedd.

Kommittén mot barnmisshandel inkluderar i begreppet psykisk misshandel av barn att barnet tvingas bevittna våld i sin närmiljö eller leva i en miljö där våld eller hot om våld är ett ofta förekommande inslag. Även i andra sammanhang har dessa barn uppmärksammas. När beslut fattas om besöksförbud skall numera socialnämnden genast underrättas om den som beslutet avser och den som skall skyddas har gemensamma barn. Vidare har Rikspolisstyrelsen uppdrag på området, bl.a. när det gäller att vidareutveckla polisens bemötande och stöd till brottsoffer och vittnen. Insatser för barn i familjer där våld och övergrepp mellan vuxna förekommer sker också inom ramen för arbetet med den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador. För detta syfte har satsats 50 miljoner kronor för 2001 och 25 miljoner kronor för 2002. Mot bakgrund av det anförda kan något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionerna So51 (mp) yrkande 7, So342 (c, s, m, v, kd, fp, mp) yrkandena 1 och 2 samt Ju396 (m) yrkande 5 inte anses erforderligt.

I en rad motioner begärs tillkännagivanden om barn till bl.a. psykiskt funktionshindrade och missbrukare. Att en vuxen person försummar att tillgodose

barnets grundläggande fysiska eller psykiska behov är enligt Kommittén mot barnmisshandel också en form av barnmisshandel. Som exempel på barn som kräver särskild uppmärksamhet nämns barn till föräldrar med psykisk ohälsa, barn till förståndshandikappade föräldrar och barn till föräldrar som missbrukar alkohol och narkotika. Kommittén föreslår bl.a. en hänvisning i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) till anmälningsskyldigheten enligt socialtjänstlagen i fall där ett barn kan behöva socialnämndens skydd eller stöd. Vidare kan utskottet konstatera att insatser görs för barn till missbrukare inom ramen för den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador. Även på detta område anser utskottet att pågående arbete bör avvaktas. Motionerna So49 (c) yrkande 5, So50 (kd) yrkande 14, So264 (v) yrkande 5, So304 (c) yrkande 3, So364 (kd) yrkande 1, So495 (mp) yrkandena 12 och 13, So497 (fp) yrkande 4, So564 (kd), So566 (kd) yrkande 19 och So617 (kd) yrkande 5 avstyrks därmed.

Regeringens skrivelse

Utskottet anser att riksdagen bör lägga regeringens skrivelse till handlingarna.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Barnfamiljernas ekonomiska situation, m.m. (punkt 2)

av Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So48 yrkandena 1–5 och 2001/02:So49 yrkande 2 samt avslår motionerna 2001/02:So48 yrkande 6, 2001/02:So51 yrkande 9 och 2001/02:So328 yrkande 1.

Ställningstagande

Socialbidraget, som från början var avsett att vara en tillfällig hjälp, har för många blivit en permanent inkomstkälla som låser in barn och familjer i bidragsberoende och utanförskap. Hundratusentals människor, som inget hellre önskar än att själva försörja sig och sina familjer är i dag hänvisade till socialbidrag. 180 000 barn beräknas växa upp i socialbidragsberoende familjer.

Vi anser att det absolut största samhällsproblemet i dag är den klyfta som går mellan dem som med eget arbete kan försörja sig och sin familj och dem som för en bidragsberoende tillvaro. Många av dem som uppbär socialbidrag är flyktingar eller invandrare som efter flera år i Sverige fortfarande inte fått fotfäste på arbetsmarknaden. Detta innebär en tragedi även för deras barn. Barn och ungdomar som växer upp i en miljö där ingen omkring dem lever på sitt eget arbete löper också stor risk att ärva det sociala utanförskapet från sin omgivning.

Skatten är den absolut tyngsta utgiftsposten för låg- och medelinkomsttagarna. Någon hänsyn till försörjningsbörda tas inte. För en familj som består av två föräldrar och två barn som helt lever på socialbidrag krävs att, om en av föräldrarna blir erbjuden arbete, ingångslönen är minst 19 000 kr för att familjen skall få bättre standard än vad socialbidraget ger. Skattetrycket slår därför särskilt hårt mot invandrade familjer som oftast startar på en mycket låg lönenivå. Enligt vår mening borde det vara en naturlig princip att den som betalar skatt inte samtidigt skall behöva bidrag och att den som får bidrag inte skall behöva betala skatt.

Vår politik för arbete och egenmakt bygger på fyra steg. De tre första syftar till att skapa förutsättningar för människor att stå på egna ben. För det första skall var och en som så önskar kunna få ett arbete. För det andra skall resultatet av arbete trygga den egna försörjningen i stället för att försvinna i en rundgång av skatter och bidrag. För det tredje skall förutsättningar och stimulans finnas så att man genom utbildning kan förbättra sin situation. Framgång på dessa tre områden innebär att de som är i behov av det fjärde steget – den egentliga socialpolitiken – minimeras.

Regeringen anger i skrivelsen att en viktig fråga i det fortsatta arbetet inom Regeringskansliet är hur de psykologiska och pedagogiska effekterna ser ut av att under lång tid leva i en familj som är beroende av bistånd för sin försörjning. Att regeringen nöjer sig med att utreda när det krävs omedelbara åtgärder för att minska barnens utsatthet är enligt vår mening anmärkningsvärt. Vi är av den övertygelsen att de många problem som drabbar barn och ungdomar inte kan lösas om de inte ses i sitt sammanhang. Exempelvis har barn som lever i fattigdom och utanförskap i själva verket drabbats av arbetsmarknads-, bidrags- och integrationspolitikens misslyckanden.

Enligt barnkonventionen har alla barn lika värde, dvs. alla barn skall ha samma möjligheter. Ingen skall således behöva riskera att bli diskriminerad till följd av det utanförskap som familjens bristande ekonomiska resurser kan skapa. Vi anser att regeringen bör analysera siffrorna om barnfattigdom och vidta åtgärder för att förhindra att barn diskrimineras på grund av föräldrarnas ekonomiska situation.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

2. Barnfamiljernas ekonomiska situation, m.m. (punkt 2)

av Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So49 yrkande 2 och 2001/02:So328 yrkande 1 samt avslår motionerna 2001/02:So48 yrkandena 1–6 och 2001/02:So51 yrkande 9.

Ställningstagande

Under 1990-talet försämrades de ensamstående mammornas ekonomiska situation allvarligt till följd av samhällets besparingar. Trots den långa högkonjunkturen befinner sig många ensamföräldrar fortfarande utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Ansträngd ekonomi orsakar psykisk press och känsla av otillräcklighet, vilket riskerar att påverka barnen. Enligt vår mening måste det finnas reella möjligheter för de ensamstående föräldrarna att skapa en tillvaro med arbete och egen inkomst. Vi anser därför att regeringen bör

lägga fram förslag till en handlingsplan för att åtgärda de ensamstående föräldrarnas situation.

Enligt barnkonventionen har alla barn lika värde, dvs. alla barn skall ha samma möjligheter. Ingen skall således behöva riskera att bli diskriminerad till följd av det utanförskap som familjens bristande ekonomiska resurser kan skapa. Vi anser att regeringen bör analysera siffrorna om barnfattigdom och vidta åtgärder för att förhindra att barn diskrimineras på grund av föräldrarnas ekonomiska situation.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

3. Barnfamiljernas ekonomiska situation, m.m. (punkt 2)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So49 yrkande 2 och avslår motionerna 2001/02:So48 yrkandena 1–6, 2001/02:So51 yrkande 9 och 2001/02:So328 yrkande 1.

Ställningstagande

Enligt en studie från Rädda Barnen lever vart femte barn i en familj som antingen har låg inkomststandard eller är beroende av socialbidrag. Det handlar om hundratusentals barn som lever under social stress och i utanförskap. Enligt barnkonventionen har alla barn lika värde, dvs. alla barn skall ha samma möjligheter. Ingen skall alltså behöva riskera att bli diskriminerad till följd av det utanförskap som familjens bristande ekonomiska resurser kan skapa. Jag anser att regeringen bör analysera siffrorna om barnfattigdom och vidta åtgärder för att förhindra att barn diskrimineras på grund av föräldrarnas ekonomiska situation. Detta bör ges regeringen till känna.

4. En utredning om barns livssituation (punkt 3)

av Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So577.

Ställningstagande

I samhället råder numera en etablerad syn på barnen som självständiga individer med egna rättigheter. Barn och ungdomar i Sverige har det i jämförelse

med barn i de flesta andra länder mycket bra. Det finns dock fortfarande problem och brister. Vi anser att det bör tillsättas en utredning om barns livssituation i Sverige. Områden som bör belysas är exempelvis det minskade barnafödandet, trångboddhet, allergier, övervikt, psykisk ohälsa, skolan, barntätheten inom barnomsorgen, barnfamiljernas ekonomi samt den nya tekniken. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

5. Genomförandet av FN:s barnkonvention (punkt 4)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So49 yrkandena 1 och 3 och 2001/02:So596 samt avslår motionerna 2001/02:So51 yrkande 5, 2001/02:So599 delvis och 2001/02:So634 yrkandena 1 och 13.

Ställningstagande

Genom att ratificera barnkonventionen har staten tagit på sig ansvaret att tillförsäkra alla barn i Sverige samma rättigheter utan diskriminering. Enligt min mening bör alla barn omfattas av ett lagligt skydd mot alla former av diskriminering. Den nya diskrimineringsutredningen bör därför överväga även denna fråga.

Jag vill vidare framhålla vikten av att barn har grundläggande medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Barnkonventionens införlivande i svensk lagstiftning måste därför ytterligare harmoniseras, fördjupas och förstärkas. De yngsta i samhället måste utifrån barnkonventionen ges särskilt stöd i svensk lag.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

6. Genomförandet av FN:s barnkonvention (punkt 4)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So634 yrkandena 1 och 13 samt avslår motionerna 2001/02:So49 yrkandena 1 och 3, 2001/02:So51 yrkande 5, 2001/02:So596 och 2001/02:So599 delvis.

Ställningstagande

Jag vill framhålla vikten av att barnkonventionen verkligen genomsyrar allt arbete som direkt eller indirekt rör barn, på såväl det nationella som det internationella planet. Av detta följer att alla barn skall ha rätt till en god tillsyn och omsorg samt utbildning anpassad till det enskilda barnets behov, förmåga och förutsättningar.

Barnens situation påverkas av flera sinsemellan olika och av varandra oberoende beslut i riksdag, kommuner och landsting. Jag anser att det vore önskvärt med en översyn av hur barnen sammantaget påverkas av alla transaktioner, parallella system m.m. som berör barnfamiljerna. Syftet med översynen bör vara att finna en helhetssyn, minska marginaleffekterna och eliminera onödiga kilar i systemet.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

7. Barnperspektiv i statsbudgeten (punkt 5)

av Ingrid Burman (v), Rolf Olsson (v), Kenneth Johansson (c) och Lotta N Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So49 yrkande 4 och 2001/02:So51 yrkande 4 samt avslår motion 2001/02:So617 yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att statsbudgeten bör kompletteras med en barnbilaga där det tydligt markeras vilka utgifter som är riktade till barn och ungdomar, hur stor del av samhällets resurser som går till barnen, samt hur de föreslagna budgetposterna förväntas påverka barnen. Även regeringens barnpolitiska ambitioner och prioriteringar bör tydligt framgå. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

8. Inkorporering av barnkonventionen i svensk rätt (punkt 6)

av Lotta N Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So495 yrkande 24.

Ställningstagande

Jag anser att FN:s barnkonvention bör inkorporeras i den svenska lagstiftningen. Genomförandet av konventionen blir därmed effektivare än om enbart transformeringsmetoden används. Detta bör ges regeringen till känna.

9. Familjeminister (punkt 8)

av Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So377 yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör överväga möjligheten att tillsätta en familjeminister med övergripande ansvar för frågor som rör familjen. Detta bör ges regeringen till känna.

10. Stöd i föräldraskapet (punkt 10)

av Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:A211 yrkandena 23 delvis och 25 samt avslår motionerna 2001/02:L260 yrkande 2 delvis, 2001/02:L322 yrkande 5, 2001/02:L370 yrkande 2 och 2001/02:Sf392 yrkandena 9–11.

Ställningstagande

Vi anser det angeläget att föräldrautbildning inte enbart omfattar tiden före födelsen och småbarnsåren, utan strävan bör vara att föräldragrupperna består genom åren. För blivande pappor och mammor som känner sig osäkra i sin nya roll kan en personlig mentor i form av en erfaren förälder, tillika mogen vuxen, erbjudas som samtalspartner. Såväl föräldrautbildning som mentorskap kan organiseras via ideella organisationer, landsting och/eller kommuner. Mammor går i stor utsträckning på föräldrautbildning redan i dag medan pappornas närvaro är lägre. Pappornas betydelse när det gäller barns uppväxt och fostran har länge undervärderats. Enligt vår mening är det därför viktigt att man vid inbjudan till föräldrautbildning informerar om pappans viktiga roll.

Vi anser vidare att regeringen i några kommuner bör initiera en försöksverksamhet med stödprogram för pappor. Stödprogrammen skall stärka pappornas möjligheter att behålla kontakten med sina barn efter en skilsmässa. Programmen kan organiseras via familjecentrum eller socialtjänsten.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

11. Familjerådgivning (punkt 11)

av Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 11. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So377 yrkande 1, 2001/02:L260 yrkande 2 delvis, 2001/02:Sf392 yrkande 5 och 2001/02:A211 yrkande 23 delvis samt bifaller delvis motion 2001/02:L322 yrkande 4.

Ställningstagande

De senaste årens besparingar och neddragningar inom kommunerna har drabbat även familjerådgivningen med bl.a. oacceptabelt långa väntetider som följd. Vi anser det angeläget att samhället kan erbjuda kompetent, lättillgänglig och kostnadsfri familjerådgivning. Det är enligt vår mening ett bra sätt att främja familjestabilitet.

Vi anser vidare att regeringen bör överväga att anta ett familjeprogram med den brittiska regeringens program för hur familjen kan stödjas som förebild. Programmet innebär bl.a. att alla familjer skall ha tillgång till familjerådgivning, att äktenskapen skall stärkas och att allvarliga familjeproblem skall hanteras på ett effektivt sätt.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

12. Nätverksstöd m.m. till ensamstående föräldrar (punkt 12)

av Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 12. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:Sf392 yrkande 3 och avslår motion 2001/02:So328 yrkande 2.

Ställningstagande

Att få tillfällig hjälp i hemmet när man själv eller ens barn är sjukt kan vara särskilt betydelsefullt för ensamstående föräldrar. För den som inte har släktingar eller något annat nätverk bör samhället enligt vår mening kunna er-

bjuda hjälp genom nätverksstöd i form av en stödperson eller stödfamilj. Jourhavande dagmamma/dagpappa eller barnvakt kan vara en lösning, men även något slags nätverksgrupper i bostadsområdet. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

13. Internationella adoptivbarn (punkt 16)

av Chris Heister (m), Chatrie Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd) och Cristina Husmark Pehrsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 13. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:L248 yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

Kunskapen om adoptivbarns utveckling och om hur det gått för de adoptivbarn som hittills kommit till Sverige är ännu ofullständig. Det saknas i huvudsak longitudinella studier om hur adoptivbarnens liv och situation ser ut över tid. Det saknas också tillräcklig kunskap om situationen för barn som adopterats av ensamstående. Samtidigt framgår det av tillgänglig forskning och statistik att barn som adopterats av ensamstående i ännu högre grad än barn som adopterats av par är överrepresenterade inom den barnpsykiatriska vården. Vi anser sammanfattningsvis att situationen för de adoptivbarn som kommit till Sverige löpande bör följas upp samt att de adoptivbarn som adopterats av ensamstående därvid bör uppmärksammas särskilt. Detta bör ges regeringen till känna.

14. Hjälpmedelsgaranti (punkt 18)

av Chris Heister (m), Chatrie Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kenneth Johansson (c) och Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 14. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So48 yrkande 7.

Ställningstagande

Väntan på hjälpmedel riskerar att försvåra invaliditet och funktionshinder. Detta gäller särskilt barn och ungdomar som dessutom riskerar att försenas i

utvecklingen om de inte ges rätt förutsättningar. Vi anser därför att en statlig hjälpmedelsgaranti bör införas. En sådan garanti ökar dessutom valfriheten för den enskilde. Det är enligt vår uppfattning bättre om de som behöver hjälpmedel själva kan få driva utvecklingen framåt, som krävande konsumenter. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

15. Psykisk ohälsa (punkt 21)

av Ingrid Burman (v), Rolf Olsson (v) och Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 15. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So634 yrkande 10 och avslår motionerna 2001/02:So50 yrkande 4, 2001/02:So325 yrkande 2, 2001/02:So495 yrkandena 10 och 11, 2001/02:So513, 2001/02:So576, 2001/02:So612 yrkande 3 och 2001/02:So617 yrkandena 4, 6 och 8.

Ställningstagande

Vi anser att det förebyggande arbetet har stor betydelse för barns och ungdomars psykiska hälsa. Särskilt invandrabarnens situation är allvarlig, eftersom den gruppen har en något högre förekomst av psykiska och sociala problem än andra barn. Det kan konstateras att nedrustningen inom skolhälsovården har medfört belastningar för barn- och ungdomspsykiatri. Vi anser att en kraftansträngning är nödvändig för att förebygga psykiska problem hos barn och för att förbättra för de barn som redan är drabbade. Regeringen bör därför snarast förelägga riksdagen en samlad proposition med anledning av Barnpsykiatriska kommitténs slutbetänkande Det gäller livet (SOU 1998:31). Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

16. Psykisk ohälsa (punkt 21)

av Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 16. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So50 yrkande 4 och 2001/02:So617 yrkandena 4, 6 och 8 samt avslår motionerna 2001/02:So325 yrkande 2, 2001/02:So495 yrkandena 10 och 11, 2001/02:So513, 2001/02:So576, 2001/02:So612 yrkande 3 och 2001/02:So634 yrkande 10.

Ställningstagande

Det kommer alltfler signaler om att barn mår psykiskt dåligt. Vi anser att situationen för barn och ungdomar med psykiska problem bör ses ur ett folkhälsoperspektiv där de förebyggande insatserna ges en hög prioritet. Generella insatser som når alla barn och ungdomar är ur ett folkhälsoperspektiv mer effektiva än riktade insatser till små specifika grupper.

Vi vill också betona vikten av att psykologisk kompetens finns på vårdcentraler, inom skolhälsovården och i det mångprofessionella vårdteamet. Om psykologisk expertis finns tillgänglig kan psykiska problem hos ungdomar upptäckas tidigt. Därigenom minskar trycket på barn- och ungdomspsykiatrimottagningarna.

Ett exempel på en viktig åtgärd när det gäller att förebygga psykisk ohälsa är att barn som drabbas av sorg, t.ex. när en förälder eller ett syskon dör, erbjuds hjälp i form av en stödperson eller stödfamilj. Vidare bör barns situation vid katastrofhändelser lyftas fram. Kunskapen om hur en traumatisk händelse påverkar barnen bör förstärkas och samverkan mellan olika samhällssektorer ses över.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

17. Narkotikamissbruk (punkt 24)

av Chris Heister, Leif Carlsson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 17. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So48 yrkande 8.

Ställningstagande

Narkotikamissbruket bland barn och ungdomar kräver snabba och effektiva åtgärder. Lagändringar som underlättar tidig upptäckt av missbruk kan vara helt avgörande för den unges framtid. Vi har föreslagit att antalet platser på Polishögskolan år 2004 ökar med 360 platser fler än vad regeringen föreslagit. Vidare anser vi att specialiserade narkotikaenheter skall finnas i varje län samt att det skall finnas gatulangnings- och ungdomsgrupper i större städer. Vid misstänkt missbruk skall provtagning på ungdomar över tolv år tillåtas. Vi anser också att kriterierna måste förändras så att fler kan komma i fråga för metadonbehandling samt att arbetet med dokumenterat framgångsrika behandlingsmetoder intensifieras. Vi föreslår vidare en förstärkning av ANT-utbildningen i skolan för elever, lärare och skolpersonal. Slutligen anser vi att den behandling som ges vid Maria ungdom i Stockholm bör kunna ges även till ungdomar på andra platser i landet. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

18. Vård och behandling av olika sjukdomar (punkt 26)

av Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 18. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So619 yrkande 11 och avslår motionerna 2001/02:So432 yrkandena 1 och 2, 2001/02:So436 och 2001/02:So634 yrkande 12.

Ställningstagande

Vi vill påtala de stora bristerna i rehabiliteringen av barn med hjärnskador. Skillnaden mellan barns och vuxnas rehabilitering beror sannolikt på att vuxna hjärnskadade är sjukskrivna och då får hjälp genom försäkringskassan. Epidemiologiska undersökningar har visat att endast en mycket liten andel av alla hjärnskadade barn får någon rehabilitering. Antalet barn med förvärvat hjärnskada i Sverige har uppskattats till ca 750 stycken. Det finns således ett större antal barn som inte får den rehabilitering de behöver. Hjärnskadade barn som grupp måste enligt vår mening uppmärksammas och få den hjälp de behöver. Detta bör ges regeringen till känna.

19. 4 kap. 26 § barnavårdslagen (punkt 29)

av Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 19. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So48 yrkande 13 och bifaller delvis motion 2001/02:So275 yrkande 5.

Ställningstagande

Vi vill betona att respekten för en familjs egna möjligheter skall gälla också i de fall då ett barn råkat illa ut eller befinner sig i riskzonen för att göra det. Enligt 4 kap. 26 § barnavårdslagen, vilken upphörde att gälla 1982, kunde sociala myndigheter i samverkan med familjen, och på ett tidigt stadium, inrikta sitt arbete på att hjälpa och stötta, ofta i förebyggande syfte. Åtgärder vidtogs sedan stegvis i samråd med familjen, och först som en sista utväg kunde övervakning och ett omhändertagande bli aktuellt. I dag kommer dessvärre socialnämndens åtgärder ofta överraskande och inte sällan för sent. Vi anser därför att denna paragraf skall införas i socialtjänstlagen. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

20. Second opinion vid vårdnadsutredningar (punkt 31)

av Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 31 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 20. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So304 yrkande 2.

Ställningstagande

Av gällande lagstiftning framgår tydligt att i de fall ett barn riskerar att fara illa eller om den ene föräldern är klart olämplig som vårdnadshavare, skall inte dömas till gemensam vårdnad. Det förekommer dock fall där det döms till gemensam vårdnad trots att det är klart olämpligt. Vi anser därför att det finns anledning att kvalitetssäkra de vårdnadsutredningar som socialtjänsten ansvarar för. En väg kan vara att införa "second opinion", det vill säga möjlighet till ytterligare en social prövning om endera part anser sig missbedömd. Frågan om kvalitetssäkring av vårdnadsutredning med en "second opinion" bör utredas. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

21. Barns rättigheter enligt utlänningslagstiftningen (punkt 32)

av Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Rolf Olsson (v) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 32 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 21. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So50 yrkande 5 och avslår motion 2001/02:So49 yrkande 6.

Ställningstagande

Vi anser det anmärkningsvärt att Migrationsverket inte hör barn som uttryckligen framfört önskemål om detsamma, trots stadgandet i 11 kap 1 § utlänningslagen om att det skall klarläggas vad barn har att anföra. Även enligt FN:s barnkonvention skall barn beredas möjlighet att höras. Migrationsverkets agerande strider enligt vår mening mot såväl intentionerna i det nämnda lagrummet som de åtaganden Sverige har enligt barnkonventionen. Detta bör ges regeringen till känna.

22. Ensamkommande barn (punkt 33)

av Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 33 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 22. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So48 yrkande 12 och avslår motionerna 2001/02:So49 yrkandena 8 och 9 samt 2001/02:So50 yrkande 8.

Ställningstagande

De barn som kommer ensam till Sverige för att söka asyl tas i dag om hand av Migrationsverkets olika grupphem. De enda instruktioner grupphemmen har är att barnen skall ha mat och tak över huvudet. Detta räcker inte långt för barn som befinner sig i en mycket utsatt situation. Enligt vår mening skulle mottagandet av barnen kunna förbättras genom att överlåta handhavandet av dessa frågor till exempelvis kommuner och frivilliga organisationer. Vi välkomnar det uppdrag som Migrationsverket och Socialstyrelsen fått för att förbättra mottagandet av ensamkommande barn. Vi vill emellertid framhålla att det är av största vikt att en förändring snarast sker för att tillförsäkra barnen en trygg situation under sin vistelse i Sverige. Personalen bör också snarast få klara direktiv och befogenheter i sitt arbete. Detta bör ges regeringen till känna.

23. Ensamkommande barn (punkt 33)

av Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 33 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 23. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So50 yrkande 8 och avslår motionerna 2001/02:So48 yrkande 12 och 2001/02:So49 yrkandena 8 och 9.

Ställningstagande

Händelseutvecklingen kring de barn som anländer ensam till Sverige har visat att det råder oklarheter kring ansvaret för dem. Vi efterlyser därför ett fungerande samarbete mellan Migrationsverket, kommuner och landsting. Ytterst är det dock regeringens ansvar att se till att dessa barn inte far illa och att de ges samma möjligheter till utbildning och vård som andra barn. Vi förväntar oss ett tydligt ställningstagande från regeringen i denna fråga samt att regeringen snarast presenterar en proposition för riksdagen om det finns

behov av att förtydliga eller ändra lagstiftningen för att omsorgen om de ensamkommande barnen skall kunna garanteras. Detta bör ges regeringen till känna.

24. Regelverk för god mans uppdrag för ensamkommande barn (punkt 34)

av Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Rolf Olsson (v) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 34 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 24. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So50 yrkande 9.

Ställningstagande

I dag finns inget regelverk för det uppdrag som en god man utför för ensamkommande barn. Alla arbetar på sitt eget sätt och med en viss vägledning av andra gode män som dock arbetar med vuxna människor. Enligt vår mening finns det ett uppenbart behov av någon form av regelverk och riktlinjer för de ensamma flyktingbarnens gode män. Detta bör ges regeringen till känna.

25. Förvarstagande av barn (punkt 36)

av Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Rolf Olsson (v) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 36 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 25. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So50 yrkande 6.

Ställningstagande

Enligt utlänningslagen får barn tas i förvar endast i undantagsfall och aldrig ensamma. För en vuxen kan förvarstagandet upplevas som psykiskt nedbrytande och integritetskränkande. Det är därför inte orimligt att anta att förvarstagandet kan upplevas som än mer skrämmande och traumatiskt för ett barn. Vi anser att barn endast skall kunna tas i förvar i yttersta undantagsfall och då endast i några timmar. Enligt vår mening bör därför alternativ till förvarstagande av barn utredas, exempelvis placering hos jourfamilj eller liknande. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

26. Uppehållstillstånd efter inresa (punkt 37)

av Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Rolf Olsson (v) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 37 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 26. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So50 yrkande 7.

Ställningstagande

Även om det är viktigt att vidmakthålla principen om att uppehållstillstånd skall beviljas före inresan anser vi att det bör finnas undantag från denna huvudregel. Undantag bör således kunna göras när utlänningen har barn i Sverige eller kvinnan i förhållandet väntar barn. Uppehållstillstånd skall även kunna beviljas efter inresan om det står klart att sökanden skulle ha beviljats uppehållstillstånd om ansökan getts in i sökandens hemland. Regeringen bör snarast återkomma med förslag i enlighet med vad som anförts. Detta bör ges regeringen till känna.

27. Offentligt biträde och tolk i utlänningsärenden (punkt 38)

av Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Rolf Olsson (v) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 38 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 27. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So50 yrkande 10.

Ställningstagande

Vi vill framhålla vikten av att det i utlänningsärenden används tolkar som förstår och har stor respekt för barnens situation. Det krävs auktoriserade tolkar med hög kompetens. Vi anser också att i de fall kommunikationen mellan barnet och tolken eller det offentliga biträdet inte fungerar tillfredsställande bör barnet ha rätt att byta tolk eller advokat. Det är också önskvärt att barnet ges möjlighet att få en advokat eller tolk av samma kön. Vissa obehagliga upplevelser som barnet kan ha genomlevt kan vara lättare att tala om med en person av det egna könet. Detta bör ges regeringen till känna.

28. Sänkning av rösträttsåldern (punkt 40)

av Lotta N Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 40 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 28. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So51 yrkande 6.

Ställningstagande

Unga människor är intresserade av samhällsfrågor. Ungdomsråd och ungdomsparlament finns redan i flera kommuner. Jag anser det viktigt att ungdomarna får se resultat av sitt engagemang och sina insatser och att deras inflytande blir reellt. Enligt min mening bör regeringen återkomma med förslag innebärande att rösträttsåldern sänks till 16 år. Detta bör ges regeringen till känna.

29. Maxtaxereformen (punkt 41)

av Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 41 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 29. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So48 yrkande 9 och 2001/02:So50 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Maxtaxereformen har redan fått effekter i form av såväl sämre kvalitet som minskad mångfald inom barnomsorgen. Barngrupperna är för stora på många håll. Förskollärare har slagit larm om att de inte kan garantera barnens säkerhet, än mindre ge dem den omsorg de behöver. Maxtaxan leder också till att många föräldrakooperativ och privata förskolor kommer att få slå igen sin verksamhet. Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till lösning på problemet med kvalitetsförsämringar och minskad mångfald inom barnomsorgen. Detta bör ges regeringen till känna.

30. Valfrihet inom barnomsorg och skola (punkt 42)

av Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Cristina Husmark Pehrsson (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 42 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 30. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So48 yrkande 10.

Ställningstagande

För att barnens behov av omsorg och trygghet skall kunna tillgodoses krävs en barnomsorgspolitik som anpassar sig till de enskilda människornas önskemål och till familjernas behov. Vi anser att det måste finnas utrymme för många olika barnomsorgsalternativ, vilket bara kan garanteras om fri etableringsrätt råder för ny barnomsorg. Stödet till barnomsorgen skall också omfatta alla barn och underlätta de flexibla lösningar som gör att föräldrar på ett bättre sätt än i dag kan förena ansvaret för barn med ett aktivt yrkesliv. För att alla elever skall kunna hitta en skola som passar måste det vidare finnas många skolor, kommunala eller fristående, med olika inriktningar. Enligt vår mening måste alla skolor ha likvärdiga möjligheter och rättvisa villkor, oavsett vem som driver dem. Vi anser att staten skall stå för kostnaderna för varje elevs skolgång. Den skola som eleven väljer skall få en skolpeng direkt från staten som skall täcka elevens skolgång och kunna variera om eleven behöver särskilt stöd. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med vad som anförts. Detta bör ges regeringen till känna.

31. Mobbning (punkt 43)

av Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 43 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 31. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So48 yrkande 11.

Ställningstagande

Mobbning är ett av skolans allra största problem. En av orsakerna till att det har blivit så är att man alldeles för länge har valt att antingen blunda för problemen eller att bagatellisera dem. Vi anser att det måste finnas konkreta åtgärder att ta till om en ung person gör sig skyldig till upprepade förseelser eller en allvarligare gärning som skulle ha varit straffbar om han eller hon varit över femton år. Som ett första steg skall anmälan göras till rektor för

samtal med vårdnadshavare. Därefter skall hänskjutande ske till elevvårds-konferens med obligatorisk närvaro av socialtjänsten. Socialtjänstens åtgärds-garanti faller ut. Som ett tredje steg tas eleven ur skolan under en 14-dagarsperiod och får göra praktik i lagmiljö. Åtgärden skall i första hand vara frivillig i samförstånd med vårdnadshavare. Fungerar inte detta kan eleven få förlängd praktik. Om inte heller detta visar sig vara effektivt återstår ett om-händertagande av den unge enligt LVU. Vi anser att regeringen snarast bör skärpa grundskole- och gymnasieförordningarna i enlighet med vad som anförts. Detta bör ges regeringen till känna.

32. Behovet av specialskolor (punkt 45)

av Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 45 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 32. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So50 yrkande 13.

Ställningstagande

Barn och ungdomar med funktionshinder skall numera så långt som möjligt erbjudas anpassad utbildning i sin hemkommun. Vissa kommuner kan hantera denna uppgift medan andra saknar kompetens och ekonomiska resurser för att kunna tillgodose de funktionshindrades behov. Det finns också risk för att de funktionshindrade får svårt att bli socialt integrerade i en vanlig klass. Detta bör ges regeringen till känna.

33. Tydligare reglering av elevers rätt till stöd (punkt 46)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 46 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 33. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So49 yrkande 10.

Ställningstagande

Skolförfattningen är tydlig när det gäller skolans skyldighet att stödja barn med svårigheter i skolan. Bestämmelserna ger ett bra skydd i teorin, men i praktiken är det oklart vad som ingår i rätten till stöd, och det finns ingen faktisk möjlighet att utkräva denna rätt. Jag anser att bestämmelserna tydligare bör utgå från den enskilde elevens rätt till utbildning och att eleven bör ha en laglig rätt att få sina behov utredda och tillgodosedda. Jag anser att skollagen bör ses över i detta syfte. Dessutom bör bestämmelserna vad avser

kommunernas möjlighet att lokalt bestämma hur man skall uppnå dessa mål förenklas. Detta bör ges regeringen till känna.

34. Elever med behov av särskilt stöd (punkt 47)

av Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 47 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 34. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So634 yrkandena 3 och 4 samt avslår motion 2001/02:So50 yrkande 12.

Ställningstagande

Läs- och skrivsvårigheter till följd av dyslexi kan framgångsrikt justeras genom habilitering. Det är emellertid viktigt att hjälpen sätts in tidigt, helst redan på förskolenivå. Vi vill påpeka att sådana tidiga insatser förutsätter att förskole- och specialpedagogerna har fått en gedigen utbildning om dyslexi, om habiliteringsmetoder och om åtgärdsprogram.

I dag finns ingen medicinsk eller annan behandling som botar stamning. Det finns dock en stor samlad kunskap hos logopederna om hur stamning kan förebyggas och om miljöns påverkan på hur barnets yttre och inre utvecklas. Även för barn som stammar är det viktigt med tidig diagnos och behandling. Vi anser att BVC-personal, skolhälsovårdspersonal och lärare måste få utbildning om stamning och hur man kan hjälpa barnen med detta problem. Det är också viktigt att resurserna för att behandla stamning blir jämnare fördelade över landet samt att bristen på logopedier vid barnvårdscentralerna åtgärdas. Socialstyrelsen och Skolverket bör få i uppdrag att utarbeta ett rikstäckande program för hur barn, ungdomar och vuxna som stammar skall kunna få hjälp med sina problem i ett tidigt skede.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

35. Elever med behov av särskilt stöd (punkt 47)

av Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 47 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 35. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So50 yrkande 12 och 2001/02:So634 yrkandena 3 och 4.

Ställningstagande

Läs- och skrivsvårigheter till följd av dyslexi kan framgångsrikt justeras genom habilitering. Det är emellertid viktigt att hjälpen sätts in tidigt, helst redan på förskolenivå. Vi vill påpeka att sådana tidiga insatser förutsätter att förskole- och specialpedagogerna har fått en gedigen utbildning om dyslexi, om habiliteringsmetoder och om åtgärdsprogram.

I dag finns ingen medicinsk eller annan behandling som botar stamning. Det finns dock en stor samlad kunskap hos logopederna om hur stamning kan förebyggas och om miljöns påverkan på hur barnets yttre och inre utvecklas. Även för barn som stammar är det viktigt med tidig diagnos och behandling. Vi anser att BVC-personal, skolhälsovårdspersonal och lärare måste få utbildning om stamning och hur man kan hjälpa barnen med detta problem. Det är också viktigt att resurserna för att behandla stamning blir jämnare fördelade över landet samt att bristen på logopeder vid barnavårdscentralerna åtgärdas. Socialstyrelsen och Skolverket bör få i uppdrag att utarbeta ett rikstäckande program för hur barn, ungdomar och vuxna som stammar skall kunna få hjälp med sina problem i ett tidigt skede.

Vi vill också framhålla vikten av att utveckla metoder och former för att möta de s.k. bokstavs barnens behov när det gäller utbildning. Enligt vår mening borde detta kunna vara en uppgift för Institutet för handikappvetenskap vid Linköpings och Örebro universitet.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

36. Insatser för utsatta barn (punkt 50)

av Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 50 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 36. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So496 yrkande 2 och avslår motionerna 2001/02:So271 yrkande 1, 2001/02:So403, 2001/02:So478, 2001/02:So575 och 2001/02:So617 yrkande 9.

Ställningstagande

Den låga frekvensen av anmälningar till socialtjänsten om att barn far illa förklaras med att det är svårt att upptäcka dessa barn och att det finns en osäkerhet om vad som händer med anmälan. Vi anser det därför angeläget att personal som möter barn, t.ex. lärare och förskollärare, ges möjlighet till fortbildning om utsatta barn och om personalens anmälningsplikt. Detta bör ges regeringen till känna.

37. Insatser för utsatta barn (punkt 50)

av Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 50 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 37. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So617 yrkande 9 och avslår motionerna 2001/02:So271 yrkande 1, 2001/02:So403, 2001/02:So478, 2001/02:So496 yrkande 2 och 2001/02:So575.

Ställningstagande

Det finns en mängd rapporter som belyser hur barnens situation ser ut i dag. Av rapporterna framgår att det finns anledning till oro för barn i så kallad riskzon. Sedvanliga insatser till dessa barn och ungdomar förefaller otillräckliga. Vi anser därför att det behövs en mer samlad genomgång, analys och förslag på insatser för barn i riskzon. Det är orsakerna till barns ohälsa och utsatthet som vuxenvärlden måste ta ansvar för och inte i första hand symptomen. I arbetet bör också ingå en genomgång av den kunskap och forskning som finns om störningar hos vuxna (t.ex. i form av missbruk, kriminalitet och psykiska problem) och de riskindikatorer som finns i barndomen. All kunskap om barns utveckling och behov bör sammanställas och utgöra grund för vidare forskning och utveckling av arbetet kring barn på central och övergripande nivå i Sverige. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

38. Barn i familjer där misshandel förekommer (punkt 53)

av Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 53 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 38. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So342 yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna 2001/02:So51 yrkande 7 och 2001/02:Ju396 yrkande 5.

Ställningstagande

Barnen i familjer där misshandel förekommer blir alltför ofta osynliga i det kaos och de svårigheter som familjen lever i. Det är inte alltid som barnen nämns i polisrapporter rörande familjen. Även om det finns uppgifter om barn i en rapport är det inte självklart att socialtjänsten får dessa uppgifter. Mot denna bakgrund anser vi det nödvändigt att utarbeta bättre rutiner i samarbetet mellan polis, socialtjänst och barnpsykiatri. Vidare måste polisen genom utbildning få kunskap om hur den skall bemöta barn i familjer där misshandel förekommer. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

39. Barn till bl.a. missbrukare och psykiskt funktionshindrade (punkt 54)

av Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 54 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 39. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So264 yrkande 5 och avslår motionerna 2001/02:So49 yrkande 5, 2001/02:So50 yrkande 14, 2001/02:So304 yrkande 3, 2001/02: So364 yrkande 1, 2001/02:So495 yrkandena 12 och 13, 2001/02:So497 yrkande 4, 2001/02:So564, 2001/02:So566 yrkande 19 och 2001/02: So617 yrkande 5.

Ställningstagande

Trots viss uppmärksamhet har det enligt vår mening inte gjorts tillräckligt för att belysa situationen för barnen till psykiskt funktionshindrade. Framför allt saknas det fortfarande tillfredsställande kunskaper om dessa barns situation i ett nationellt perspektiv. Vi anser därför att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över dessa barns situation och utforma förslag till åtgärder. Detta bör ges regeringen till känna.

40. Barn till bl.a. missbrukare och psykiskt funktionshindrade (punkt 54)

av Chatrine Pålsson och Lars Gustafsson (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 54 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 40. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So50 yrkande 14, 2001/02:So566 yrkande 19 och 2001/02: So617 yrkande 5 samt avslår motionerna 2001/02:So49 yrkande 5, 2001/02:So264 yrkande 5, 2001/02: So304 yrkande 3, 2001/02:So364 yrkande 1, 2001/02:So495 yrkandena 12 och 13, 2001/02:So497 yrkande 4 och 2001/02:So564.

Ställningstagande

I vården av människor med psykiska sjukdomar glöms ofta dessa personers barn bort. Vi vill framhålla vikten av samarbete över gränserna inom hälso- och sjukvården och med kommunernas socialtjänst när det gäller dessa barn. Socialtjänsten får ofta inte vetskap om situationen förrän stora problem redan blivit befästa och svårare att åtgärda. I Barnpsykiatrikommitténs slutbetänkande Det gäller livet (SOU 1998:31) föreslogs ett tillägg till hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) med innebörd att sjukvården skall beakta barns behov av information, råd och stöd bl.a. när en förälder lider av psykisk sjukdom

eller psykiskt funktionshinder. Vidare föreslogs en erinran om anmälnings-skyldigheten enligt socialtjänstlagen. Vi anser att regeringen snarast bör återkomma med förslag till lagändring i enlighet med kommitténs förslag om barn till psykiskt sjuka föräldrar.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

41. Barn till bl.a. missbrukare och psykiskt funktionshindrade (punkt 54)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 54 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 41. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So497 yrkande 4 samt avslår motionerna 2001/02:So49 yrkande 5, 2001/02:So50 yrkande 14, 2001/02:So264 yrkande 5, 2001/02:So304 yrkande 3, 2001/02:So364 yrkande 1, 2001/02:So495 yrkandena 12 och 13, 2001/02:So564, 2001/02:So566 yrkande 19 och 2001/02:So617 yrkande 5.

Ställningstagande

På de flesta håll i landet finns fortfarande inget stöd att erbjuda barn till missbrukare. Inom de flesta verksamheter intar arbetet med barn till missbrukare en undanskymd plats, med osäker finansiering och oklar ansvarsfördelning. Jag anser att detta är otillfredsställande och i strid mot FN:s barnkonventions intentioner. Enligt min mening bör Socialstyrelsen få i uppdrag att tillsammans med Statens folkhälsoinstitut utveckla metoder för hur arbetet med barn till missbrukare kan implementeras i olika ordinarie verksamheter inom socialtjänsten, skolan samt hälso- och sjukvården. Utbildning av olika personalgrupper om dessa barns behov måste komma till stånd. Detta bör ges regeringen till känna.

42. Barn till bl.a. missbrukare och psykiskt funktionshindrade (punkt 54)

av Lotta N Hedström (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 54 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 42. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So495 yrkandena 12 och 13 samt avslår motionerna 2001/02:So49 yrkande 5, 2001/02:So50 yrkande 14, 2001/02:So264 yrkande 5, 2001/02:So304 yrkande 3, 2001/02:

So364 yrkande 1, 2001/02:So497 yrkande 4, 2001/02:So564, 2001/02:So566 yrkande 19 och 2001/02:So617 yrkande 5.

Ställningstagande

Av tradition har verksamheter inom missbruksvården och vuxenpsykiatri behandlat missbrukare utan att på allvar beröra föräldraskapet och barnets situation. Trots att barnets perspektiv uppmärksammas mer i dag, finns det fortfarande svårigheter att få den personal som arbetar med missbrukaren att se barnets behov. När det gäller minderåriga barn till patienter inom psykiatri är anmälningskyldigheten enligt socialtjänstlagen eftersatt. Ytterligare en grupp utsatta barn är barn vars föräldrar drabbats av svår kroppslig sjukdom. Förälderns sjukdom hamnar i centrum och barnets psykiska och fysiska behov åsidosätts. Framför allt gäller det att utveckla metoder för att hantera detta inom sjukvården. Barn till utvecklingsstörda kan också i många fall befinna sig i riskzonen för att fara illa. Barnets rätt att få en trygg uppväxt bör komma före den vuxnes rätt att bli förälder. Det vilar ett tungt ansvar på socialtjänsten att sörja för att dessa barn och ungdomar får det skydd och det stöd de behöver. Detta bör ges regeringen till känna.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Inriktningen på barnpolitiken

av Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v).

Vänsterpartiet har under en lång tid drivit frågor om barnens rätt och vi vill nu erinra om våra ställningstaganden.

Vi delar uppfattningen hos utskottets majoritet att barnkonventionen bör införlivas i svensk rätt genom s.k. transformering. I sammanhanget vill vi dock framhålla vad som anförs i proposition 2001/02:96 En förstärkt barnombudsman, nämligen att det är viktigt att det regelbundet bedrivs ett aktivt arbete för att identifiera och åtgärda luckor och svagheter i lagstiftningen och för att bevaka att barnkonventionen beaktas vid tillkomsten av ny lagstiftning som rör barn.

Det finns i dag många indikationer på att barnens situation har försämrats kraftigt under 1990-talet. För många barn har den negativa trenden inte vänt trots förbättrade statsfinanser utan snarare förstärkts. Det gäller framför allt barn till ensamstående föräldrar, barn till föräldrar som uppbär försörjningsstöd, funktionshindrade barn och barn som söker asyl. Vänsterpartiet har därför under flera år ställt krav på barnperspektiv och analys utifrån barnens situation när det gäller alla politiska beslut och i synnerhet i samband med statsbudgeten.

För att ta till vara barnens rätt behövs det en stark, självständig och fristående barnombudsman. I propositionen En förstärkt barnombudsman tas nu ett steg i rätt riktning genom att även Barnombudsmannen skall ingå i utredningen om ombudsmännens organisation. Vänsterpartiet avvaktar nu utredningen om ombudsmännens ställning.

I Sverige har vi kommit långt, men inte tillräckligt långt, när det gäller funktionshindrades rätt till ett normalt liv. Vänsterpartiet anser att vi måste se till att funktionshindrade barn kan delta i samhällslivet – på fritiden och i skolan – som alla andra barn. Det innebär att det måste finnas resurser för ökad tillgänglighet och ökad medvetenhet. Det handlar också om att förändra attityder och se att ett funktionshinder blir ett handikapp först när omgivningen gör det till det. Funktionshindrade barn är i första hand barn med ett barns behov i centrum.

Väntetiderna för asylsökande barn är oacceptabelt långa. För barn som bär med sig svåra upplevelser av krig, våld och förföljelse innebär ovissheten ett mänskligt lidande som inte bör finnas i ett humant och demokratiskt Sverige.

Ojämlighet och ojämställdhet drabbar även barn. Socioekonomiska skillnader är lika tydliga bland barn som bland vuxna. Vi kan konstatera att det i Sverige – där de flesta barn har det rätt så bra – finns över 300 000 barn som lever under fattigdomsstrecket. Det påverkar såväl hälsa, boende, skolgång som fritid. Många barn kan i dag inte bjuda hem sina kamrater eller delta i olika aktiviteter i skolan eller på fritiden av ekonomiska skäl. Det finns även stora skillnader mellan flickor och pojkars villkor. Det satsas fortfarande mer resurser på pojkars intressen än på flickors. Den rådande könsmaktsordningen där mannen är norm genomsyrar även flickors och pojkars vardag.

Barns hälsa i Sverige är generellt sett god. Det finns dock allvarliga skillnader i hälsan beroende på socioekonomiska förhållanden. Det är också allvarligt att den psykiska ohälsan ökar och att användandet av antidepressiva läkemedel krupit allt längre ned i åldrarna. Vänsterpartiet anser därför att det bör ske en satsning på bl.a. elevvårdande funktioner i skolan och på fritids samt att barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten bör förstärkas.

Barns kostvanor och motionsvanor har förändrats så att alltfler blir överviktiga, vilket kan få allvarliga konsekvenser för hälsan. Vänsterpartiet anser därför att kost och motion på ett naturligt sätt bör ingå i skolans undervisning.

Barn till föräldrar som sitter i fängelse är en stor, osynlig och bortglömd grupp. Få insatser är i dag riktade direkt till de intagnas barn. Barn behöver båda sina föräldrar. Det är viktigt att komma ihåg att den som blivit dömd för ett brott inte automatiskt är diskvalificerad som förälder. Vänsterpartiet vill därför att samtliga kriminalvårdsanstalter inrättar besöksavdelningar som är anpassade för barn.

Även barn till psykiskt funktionshindrade är en tyst och bortglömd grupp som behöver uppmärksammas. Vänsterpartiet vill därför ge Socialstyrelsen i uppdrag att göra en nationell översyn av dessa barns behov och utforma riktlinjer för insatser för dessa barn.

För att barn skall sättas i centrum krävs det att barnen själva kan göra sin röst hörd och bli hörda. Barnens rätt måste stärkas och den direkta demokratin stärkas på dagis, i skolor och på fritids.

2. Övervikt bland barn och ungdomar

av Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v).

Alltfler barn och ungdomar lider av övervikt. Enligt vår mening behövs ett antal förebyggande strategier för att komma till rätta med detta problem. Således krävs en väl fungerande kostrådgivning från barnvårdscentralernas sida redan under barnets första levnadsår samt en effektiv hälsoundervisning i skolan. Vidare bör ämnet idrott och hälsa förstärkas i skolan. Slutligen krävs stöd från samhällets sida till motionsverksamhet som sporrar till kamratskap mer än till konkurrens.

Vi förutsätter att problemet med övervikt bland barn och ungdomar kommer att behandlas i regeringens aviserade proposition hösten 2002 med för-

slag till mål och strategier på folkhälsoområdet. Om så inte sker har vi för avsikt att återkomma i frågan.

3. Barn i asylprocessen

av Kenneth Johansson (c).

Jag vill för det första framhålla att asylsökande barn inte är objekt som kan behandlas utifrån att de utgör en homogen grupp med liknande behov. Vid arbetet med asylsökande barn skall utgångspunkten alltid vara att de är enskilda individer med rättigheter. Enligt min mening måste myndighetspersoner som dagligen arbetar med dessa barn vidareutbildas i barnperspektivet så att allt arbete utgår från det enskilda barnets bästa. När myndigheterna utreder en familjs situation skall även barnen tillfrågas. Enligt min mening skulle utlänningslagstiftningen kunna bli tydligare när det gäller barns särskilda rättigheter. Jag avvaktar emellertid resultatet av det arbete som pågår i syfte att sätta barn och deras särskilda behov i fokus i asylprocessen.

De asylsökande barnen befinner sig i en mycket utsatt situation, i synnerhet de barn som är ensamma på flykt. För att förbättra vården och stödet till ensamkommande flyktingbarn vore det enligt min mening önskvärt om ansvaret för dessa barns boende flyttas från Migrationsverket till socialtjänsten. Vidare bör socialtjänsten på ett tidigt stadium förordna en kontaktfamilj eller fosterfamilj för barnen i syfte att trygga deras fortsatta utveckling. Jag utgår från att regeringen återkommer i frågan om ensamkommande flyktingbarn efter det att Migrationsverket och Socialstyrelsen redovisat sitt uppdrag på området.

Mottagandet av de ensamkommande flyktingbarnen är många gånger undermåligt och handläggningstiden är för lång. Ofta behandlas de på samma sätt som vuxna asylsökande, trots att de har andra behov. Enligt min mening har Barnombudsmannens roll inte fungerat tillfredsställande för dessa barn. Barnombudsmannens uppdrag har förtydligats genom de lagändringar som träder i kraft den 1 juli 2002. Jag avser dock att följa frågan om Barnombudsmannens roll när det gäller ensamkommande flyktingbarn och återkomma om det visar sig nödvändigt.

4. Ensamkommande barn

av Ingrid Burman och Rolf Olsson (båda v).

Ensamkommande barn som söker asyl i Sverige befinner sig i en mycket utsatt situation. Dessa barn tas om hand av Migrationsverkets olika grupper. Gruppemmen har instruktioner som i stort sett endast går ut på att barnen skall ha mat och tak över huvudet. Enligt vår mening är det inte tillräckligt för att verkligen kunna möta dessa utsatta barns behov. Vi är därför positiva till det uppdrag som Socialstyrelsen och Migrationsverket fått för att förbättra mottagandet av ensamkommande barn. Vi anser emellertid att konkreta insatser snarast behöver komma till stånd för att förbättra nu rådande

situation för dessa barn. De måste garanteras ett tryggt omhändertagande som omfattar alla deras behov. Personalen på de grupphem som i dag tar hand om ensamkommande barn bör därför få klara direktiv och befogenheter för att utföra sitt arbete och relevant utbildning för att kunna tillgodose de behov som dessa många gånger svårt traumatiserade barn har.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2001/02:166 Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter.

Följdmotioner

2001/02:So48 av Chris Heister m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns och ungdomars bästa.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns utsatthet i fattiga familjer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att socialpolitiken skall vara ett instrument för att bryta utanförskap och bidragsberoende.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skatterna orsakar bidragsberoende och fattigdom.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av reformer för att bryta det växande utanförskapet och tudelningen av Sverige.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om handläggningstid för uppehållstillstånd.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hjälpmedelsgaranti för funktionshindrade.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder mot barns och ungdomars narkotikamissbruk.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om maxtaxans effekter på kvalitet och alternativ i barnomsorgen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätten att välja barnomsorg och skola.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mobbning i skolan.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om flyktningbarnens situation.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att 26 § i den gamla barnavårdslagen återinförs.

2001/02:So49 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den nya diskrimineringsutredningen skall inkludera skydd för barn mot alla former av diskriminering.
2. Riksdagen begär hos regeringen förslag om analys av siffrorna om barnfattigdom för att förhindra att barn diskrimineras på grund av föräldrarnas ekonomiska situation.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barnkonventionens införlivande i svensk lagstiftning måste ytterligare harmoniseras, fördjupas och förstärkas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en barnbilaga till statsbudgeten.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ytterligare åtgärder för att ge vård och stöd åt barn till missbrukare, intagna inom kriminalvården och psykiskt sjuka.
6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att förtydliga utlänningslagstiftningen så att den innehåller särskilda rättigheter för barn.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barnombudsmannens roll måste förtydligas vad gäller gruppen ensamma flyktingbarn.
8. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att socialtjänsten skall vara ansvarig för ensamkommande flyktingbarns boende.
9. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att ensamma flyktingbarn skall anmälas till utredning enligt socialtjänstlagen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av skollagen, syftande till en tydligare reglering av den enskildes rätt till utbildning.

2001/02:So50 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvalitetsförsämringarna inom barnomsorgen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om maxtaxans effekter i form av brist på mångfald.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om funktionshindrade barns rätt till färdtjänst.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behov av barnkompetens på vårdcentraler, inom skolhälsovården och i det mångprofessionella vårdteamet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om de asylsökande barnens rätt att höras.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda alternativ till förvarstaggande av barn.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att undantag från huvudprincipen om att uppehållstillstånd skall beviljas före inresa skall göras när utlännigen har barn i Sverige eller kvinnan i förhållandet väntar barn eller om sökanden med all sannolikhet skulle få sin ansökan beviljad.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mottagandet av ensamkommande flyktingbarn.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att skapa regelverk för det uppdrag god man utför åt ensamma flyktingbarn.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tolkar och advokater.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att placering av barn i särskola aldrig får styras av vilka resurser som finns.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utveckla metoder för att möta de s.k. bokstavs barnens behov.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behoven av specialskolor för funktionshindrade barn.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om situationen för barn till psykiskt sjuka föräldrar.

2001/02:So51 av Lotta N Hedström m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn- och ungdomspolitik bör vara ett eget sakpolitiskt område, som dessutom bör genomsyra all annan politik.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att om vi gör en kraftsamling på barn redan i dag, får vi igen pengarna senare, fast kanske på ett annat konto.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att man inte kan prioritera mellan de områden inom barnpolitiken som skrivelsen tar upp.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att statsbudgeten varje år bör följas av en barnbilaga.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kunskapsnivån om barn och ungdomar måste höjas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att rösträttsåldern skall sänkas till 16 år.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som bevittnar våld också är brottsoffer.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn måste ha tillgång till idrott och kultur i skolan.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att socialförsäkringar och löner måste anpassas så att det går att leva som ensam förälder med barn.

Motioner från allmänna motionstiden

2001/02:Ju393 av Annelie Enochson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kunskapscentrum inrättas för hjälp till barn som utsatts för brott eller försummelse och att dessa centrum har ett samordningsansvar och tillgång till juridisk och psykologisk kompetens.

2001/02:Ju396 av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (m):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en stödperson till barn i familjer där kvinnomisshandel förekommer.

2001/02:Ju397 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

3. Riksdagen beslutar att andra meningen i 8 a § i socialtjänstlagen (1980:620) skall lyda: Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnor, barn och ungdomar som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

2001/02:L248 av Sten Tolgfors (m):

4. Riksdagen begär att regeringen utreder situationen för internationella adoptivbarn som adopterats av ensamstående respektive par i enlighet med vad som anförs i motionen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av forskning om adoptivbarns utveckling och hur det gått för de adoptivbarn som hittills kommit till Sverige.

2001/02:L260 av Tuve Skånberg (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att förebygga separationer.

2001/02:L322 av Kjell Eldensjö m.fl. (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av förstärkning av familjerådgivningen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om övervägande av obligatorisk föräldrautbildning.

2001/02:L370 av Tuve Skånberg (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om föräldrautbildning.

2001/02:Sf392 av Alf Svensson m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nätverksstöd för ensamstående föräldrar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjerådgivning.
9. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om åtgärder för ett utvecklat stöd i föräldraskapet.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om information om föräldrastödjande verksamhet.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om föräldrautbildning.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjecentral.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjerådslag.

2001/02:So264 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

5. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om situationen för barn till psykiskt funktionshindrade ur ett nationellt perspektiv.

2001/02:So271 av Margareta Andersson och Gunnel Wallin (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en informationsförstärkning av myndigheters skyldighet att stödja barn i familjer med problem.

2001/02:So275 av Chris Heister m.fl. (m):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förändringar i lagen om vård av unga (LVU).

2001/02:So304 av Agne Hansson m.fl. (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning för kvalitetssäkring av vårdnadsutredning genom s.k. second opinion.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ytterligare åtgärder för att ge barn till missbrukare, intagna inom kriminalvården och psykiskt sjuka vård och stöd.

2001/02:So311 av Maria Larsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en skärpning av lagen om vård av missbrukare vad gäller gravida kvinnors missbruk då barnets möjligheter till friskt liv är i fara.

2001/02:So316 av Ingemar Vänerlöv (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av åtgärder för att komma till rätta med överviktsproblem hos barn och ungdomar.

2001/02:So325 av Ragnwi Marcelind och Maria Larsson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att genomföra en utvärdering av självmordsstatistiken bland unga och vilka orsaker som ligger bakom självmorden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vidta åtgärder för att intensifiera stödet till barn som förlorar en förälder genom självmord.

2001/02:So327 av Ragnwi Marcelind och Fanny Rizell (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av informationsinsatser om fetalt alkoholsyndrom.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en utvärdering av informationsinsatserna till gravida vid mödravårdscentralen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett intensifierat samarbete mellan barnavårdscentral, vårdcentral samt socialtjänst i arbetet att förebygga fetalt alkoholsyndrom.

2001/02:So328 av Ragnwi Marcelind och Maria Larsson (kd):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om en handlingsplan för att åtgärda de ensamstående föräldrarnas situation.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kommunala projekt och utvecklingsinsatser för att stödja ensamstående föräldrar med anledning av kommunernas skyldigheter att efterleva barnkonventionen.

2001/02:So341 av Birgitta Carlsson m.fl. (c, s, m, v, kd, fp, mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad forskning, kunskap och information angående barnmisshandel.

2001/02:So342 av Birgitta Carlsson m.fl. (c, s, m, v, kd, fp, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn i familjer där misshandel förekommer måste synliggöras genom förbättrade rutiner mellan polis, socialtjänst och barnpsykiatri.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildningen i hur man hanterar barn i familjer där misshandel förekommer.

2001/02:So364 av Rosita Runegrund (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hälso- och sjukvårdens ansvar för patientens minderåriga barn.

2001/02:So377 av Mikael Oscarsson och Stefan Attefall (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att anta ett familjeprogram för hur familjen skall stödjas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av en familjeminister.

2001/02:So403 av Christina Pettersson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att särskilt uppmärksamma barnens situation i storstäderna.

2001/02:So425 av Helena Hillar Rosenqvist m.fl. (mp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en lagändring för att skydda fostret.

2001/02:So432 av Désirée Pethrus Engström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Folkhälsoinstitutet får i uppdrag att ha en upplysningskampanj om barn och migrän.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att rikta särskilda medel för forskning om barns migrän.

2001/02:So436 av Gunnel Wallin och Birgitta Sellén (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att möjligheter bör ges att använda den sensomotoriska metoden för att hjälpa flera barn.

2001/02:So447 av Berit Adolfsson och Amanda Agestav (m, kd):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till tilläggsdirektiv för att utreda alternativ till barns växelvisa boende efter det att föräldrarna beslutat att separera, i enlighet med vad som anförs i motionen.

2001/02:So478 av Berit Adolfsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad forskning, kunskap och information angående barn.

2001/02:So495 av Matz Hammarström m.fl. (mp):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förebyggande arbetet för barns och ungdomars psykiska ohälsa prioriteras i berörda myndigheters regleringsbrev.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barns och ungdomars psykiska ohälsa skall ses som ett folkhälsoproblem.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barn till sjuka föräldrar.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om socialtjänstens ansvar.
24. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till sådan lagändring att FN:s barnkonvention ingår i den svenska lagstiftningen.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs angående en särskild barnenhet inom Regeringskansliet.

2001/02:So496 av Ingrid Burman m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fortbildning för personal som möter barn.

2001/02:So497 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barn till missbrukare.

2001/02:So505 av Tuve Skånberg och Holger Gustafsson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder mot fetalt alkoholsyndrom (FAS).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av kraftfulla insatser för att stödja familjer med alkoholproblem.

2001/02:So513 av Mona Berglund Nilsson och Marianne Carlström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av barns psykosociala välbefinnande och hälsa.

2001/02:So518 av Anne Ludvigsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barnens rätt och möjligheter att komma till tals och myndigheters ansvar för att detta fullföljs.

2001/02:So532 av Eva Zetterberg m.fl. (v, kd, mp):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en kommission med syfte att kartlägga den kommersiella barnsexhandeln och föreslå åtgärder mot denna.

2001/02:So534 av Britt-Marie Danestig (v):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att komma med förslag på förebyggande åtgärder för att motverka den ökande övervikten hos barn och ungdomar.

2001/02:So564 av Per Landgren (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att snarast komplettera hälso- och sjukvårdslagen enligt Barnpsykiatrikommitténs förslag.

2001/02:So566 av Alf Svensson m.fl. (kd):

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en lagändring om information och stöd till barn med psykiskt sjuka föräldrar.

2001/02:So571 av Ann-Kristine Johansson och Helena Zakariasén (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett nytt mål i den svenska ungdomspolitiken bör ta upp barns och ungdomars hälsa.

2001/02:So575 av Lars Lilja och Carin Lundberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barn och ungdomar som far illa.

2001/02:So576 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en strategi för att ge barn och unga en bättre psykisk hälsa.

2001/02:So577 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns situation i Sverige och förutsätter att regeringen följer dessa frågor.

2001/02:So595 av Tuve Skånberg (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en utredning om forskningen kring separationer.

2001/02:So596 av Rigmor Stenmark (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lagändringar som medför att barns rättigheter tas till vara i enlighet med FN:s barnkonvention.

2001/02:So599 av Marina Pettersson och Torgny Danielsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om insatser för barnens bästa.

2001/02:So612 av Lars Gustafsson m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om familjens betydelse för barns hälsa.

2001/02:So617 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barnkonsekvensanalys.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om generella insatser för barn och ungdomar med psykiska problem.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att etablera samarbete över gränserna inom hälso- och sjukvården och med kommunernas socialtjänst.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som drabbats av sorg erbjuds resurs i form av stödperson/familj.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjerådslag.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns situation vid katastrofhändelser.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av analys och förslag på insatser för barn i riskzon.

2001/02:So619 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hjärnskadade barns behov av rehabilitering.

2001/02:So634 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkänna ger för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att genomföra FN:s barnkonvention i Sverige.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att beröda personalgrupper får en adekvat utbildning om dyslexi.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av fler logopeder och kompetensutveckling av berörda personalgrupper när det gäller stamning.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barn och självmord.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barnpsykiatri.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om smärtbehandling av barn.

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utredning om hur olika samhällsbeslut sammantaget påverkar barns situation.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns säkerhet.

2001/02:A211 av Maria Larsson m.fl. (kd):

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjerådgivning och föräldrautbildning.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om försöksverksamhet med stödprogram för pappor.

2001/02:A393 av Lars Ångström m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns behov av sina pappor.